

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 18

ANDRA KAMMAREN

1968

19—23 april

Debatter m. m.

Fredagen den 19 april

	Sid.
Meddelande ang. arbetsplena onsdagen den 24 och fredagen den 26 april.....	3
Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.....	4
Dokumentationscentral för miljövärd forskning.....	48
Åtgärder för miljö- och naturvård, m. m.....	49
Den psykiska folkhälsan.....	50
Förbättrade arbetsförhållanden m. m. för de handikappade.....	55
Införande av professionell fotboll.....	55
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Gomér (cp) ang. begärd utredning rörande en civilrättslig lagstiftning om mäklarverksamheten.....	58
herr Adolfsson (h) ang. användandet av naturvårdslagen för att förhindra viss villabebyggelse.....	59

Tisdagen den 23 april

Svar på interpellationer av:

herr Westberg (fp) ang. forskningen om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster.....	59
herr Werner (h) ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barntillsyn.....	66
herr Turesson (h) ang. planeringen för skolväsendets lokalbehov..	70
Interpellation av herr Haglund (s) ang. finansieringen av de politiska partiernas verksamhet.....	72

	Sid.
Meddelande om enkel fråga av herr Hector (vpk) ang. upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska republiken Vietnam.....	74

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 19 april

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 32, ang. båttrafiken över Öresund, m. m.....	3
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut.....	3
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.....	4
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 22, om en dokumentationscentral för miljövärdhetsforskning.....	48
— nr 23, ang. åtgärder för miljö- och naturvård, m. m., om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram, om en långsiktig planering av miljövärden, om kartläggning av vattentillgångarna, m. m., samt om riktlinjer för en regional miljövärd.....	49
— nr 17, ang. den psykiska folkhälsan.....	50
— nr 21, ang. den psykiska hälsovården.....	55
— nr 24, om förbättrade arbetsförhållanden m. m. för de handikappade.....	55
— nr 25, om införande av professionell fotboll.....	55

Fredagen den 19 april

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Meddelande ang. arbetsplena onsdagen den 24 och fredagen den 26 april

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Sedan det numera befunnits möjligt att till dagens sammanträde färdigställa en korrekturupplaga av statsutskottets utlåtande angående arbetsmarknad och lokalisering kommer ärendet att upptagas till slutlig behandling vid sammanträdet onsdagen den 24 april. Då upplagan icke är tillräckligt stor för att medge utdelning till samtliga ledamöter kommer exemplar att i första hand tillställas utskottets talesmän, parti- och gruppledare samt partikanslier. Övriga ledamöter tillhandahålles i mån av tillgång exemplar efter hänvändelse till kammarkansliet.

Genom denna anordning torde det icke bli nödvändigt att anordna kvälls- plenum fredagen den 26 april.

§ 2

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 1127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet

de å bordet vilande motionerna nr 1128—1130.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 1131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 77, med förslag till förordning om allmän arbetsgivaravgift, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Slutligen föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1132—1134.

§ 3

Föredrogs den av herr *Nelander* (fp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående trafiksäkerheten för resande med vissa tågfarjor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 32, med anledning av motioner angående båttrafiken över Öresund, m. m.; och

andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut.

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 5

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 11, punkterna K 7 och K 9, s. 179—180) beräknat medel för naturresursforskning och bidrag till vatten- och avloppsanläggningar, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 37, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 23 februari 1968, föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer som förordats beträffande naturvårdsforskningens organisation, dels godkänna de i propositionen förordade grunderna för statsbidrag till avloppsreningsverk m. m., dels medge att under budgetåret 1968/69 statsbidrag enligt de förordade grunderna beviljades till avloppsreningsverk intill ett belopp av 40 000 000 kr., dels för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa till Naturvårdsforskning ett reservationsanslag av 7 000 000 kr. och till Bidrag till avloppsreningsverk m. m. ett reservationsanslag av 84 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1) I: 198 av herr *Palm* och II: 259 av fru *Lindberg* och herr *Alemyr*,

2) I: 715 av herr *Ottosson* och fröken *Stenberg* samt II: 911 av herr *Lothigius*,

3) I: 200 av herr *Svenungsson* och II: 257 av herr *Carlshamre m. fl.*,

dels de i anledning av propositionen nr 37 väckta motionerna

1) I: 777 av herrar *Torsten Andersson* och *Wirtén*, likalydande med II: 1008 av herrar *Tobé* och *Grebäck*, vari föreslagits

A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

1. att bullerforskning gäves samma ställning inom naturvårdsforskningen som luftvårdsforskning, vattenvårdsforskning, biocidforskning etc.,

2. att ledningen för naturvårdsforskningen utövades av ett särskilt organ vars sekretariat samordnades med naturvårdsverkets,

3. att bidrag till avloppsreningsverk skulle kunna utgå jämväl till avskärande tilloppsledningar samt tilloppsledningar till reningsverk, som av geografiska och miljöskäl byggs på långt avstånd från det samhälle, som skall betjänas;

B. att riksdagen under nionde huvudtiteln anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1,5 milj. kronor förhöjt reservationsanslag av 8,5 milj. kronor till Naturvårdsforskning,

2) I: 778 av herrar *Brundin* och *Lundberg*, likalydande med II: 1006 av fru *Sundberg* och herr *Adolfsson* vari bl. a. hemstälts, att riksdagen måtte besluta att antalet ledamöter i naturvårdsforskningsnämnden skulle vara elva, varav fyra ledamöter skulle representera social-, lantbruks- och veterinärstyrelsen och giftnämnden samt att övriga ledamöter skulle vara forskare,

3) I: 779 av herr *Nilsson, Nils*, vari hemstälts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag angående statsbidrag till vattenförsörjningsanläggningar i enlighet med vad i motionen anförts,

4) II: 1007 av fru *Svensson* och herr *Zetterström*.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

1. a) anse motionerna I:777 och II:1008, såvitt desamma avsåge bullerforsknig, besvarade med vad utskottet anfört,

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I:777 och II:1008, såvitt nu var i fråga, godkänna att ledningen av forskningen och undersökningsverksamheten på naturvårdens område fr. o. m. den 1 juli 1968 anförtroddes statens naturvårdsverk,

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I:778 och II:1006, såvitt nu var i fråga, som sin mening ge till känna vad utskottet anfört beträffande sammansättningen av en forskningsnämnd vid naturvårdsverket,

d) lämna utan åtgärd motionerna I:778 och II:1006, såvitt desamma avsåge utredning angående samordningsfrågorna för naturvårdsforskningen,

e) lämna motionerna I:200 och II:257 utan åtgärd,

f) godkänna de riktlinjer utskottet i övrigt förordat beträffande naturvårdsforskningens organisation,

2. a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen I:779 godkänna att statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar lades om och helt inriktades på att stimulera byggandet av avloppsreningsverk med långt gående rening,

b) lämna motionerna I:198 och II:259 utan åtgärd,

c) lämna motionerna I:715 och II:911 utan åtgärd,

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I:777 och II:1008 samt I:778 och II:1006, båda motionsparen såvitt nu var i fråga, godkänna vad utskottet anfört rörande bidragsunderlaget,

e) lämna motionerna I:778 och II:1006 utan åtgärd, såvitt desamma avsåge en tillämpning av med hänsyn till tätorternas storlek differentierade reningskrav vid bidragsgivningen,

f) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen II:1007 godkänna vad utskottet anfört beträffande bidrag till kommuner som under år 1968 fått tillstånd, påbörjat eller färdigställt reningsverk,

g) godkänna de av utskottet i övrigt förordade grunderna för statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.,

3. medge att under budgetåret 1968/69 statsbidrag enligt de förordade grunderna beviljades till avloppsreningsverk intill ett belopp av 40 000 000 kr.,

4. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I:777 och II:1008, såvitt nu var i fråga, till Naturvårdsforskning för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kr.,

5. till Bidrag till avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 84 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande naturvårdsforskningens organisation

av herrar *Skärman* (fp), *Harald Petersson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Antby* (cp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Jonasson* (cp), som ansett att utskottet under 1. b) och c) bort hemställa, att riksdagen måtte

1. b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I:777 och II:1008, såvitt nu var i fråga, godkänna att ledningen av forskningen och undersökningsverksamheten på naturvårdens område fr. o. m. den 1 juli 1968 anförtroddes en särskild nämnd, benämnd statens nämnd för naturvårdsforskning;

1. c) i anledning av motionerna I:778 och II:1006, såvitt nu var i fråga, som sin mening ge till känna vad reservanterna anfört beträffande visst samarbete mellan statens nämnd för naturvårdsforskning och lantbruksstyrelsen i naturvårdsforskningsfrågor;

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

2) beträffande bidrag till vattenförsörjningsanläggningar

av herrar *Harald Pettersson*, *Hansson* i Skegrie och *Jonasson* (samtliga cp), som ansett att utskottet under 2. a) bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen I:779 godkänna vad reservanterna anfört beträffande omläggningen av statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar ävensom i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag i syfte att även i fortsättningen möjliggöra visst statligt stöd till byggandet av vattenförsörjningsanläggningar;

3) beträffande naturvårdsforskningens resurser

av herrar *Skårman* (fp), *Harald Pettersson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Antby* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Jonasson* (cp), som ansett att utskottet under 4. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I:777 och II:1008, såvitt nu var i fråga, till Naturvårdsforskning för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kr.;

4. beträffande industriella reningsanläggningar

av fru *Lindberg* (s), utan angivet yrkande;

5) beträffande bidragsunderlaget vid bestämmandet av statsbidrag till avloppsreningsverk

av herr *Skårman* (fp), likaledes utan angivet yrkande.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Debatten rörande detta utlåtande må omfatta jämväl allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 22 och 23, men yrkanden beträffande sistnämnda utlåtanden framställas först sedan desamma föredragits.

Jordbruksutskottets hemställda föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Som framgår av jordbruksutskottets utlåtande nr 19 har utskottet i stort sett varit enigt i sitt tillstyrkande av propositionen om naturvårdsforskningen. De reservationer som fogats till utlåtandet rör huvudsakligen detaljfrågor, som dock är av icke oväsentlig betydelse. Kring den stora frågan om behovet av en effektivare forskning rörande naturvårdsproblemen har det inte rått några delade meningar inom utskottet.

Man kan med tillfredsställelse konstatera att allt fler människor har börjat inse betydelsen av att tillvarata de värden vi har i vår natur. Miljöförstörelsens negativa verkningar har under senare år blivit alltmer påtagliga, och stora ekonomiska och sociala värden har sannolikt gått förlorade genom en allt intensivare förorening i naturen.

En aktiv forskning om dessa problem är och bör därför vara en självklarhet. Emellertid tror jag att kapplöpningen med tiden härvidlag är ett av de allra största problemen. Det är av denna anledning att hälsa med tillfredsställelse att statsmakterna nu också förstår betydelsen av naturvård och miljövård. Inrättandet av naturvårdsverket får betraktas som ett stort steg mot ett bättre tillvaratagande av de samhällstillgångar vi nu diskuterar.

Såvitt jag kan förstå berör emellertid den nu föreliggande propositionen endast vad vi i dagligt tal kallar natur, d. v. s. den natur som fritidsmänniskan främst kommer i kontakt med. Om denna tolkning är riktig, vilket jag tror den är, får en sådan begränsning dock endast bli temporär. Naturresursutredningen, på vilken förevarande proposition vilar, använder begreppet »miljövårdsforskning», och detta begrepp måste anses omfatta ett betydligt större område än den nu föreslagna forskningen.

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

En ytterligare begränsning görs i propositionen där man anser att forskning om det ekonomiska utnyttjandet av naturtillgångarna inte bör innefattas i den nu föreslagna organisationen. Jag tror att det blir mycket svårt att helt avgränsa den ekonomiskt betingade forskningen från den övriga naturvårdsforskningen. Svårigheter kommer i många fall att uppkomma, och om en sådan avgränsning genomförs kan man löpa risken att betydande forskningsområden blir ganska radikalt beskurna. Forskningen kring vattenföroreningarna kan t. ex. knappast undvika att komma i kontakt med problemet med inälvsparasiter, som via djurkroppen kan överföras till människan. Det samma gäller biocidforskningen, där den ekonomiska aspekten på livsmedelsproduktionen inte gärna kan frikopplas från naturvårds- och miljövårdssynpunkterna.

Från vårt håll skulle vi därför helst ha sett att forskningen hade omfattat hela miljövårdsbegreppet, alltså även de trivselproblem som människorna konfronteras med i sin dagliga tillvaro, d. v. s. även under icke fritid. Vi betraktar av denna anledning den nu framlagda propositionen som ett delförslag på vägen mot en forskning kring ett betydligt mer utvidgat miljövårdsbegrepp än det som man nu använt sig av. Jag vill dock gärna erkänna att denna proposition ändå är välkommen såsom ett delförslag.

I propositionen har utredningens benämning »miljövårdsforskning» ändrats till »naturvårdsforskning». Jag frågar mig om detta kan ha någon särskild förklaring. Jag har undrat huruvida det inte mellan regeringspartiets och oppositionspartiernas — i varje fall centerns — uppfattningar råder en väsentlig skillnad i synen på miljövårdspolitiken.

Såvitt jag förstår lägger, som jag tidigare sagt, regeringspartiet huvudvikten så gott som uteslutande vid vad som ingår i begreppet vård av naturen, me-

dan vi tillmäter också trivselproblemen — det gäller boendemiljön, det gäller den moderna teknikens påfrestningar på människorna i deras dagliga tillvaro, det gäller samlevnaden över huvud taget i samhället — mycket stor betydelse när det gäller den miljö som bör skapas åt medborgarna. Vi hoppas därför att även dessa miljövårdsproblem så småningom skall beaktas och komma att omfattas av forskningsarbetet.

Jag skall inte ta upp någon ingående debatt om vem som har gjort vad, om vem som har varit först på plan då det gällt att göra det och det eller om vem som underlätit att göra det ena och det andra. Det har förts en debatt om dessa problem som varit något kuriös. Ansedda pressorgan företrädande regeringspartiet har ställt upp den aktade Axel Danielsson — nu för länge sedan bortgången — såsom den som först slog larm om förhållandena på området. Jag erkänner gärna att det hedrar Axel Danielsson att han redan på 1890-talet opponerade mot det smutsiga vattnet i Malmö stads kanaler. Men det är ju inte lika hedersamt för hans sentida meningsfränder att de låtit tre kvarts sekel gå innan de tog itu med problemen. — Från centerns sida kan vi inte föra fram sådana fornstora gestalter — vi har endast möjlighet att återropa riksdagstrycket, där våra initiativ kan påvisas.

När det gäller forskningsorganets ställning hade naturresursutredningen tre alternativ att välja mellan. Bland dessa alternativ fanns det som nu tagits upp i propositionen, nämligen att forskningsorganet skall infogas i naturvårdsverket. Utredningen avvisade emellertid detta alternativ och föreslog i stället ett fristående organ — en nämnd för forskningen. Det är detta förslag som tagits upp i motionerna I: 777 och II: 1008, på vilka reservationen I i sin tur bygger. Vi reserverar är alltså i ganska gott sällskap.

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Den motivering som naturresursutredningen anförde för ett fristående forskningsorgan måste sägas vara övertygande: en forskning av detta slag bör ha största möjliga frihet. De problem som möter är många gånger så sammanflätade att det måste finnas en icke obetydlig flexibilitet, så att nya forskningsuppgifter snabbt kan tas upp till behandling. Någon hämsko får alltså inte läggas på forskningsorganet. Lika så tror jag att kommunikationerna mellan forskningen och dess avnämare bör vara så god och så snabb som möjligt.

Informationsleder och kontakter mellan dessa måste kunna fungera effektivt och får inte hämmas av ingrepp från en tungrodd byråkrati eller av beroendeställningar.

Om detta forskningsorgan skulle infogas i naturvårdsverket måste en särskild forskningsbyrå inrättas där, vilket skulle ge anledning till misstanken att forskningen kan komma att bli hämmad genom byråkratiska inblandningar och styrningar från detta verk. Vi reservanter har den uppfattningen att forskningsorganet utan onödig inblandning skall kunna initiera, prioritera, inrikta och styra forskningsverksamheten på sätt det självt finner bäst.

Denna forskningsverksamhet såväl som all annan är naturligtvis beroende av de resurser som ställs till förfogande. Enligt utredningens mening borde forskningens resurser byggas ut successivt. För budgetåret 1972/73 borde anslaget uppgå till 27,5 miljoner kronor, vilket icke är mer än 70 procent av vad de anlitate experterna beräknat. Man kan ifrågasätta om inte experternas förslag ändå vore mer realistiskt, om man nämligen tar hänsyn till penningvärdeförsämringen och till — vilket jag tidigare varit inne på — den önskvärda utbyggnaden av forskningen i framtiden. I varje fall tror jag att det belopp som utredningen räknade med för nästa år, 8 miljoner kronor, icke bör prutas ned.

I propositionen har också föreslagits att statsbidragsgivningen till byggandet av vattenförsörjningsanläggningar nu skall upphöra. Det skulle innebära en ökad belastning på de kommuner som önskar bygga sådana anläggningar. Som alla känner till är anordnandet av vatten- och avloppsledning av avgörande betydelse för den statliga bostadskreditgivningen. Det kan inträffa att ekonomiskt svaga kommuner — genom indragning av statsbidragen till tillloppsledning — får göra betydande uppoffringar. Därför har vi på denna punkt fogat en reservation till jordbruksutskottets utlåtande, i vilken vi hemställer om förslag i syfte att även i fortsättningen möjliggöra visst statligt stöd till byggandet av vattenförsörjningsanläggningar, alltså även tillloppsledning i kommunerna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid jordbruksutskottets utlåtande nr 19. I övrigt ber jag att få yrka bifall till vad majoriteten inom jordbruksutskottet hemställt.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! I det utlåtande från jordbruksutskottet, som nu behandlas, för utskottet fram ett angeläget ärende till kamrarna. Vi riksdagsledamöter kan inte direkt känna oss stolta när vi debatterar denna fråga. I själva verket är vi sent ute. Det har hänt en hel del som inte bort få inträffa. Vi har alla del i ansvaret för att vi inte i god tid sett upp med de problem som kommit fram i olika avseenden.

Det är ändå med tillfredsställelse man konstaterar att naturvårdsfrågan sent omsider kommit i blickpunkten. Nu gäller det att hela vad som brustit, så långt det går, och att i görligaste mån inskränka den förstöring av naturen som det moderna samhället för med sig. Jag vill hoppas och tro att propositionen och det utskottsutlåtande vi

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. nu behandlar skall vara ett betydande steg på den vägen.

Jordbruksministerns förslag brukar, vare sig de avser naturvårdsforskning eller övriga naturvårdsfrågor, vara väl avvägda. Jag har i dagens ärende bara ett par erinringar att göra. För det första bör det samordnande forskningsorganet, varom vi alla är eniga, enligt vår uppfattning vara fristående och inte inlemmat i naturvårdsverket. Vi intar härvidlag samma ståndpunkt som naturresursutredningen och åtskilliga remissinstanser. För det andra bedömer vi medelsbehovet till denna verksamhet såsom större än vad jordbruksministern ansett, varför vi yrkar att en miljon kronor utöver propositionens förslag skall ställas till förfogande för detta ändamål. Dessa tankegångar återfinns i reservationerna 1 och 3.

För reservationen 2 kan givetvis många goda skäl åberopas. Den morot man har att locka kommunerna med är emellertid inte så stor att den lämpligen kan delas. Avloppsfrågornas lösning måste ses som så angelägen att de ekonomiska resurser vi kan spendera inte bör splittras på övriga områden. Härvidlag vill jag travestera en gammal regel och säga: Det ena du vill, det andra du kan.

I motionsparet I: 715 och II: 911 upp-tas Vätterns vattenvårdsproblem. Ut-skottet har på grundval av tillgängliga upplysningar inte kunnat föreslå bifall till dessa motioner. Att vätternsvattnet håller tillfredsställande renhetsgrad är dock av största vikt, och jag vill livligt hoppas att berörda organ kommer att följa denna fråga med stor uppmärksamhet. Det torde inte vara några överord om man säger att vi här har ett av vårt lands allra viktigaste vattenvårdsproblem.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till vad jordbruksutskottet hemställt med undantag för de punkter som berörs i re-

servationerna 1 och 3, där jag yrkar bifall till dessa reservationer.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Till jordbruksutskottets utlåtande nr 19 har jag fogat en blank reservation. I detta utlåtande behandlas förutom proposition 37 även några fristående motioner som tar upp frågor om vatten- och luftvård.

Den motion jag syftar på, nr 259 i denna kammare, har jag väckt tillsammans med herr Alemyr. Vi tar däri upp de problem av ekonomisk natur, som industrin kan ställas inför när kraven på effektivare reningsåtgärder skall uppfyllas.

Denna fråga har i olika sammanhang vid flera tidigare tillfällen behandlats i riksdagen. I de fall jag har kunnat följa har det emellertid rört sig om förslag om avskrivningslättnader för investeringar som gällt åtgärder avsedda att åstadkomma anläggningar för rening av avfall och utsläpp.

I vår motion tar vi upp frågan ur en annan synvinkel. Vi ifrågasätter, om det inte i särskilda fall skulle kunna anses befogat att stöd skulle kunna lämnas i form av statsbidrag eller kreditstöd. Vi är väl medvetna om att frågan inte tillhör de problem som är lätta att lösa, och därför har vi också i första hand velat föreslå en förutslättningslös utredning.

Våra synpunkter har vi utförligt redovisat i motionen. Jag kan därför avstå från att nu upprepa dem.

Motionen har remissbehandlats. Jag vill i korthet relatera en del av de remissvar som har kommit in.

Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet har i ett gemensamt yttrande gett uttryck för den mening- en, att kommunernas möjligheter att få bidrag skulle begränsas, om man skulle låta industrin få del av det anslag på 40 miljoner kronor som finns upptaget i årets budget, avsett att användas till bidrag till kommunala reningsverk. Det-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

ta är naturligtvis riktigt i sak. Av det skälet ställer sig förbunden negativa till sådana bidrag till industrin. Förbunden anser emellertid att en utredning om behovet av direkt statligt stöd till industrin bör komma till stånd.

Naturvårdsverket avstyrker förslag om övergångsvis utnyttjande av det för kommunernas reningsverk avsedda bidragsanslaget jämväl för industriella reningsanordningar. En sådan användning skulle enligt naturvårdsverket kräva en betydande uppräknig av anslaget. Naturvårdsverket har emellertid intet att erinra mot att en särskild utredning kommer till stånd.

Naturvårdsverkets remissvar innehåller också följande: »Såsom framhålls i motionerna kan dock fall inträffa där sådana bidrag bör övervägas i stället för lokaliserings- eller arbetsmarknadspolitiska insatser till högre belopp. Likaså bör prövas om icke vissa inom industrianläggningar nödvändiga reningsanläggningar kan utföras som beredskapsarbeten. Hur dessa arbeten slutligt skall finansieras bör därvid särskilt prövas. Preliminära diskussioner i dessa frågor har upptagits mellan naturvårdsverket och arbetsmarknadsstyrelsen.»

Arbetsmarknadsstyrelsen understryker i sitt remissvar, att en vidare tillämpning av de lokaliseringspolitiska stödåtgärderna i enlighet med föreliggande direktiv för pågående utredning om den framtida lokaliseringsverksamheten i särskilda fall kan bereda möjligheter till finansiering av här ifrågasvarande investeringar.

Industriförbundet hänvisar i sitt yttrande till tidigare framförda krav om fördelaktigare avskrivningsregler och uttalar farhågor för en snedvridding av konkurrensen, om bidrag skulle komma att utgå. Industriförbundet medger dock att »det är uppenbart att långtgående krav på reningsanläggningar i vissa fall kan bli betungande för enskilda, särskilt äldre, företag. I de fall

detta skulle innebära ett hot mot sysselsättningen på vissa orter bör detta i första hand mötas med arbetsmarknadspolitiska åtgärder.»

Enligt min åsikt är det beklagligt att jordbruksutskottet vid behandling av denna fråga, såsom jag ser det, visade så ringa intresse.

Vid en hastig genomläsning av remissvaren kan man måhända få den uppfattningen, att svaren är negativa, men jag har vid en grundlig genomgång av dem funnit, att remissinstanserna visserligen har påpekat att de anser att det inte finns utrymme för anslag till industrianläggningar i den för året anvisade summan av 40 miljoner kronor, men ingen instans har låtit påskina att problemet är ointressant. Naturvårdsverket har också framhållit att frågan är av komplicerad natur, och som jag tidigare nämnde har man icke haft någonting emot en utredning. Även stads- och kommunförbunden har varit inne på tanken att utredning bör komma till stånd.

I detta sammanhang vill jag påpeka att statsrådet Wickman, i en intervju som varit citerad i Dagens Nyheter, i samband med diskussionen om bl. a. Väröbacka-projektet framhållit, att reningskraven och de villkor som är förbundna med utsläpp är så högt ställda, att man i varje fall där inte behöver känna oro för vatten- och luftvården. »Men», säger statsrådet Wickman vidare, »det är svårare när man har en bestående fabrik» att komma till rätta med dessa problem än det är vid planeringen av en ny fabrik. När kraven på rening plötsligt skärps uppstår svåra övergångsproblem för industrin.

På sikt skall naturligtvis varje industri, säger statsrådet, själv kunna bära kostnaderna för den rening som är nödvändig för att produktionen skall vara acceptabel. Men ta en region där alla för sin ekonomi och sysselsättning är beroende av att fabriken fungerar! Övergångsperioden innan industrin

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

hunnit anpassa sig till de nya reningskrav som vi måste ställa kan i vissa fall bli svår. Det är möjligt, säger statsrådet, att man kan bli nödsakad att under en övergångsperiod i vissa fall subventionera industrin för att klara reningskostnaderna.

Herr talman! Vi motionärer är således i mycket gott sällskap. Av det citerade uttalandet framgår tydligt att vår näringsminister är inne på precis samma tankegångar som vi. Vid ett annat tillfälle har jag hört inrikesministern göra ett liknande uttalande. Jag beklagar att jordbruksutskottet inte ansåg sig kunna gå med på vårt yrkande om en utredning, men herr talman, vi har chansen att komma igen, och det är min bestämda uppfattning att denna fråga inte har diskuterats för sista gången. Den skatteutredning som skall granska möjligheterna till generösare avskrivningsregler för reningsanordningar inom industrin har enligt min åsikt inte någon möjlighet att diskutera de frågor vi har berört i vår motion.

Herr talman! Jag har inget yrkande. Jag har bara velat begagna tillfället att framföra min åsikt i denna fråga.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Det utlåtande som jordbruksutskottet avlämnat beträffande proposition nr 37 är också att betrakta som ett led i ett totalt utvecklat och intensifierat vårdande av naturen. Det har i denna proposition framlagts förslag om betydligt ökat stöd i olika sammanhang. De olika motioner som framlämnats visar också nyanserade och delade uppfattningar om hur arbetet härvidlag bör bedrivas.

Jag skall inte närmare relatera motiven för de olika motionerna. Om jag utgår från herr Hanssons i Skegrie synpunkter vill jag anföra något om ansvaret för och vårdnaden om naturen. Intresset kring dessa frågor är inte helt nymornat, och jag tror inte heller att

miljövården för regeringen och för mitt parti är några nya begrepp som smugit sig in under de senaste åren av vår verksamhet. En god miljö har även haft att göra med de olika arbetsplatserna liksom med deras utrustning. I det sammanhanget kan man naturligtvis också peka på behovet av en god bostad.

Därmed menar jag att det sedan länge funnits intresse för en god miljövård liksom för arrangemangen för att skapa en sådan. Därför är jag naturligtvis glad över att det i dag kan finnas en stor och samstämmig uppslutning kring de frågor som har med vår natur- och miljövård att göra. Med hänsyn till de olika aktiviteter som har en nedbrytande inverkan på naturen måste vi hoppas på sådana åtgärder som har möjlighet att ge oss ett rikare liv.

Fru Lindberg har anfört några synpunkter på sin blanka reservation och på de motioner som avlämnats i ärendet. Utskottet har emellertid inte kunnat tillmötesgå de anförda synpunkterna, inte minst beroende på vad remissinstanserna anfört.

Jag har, herr talman, med dessa få ord anfört en del synpunkter som utmynnar i ett yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Fru **SUNDBERG** (h):

Herr talman! När naturresursutredningen lade fram sitt betänkande om miljövårdsforskningen och dess organisation var det första gången här i landet som det över huvud taget hade gjorts en sammanställning av vad som har utträttats inom olika forskningsområden som berör naturvården. Det gäller vatten, luft och mark och det gäller olika ekologiska system i naturen.

När denna utredning sedan resulterade i en proposition var det självklart att denna mottogs med mycket stort intresse, ty naturresursutredningen hade visat hur långt man kommit inom olika forskningsfält men också hur oerhört

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

stort behovet är av en samordning för att åstadkomma resultat. Det är bråds-kande för oss att få ta del av sådana resultat och lägga dem till grund för ett handlande såväl inom lagstiftningen som inom andra områden.

Bl. a. kan vi av utredningen erfara att luftvårdsforskningen i vårt land bedrivs vid ett 15-tal olika institutioner. När det gäller vattenvården är antalet institutioner ännu större — 20 räcker säkert inte. Ingen torde alltså ifrågasätta behovet av en samordning av denna forskning. Det fordras en intensifiering, en ökad satsning på målforskning, som skall ge resultat att lägga till grund för framtida beslut och lagstiftning liksom — och det vill jag alldeles speciellt trycka på — det stora behov som uppkommit av internationellt samarbete på forskningsområdet.

Högerpartiets ledamöter i jordbruksutskottet har ansett att propositionens förslag om organisationen av naturvårdsforskningen är bättre än något av de tre alternativ som naturresursutredningen framlade. Herr Hansson i Skegrie sade att utskottet hade fastnat för ett av utredningens förslag, men det är riktigt endast så till vida att utskottet accepterat den del av förslaget i utredningen som utmynnade i att forskningsnämnden skulle knytas till naturvårdsverket. Men nämndens organisatoriska anknytning måste ses i relation till utformningen och uppbyggnaden av nämnden som sådan.

Mittenpartiledamöterna i utskottet har förordat det förslag som utredningen lade fram, d. v. s. en självständig forskningsnämnd, men i det förslaget har man då också biträtt den organisation av nämnden som redogjorts för i utredningsförslaget.

Det är en annan form av nämnd det då är fråga om. Den nämnd som utredningen föreslår vara fristående har representanter för giftnämnden, socialstyrelsen och naturvårdsverket men också för industri och kommuner, för

lantbruk och skogsbruk. Vad som gjorde att högerpartiledamöterna i detta fall ville ansluta sig till propositionens förslag var den betydligt större vetenskapliga tyngd som departementschefen velat ge nämnden. Han ville att huvuddelen av ledamöterna skall vara forskare. Även socialstyrelsen, veterinärstyrelsen och giftnämnden skall vara representerade. Med det förslaget tyckte vi att den nackdel som hade vidlådit förslaget om en integrerad forskningsnämnd i utredningen föll bort. Här kunde ju nämnden själv skapa just den vetenskapliga tyngd som annars hade kunnat bli åsidosatt.

Med kännedom om naturvårdsverkets uppbyggnad skulle vi anse det vara olämpligt att bilda en fristående ny organisation, där på samma sätt som sker inom naturvårdsverket den största tyngdpunkten skulle ligga på den administrativa sidan. Naturvårdsverket är ju i första hand ett administrativt organ med till detsamma knutna tre råd med vetenskaplig förankring: ett naturvårdsråd, ett vattenvårdsråd och ett luftvårdsråd. Att därtill bilda en fristående forskningsnämnd med tyngdpunkten lagd på administration och med forskare knutna till nämnden i huvudsak som experter ansåg vi icke skulle gynna den framtida utvecklingen av naturvårdsforskningen här i landet.

Jag vill i detta sammanhang passa på att beklaga att det i propositionen inte görs en starkare kompetensdeklaration för den nya forskningsnämnden. Sedan det nu också till naturvårdsverket knutits en forskningsnämnd svävar i någon mån de av mig förut nämnda vetenskapliga rådets funktion i luften. Dessa råd är ju redan knutna till naturvårdsverket. Den saken berörs inte alls i propositionen. Jag hoppas emellertid att det skall kunna etableras någon form av samarbete mellan råden å ena sidan och nämnden å andra sidan, så att de inte arbetar parallellt med varandra utan någon som helst samverkan.

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Jag skulle dessutom vilja säga ett par ord om hur denna nämnd i framtiden bör fungera. Den vetenskapliga tyngden kommer, vågar jag hoppas, att medverka till att forskningen inte bara samordnas utan också intensifieras, så att resultaten snabbt blir tillgängliga. Publiciteten kring miljövårdsforskningen och betydelsen av det beslut som vi nu skall fatta beror bl. a. på den situation som råder med avseende på föreningar av olika slag.

Jag talade förut om betydelsen av internationellt samarbete. Lika viktigt och betydelsefullt som det är att det kommer till stånd ett samarbete mellan de olika forskningsinstitutionerna så att dessa inte arbetar parallellt utan samordning, lika viktigt och betydelsefullt är det att man inte heller inom olika länder arbetar parallellt utan samverkan. Detta sker kanske inom vissa forskningsområden, och det kommer givetvis också att ske på detta område. Men med tanke på den tidsbrist som föreligger i alla industriländer när det gäller att stoppa miljöförstöringen och att om möjligt eliminera redan inträffade skador, är det väsentligt att man har kontinuerliga internationella kontakter. De vetenskapsmän, som i stort antal knyts till den forskningsnämnd, som föreslås i propositionen, borgar enligt min uppfattning för att det skall kunna bli ett effektivt internationellt samarbete; vetenskapsmän har ju i allmänhet goda internationella kontakter.

Vi har i dagarna kunnat läsa om att Internationella biologiska programmets konferens i Bulgarien har resulterat i att en svensk forskare vid naturvårdsverket har fått i uppdrag att tillsammans med andra vetenskapsmän svara för en global utbyggnad av undersökningsstationer för att mäta luftföroreningarna. Detta är bara ett exempel på internationellt samarbete. Vid bedömning av föroreningarna i våra egna vatten kan vi inte samarbeta med andra

länder annat än i fråga om metodik. Vi vet att någon biologisk prövning av biocider inte sker i vårt land och att vi direkt kan utnyttja resultaten av sådan prövning i andra länder. Jag behöver väl inte heller påpeka att det inte är någon större skillnad på de kommunala avloppsvattnen i Stockholm, Antwerpen och Chicago. Erfarenheter gjorda i andra länder kan också utnyttjas hos oss.

Jag ställer mig undrande inför det faktum att herr Hansson i Skegrie yrkat bifall till reservationen 1 vad den avser utskottets hemställan under moment 1 c. Som grund för reservationen 1 i vad den avser utskottets yrkande i moment 1 b ligger förslaget om en fristående forskningsnämnd, i vilken lantbruket och skogsbruket redan är representerade. Det är något svårt att förstå att man som underlag för en reservation under 1 c kan använda samma motivering — utom i en enda mening — som utskottet har för sitt tillstyrkande av förslaget att knyta en expert från lantbruksnämnden till denna forskningsnämnd. Skälen härför är så mycket mindre som forskningsnämnden enligt mittenpartiernas förslag redan skulle ha en representant från jord- och skogsbruk knuten till sig.

I motionerna I: 778 och II: 1006 betonade vi betydelsen av att naturvårdsforskningen ses i relation inte bara till det ekologiska systemet utan till hela naturvården och samhällsutbyggnaden i vad gäller våra naturresurser. I motionerna framhöll motionärerna önskvärdheten av att till forskningsnämnden knöts en representant också för lantbruksstyrelsen. Vi ville inte inskränka antalet aktiva forskare i nämnden, varför vi föreslog en utökning av nämnden. Utskottets ledamöter enades om att inte tillstyrka kravet på en utökning av nämnden utan föreslår att en representant för lantbruksstyrelsen skall knytas som expert till forskningsnämnden för att delta i handläggning

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

av frågor som har betydelse för jordbruk och naturvård. Jag finner detta vara mycket väsentligt, och jag är glad över att utskottet intagit denna hållning.

När det gäller vatten- och avloppsfrågorna vill jag bara framhålla en synpunkt. I propositionen föreslås att statsbidraget när det gäller bidragsunderlaget skall vara beroende av den byggda anläggningens reningsgrad. Naturvårdsverket kommer sedan att ta ställning till huruvida bidraget skall uppgå till 30 eller 50 procent. Jag tycker personligen att det är alldeles riktigt att man genom ett högre bidrag gynnar en högre grad av rening. Men jag vet att samhället ofta när dessa anläggningar en gång väl är byggda inte har någon kontroll över att de verkligen fungerar efter de grunder enligt vilka bidraget gavs. Det kan tänkas att reningsgraden på intet sätt blir den från början avsedda, t. ex. beroende på kopplingen av ledningarna eller på grund av dagvatten vid nederbörd. En mycket kraftig befolkningsökning kan också medföra att anläggningens kapacitet inte alls räcker till. Detta är en sak som inte berörs i den motion jag har varit med om att under-teckna, men jag hoppas att kunna komma igen i denna fråga. Jag hoppas även att naturvårdsverket kommer att ha sådana resurser att man i framtiden kan kräva någon form av kontroll av den rening till vilken man har lämnat bidrag.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i utskottsutlåtandet nr 19.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! I stort kan jag instämma i fru Sundbergs allmänna synpunkter när det gäller naturvården, men det var ett par ting i hennes anförande som jag fann anledning att bemöta i en replik, och det gäller de reningsanordningar som redan har byggts i kommunerna. Fru Sundberg sade sig ha kom-

mit underfund med att det brister i omsorgen om dem. Det åligger kommunerna att sköta dessa anordningar, och det finns på länsplanet länsingenjörer för vatten och avlopp vilka har till uppgift att hålla ett vakande öga på dem. Detta gör de, och de kommer att göra det även i fortsättningen, och i de fall då sådana brister som fru Sundberg talade om förekommer finns det ett starkt intresse från kommuner och länsmyndigheter att se till att de blir avhjälpta. Jag medger gärna att det kan förekomma överbelastningar och andra svårigheter och att det finns kommuner som ännu inte löst dessa problem på ett sunt och riktigt sätt, men det finns ett starkt intresse från det allmännas sida att bevaka dessa ting, och det görs också.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Som motionär i de ärenden som berörs i jordbruksutskottets utlåtande nr 19 och i allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23 har jag att få säga några ord och göra några kommentarer utöver vad de övriga talarna har sagt.

De två betänkannden naturresursutredningen förra året lade fram om miljövärdhetsforskning, var ett storverk. Det var en mycket fin sak, och statsrådet Holmqvist har fått beröm för det tidigare i en del interpellationsdebatter här. Man trodde att detta betänkande skulle kunna utgöra en plattform för en vidare uppbyggnad av organisationen av forskningen. Ordförande i utredningen var en av regeringens mest betrodda ämbetsmän, och i utredningen ingick ett departementsråd i jordbruksdepartementet. Dessutom var den nuvarande överdirektören i naturvårdsverket med i utredningen. Vidare innebar jordbruksdepartementets remissbehandling en nyhet: det skickade ut en tipslapp som remissinstanserna fick fylla i motsvarande ungefär hemmavinst, bortavinst eller oavgjort. Man

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

tyckte nog på många håll att det var en likriktad remisstyp. Remissinstanserna hade få möjligheter att göra egna reflexioner. Det framställdes en del anmärkningar mot den. De flesta svarade väl med att fylla i tipslappen och dessutom skriva ett utlåtande. Det kanske därför inte var så mycket vunnet med detta remissförfarande.

Verkan var emellertid att man trodde att det inte var mycket att göra åt saken, därför att frågan var så väl utredd och resultatet så väl förankrat hos regeringen att det inte fanns några möjligheter att påverka lösningen av frågan.

Dessutom hade naturresursutredningen fått övning på hur man skall behandla sådana här frågor. Den fick särskilt uppdrag av regeringen att biträda vid utdelning av pengar till biocidforskning, och utredningen har även tagit initiativ i dessa frågor. En utredning som har erfarenhet av de frågor som den skall utreda ställer man naturligtvis stora förhoppningar på.

Utredningen har delat upp sin inventerande del. Den är mycket bra och kan nästan jämföras med en lärobok. För varje fortsatt studium i dessa frågor måste den första delen av betänkandet läggas till grund. Där talas i ett kapitel om luftvård och i ett annat om allmän vattenvård. Vidare talas om fiskeribiologisk forskning, våra kustvatten och innanhav, markvårdsforskning, viltforskning, biocidforskning och medicinska forskningsområden. Däremot finns inget om buller, vilket påpekades av många remissorgan.

Utredningen sade att miljö är ett vidsträckt begrepp, men vår uppgift är att huvudsakligen ägna oss åt de biologiska miljöproblemen. Man skall skapa en livsvänlig miljö. Man kom till det resultatet att man måste dels ha forskningen inriktad på lång sikt berörande de olika områden som kapitl rubrikerna utvisade, dels också på

mera kort sikt utarbeta anvisningar och metoder för att undvika förluster av naturkapital i det rådande läget. Vidare skall man undvika fördröjning av informationsutbyte. Det har visat sig att forskare sitter på olika institutioner och håller girigt på sina rön i väntan på att få tillfälle att visa fram dem offentligt och få någon grad för dem. Den som ger pengar till forskningen borde därför kunna samordna informationsutbytet tidigare.

Utredningen kom vidare fram till att forskningen i första hand bör vara målinriktad. Det är svårt att säga vad som är nyttig forskning och icke nyttig forskning. Det visar sig ofta att de mest onyttiga forskningsgrenar har blivit nyttiga så småningom allteftersom utvecklingen går framåt. Men här säger man från början ut att vi i det läge vi nu befinner oss med hänsyn till den stora eftersläpningen måste ha en målinriktad forskning. Vi måste skaffa oss begrepp om effektnivåer, föroreningsgrad, riktvärden för den blivande immissionslagstiftningen o. s. v. Man kom alltså fram till att det borde ske en samordning.

Det fanns tre olika modeller för organiserandet av forskningen. Den ena avsåg att knyta den till något av de nuvarande forskningsråden, eventuellt med en särskild, sakkunnig grupp. Den andra modellen var en fristående nämnd eller eventuellt ett nytt forskningsråd, och enligt det tredje alternativet skulle man möjligen kunna tänka sig en inordning i naturvårdsverket.

Beträffande det senare alternativet framhåller utredningen, att den tagit upp det trots att det inte föreligger några direktiv härom. Jordbruksministern hade vid upprättandet av direktiven inte ens den avlägsnaste tanke på att man skulle kunna tänka sig den lösning som han kom fram till sedan nästan alla remissorgan sagt nej.

I utredningen diskuterades vilket av dessa alternativ som skulle väljas. Jag

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

skall inte vara mångordig i fråga om den här saken utan vill bara säga, att man efter hänsynstagande till de fördelar och nackdelar som var förknippade med de tre olika alternativen kom fram till att det bör finnas en egen nämnd. Man har emellertid tyckt att den i viss mån hör samman med naturvårdsverket och knyter därför vissa gemensamma funktioner till detta men utan att verket har någon överhöghet härvidlag. Detta blev alltså resultatet av diskussionerna.

Av den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet framgår det kanske allra klarast hur svårt det är att säga att just denna forskning skall omhändrhas av naturvårdsverket. Jag kan väl utan vidare säga att naturvårdsverket bör vara denna forsknings största kund, men när man ser på de olika grenar som enligt reservationen bör vara representerade i detta forskningsorgan förstår man, att det inte är så lätt att tänka sig att naturvårdsverket skall kunna representera alla. Det gäller naturvärden i vanlig bemärkelse, giftnämnden, hälso- och sjukvärden, kommunerna, industrierna, jordbruk och skogsbruk samt medicinsk, teknisk, biologisk och övrig naturvetenskaplig forskning. Det rör sig alltså om ett mycket vidsträckt fält vilket också framhållits av reservanterna. Det finns inga möjligheter att tillsätta en styrelse för naturvårdsverket som behärskar och har förståelse för alla dessa ting. Så är inte heller fallet med den nuvarande styrelsen ty den saknar plattform härför.

Sedan skulle jag vilja ta upp några helt andra frågor. Herr Hansson i Skegrie nämnde att man ändrat namnet från »miljövårdsforskning» till »naturvårdsforskning», och han undrade om det låg en hund begraven där, och det är klart att det förelegat vissa svårigheter härvidlag. När en folktopartidelegation för några år sedan höll på med dessa frågor sade en av ledamöterna, att mil-

jö väl inte är natur o. d. utan arbetsmiljö, d. v. s. hur det ser ut i våra fabriker, på våra kontor o. s. v. Det var alltså den personens uppfattning om miljö. Miljö är ett sådant begrepp att jag förstår att man, åtminstone när det skall knytas till naturvårdsverket, har mycket svårt att behålla namnet »miljö».

Då kommer jag in på vad som kanske är den viktigaste invändningen mot att som föreslagits i propositionen föra allt detta till naturvårdsverket, nämligen att vi har stadsmiljön som helt andra ämbetsverk skall sköta. Det finns ett särskilt planverk som i sina normer och anvisningar och vid sin prövning av stadsplaner, generalplaner o. d. måste se till att stadsmiljön blir god. Det gäller avstånd från bullerkällor, vindriktningar då det gäller industrier m. m. Vid nyetablering på landet är det klart att naturvårdsverket kommer in i bilden, men beträffande redan etablerade städer — och vi har ju tillräckligt många sådana — är det andra verk och institutioner som har med saken att göra. De bör ha lika goda möjligheter att anlita naturvårdsforskningsorganisationen som naturvårdsverket självt. Jag tror helt enkelt inte att det är nyttigt för naturvårdsverket att ha den här organisationen inom sig. Den har en mycket friare ställning och kan gå till universitet och andra fristående forskningsorganisationer, om den inte får de forskningsresultat den vill ha från naturvårdsverket. Då får den så att säga med sina egna tjänstemän att göra. I annat fall riskerar vi att inte få den fria forskning vi vill ha.

För att hårdra det sagda vill jag hänvisa till vad planverket i sitt korta och kärnfulla yttrande har anfört i dessa frågor — och observera att det inte är redovisat i propositionen! Det är en sak att man alltid kan anmärka på att olika meningar inte har redovisats i propositionerna, men här gäller det

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

en ganska viktig fråga, eftersom ju planverket i stor utsträckning har hand om stadsmiljön i samarbete med socialstyrelsen och en del andra institutioner. Planverket har förklarat att man vill ha forskningsnämnden fristående för att kunna utnyttja den för sina ändamål. Kanske kan man också dra ut konsekvenserna litet längre och fråga om inte de som har med vården av den miljö att göra som snart 90 procent av svenska folket kommer att bo i skall ha någonting med naturresursforskningen att göra. Skall naturvårdsverket ensamt sköta den saken?

Jag upprepar att naturvårdsverket i detta fall är den största kunden, men det är inte den enda. Det finns andra betydelsefulla kunder också. Vi har kanske en felaktig konstruktion av verksamheten på ämbetsmannaplanet. Vi har ett sektorsplanerande organ på naturvårdssidan och ett planverk som är ett syntesorgan för all planering, främst tätbebyggelseplaneringen och liknande, och där skär det sig litet, när frågorna går i varandra. Frågorna hör också ofta till olika departement, vilket inte är minst betydelsefullt och en sak som vi ibland har anledning påtala här i riksdagen. Men vi måste ju arbeta från den utgångspunkten att vi har olika organ, som riksdagen har inrättat på regeringens förslag, och då skall vi väl också inrätta nytillkomna organ på samma sätt. När det redan från början finns så starka företrädare för den organisation som reservationen förordar, bl. a. överdirektören i verket, representanter för departementet och nuvarande generaldirektören i socialstyrelsen som ordförande, så tycker jag att man skulle kunna gå den vägen. Jag anser att vad som föreslås i propositionen är ett misstag.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 3 i jordbruksutskottets utlåtande nr 19.

Sedan ber jag att också få säga några

ord om allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23. Där har jag emellertid haft svårt att välja de rätta orden. Till utskottets företrädare, främst dess ordförande, vill jag säga att den motion, II: 631, som jag skrivit under har utskottet i stor utsträckning gått till mötes, även om reservanterna sedan har gått in mera på frågorna i motionen. Det är ingen tvekan om att reservationen ansluter sig närmare till vår motion, som reservanterna också har åberopat. Men både i utskottets utlåtande och i reservationen saknar jag mera pregnant linjer, och jag vill för säkerhets skull läsa upp de fem punkterna i motionen, som jag tycker att alla här i landet skulle kunna vara överens om men som man tydligen inte har kunnat bli enig om i allmänna beredningsutskottet. Motionens punkter är i koncentrat:

»1. Riktlinjen för användning av vatten bör vara att vattnet skall lämnas till recipienten med minst samma reningsgrad som det tagits in.»

Nu är det så att om ett samhälle eller en industri förorenar vattnet och ett annat samhälle eller en annan industri längre ned vid samma vattendrag sedan skall använda vattnet och då behöver rena det ytterligare, så får den som behöver det renade vattnet hjälpa den industri eller kommun som har förorsakat nedsmutsningen. Detta är naturligtvis en eftersläpning i tänkesättet. Vi måste komma fram till det betraktelsesättet att om någon använder vattnet, så skall han lämna det tillbaka i samma skick som han tagit in det.

»2. Planeringssystemet bör utformas så att miljöfrågorna får en representativ ställning i planeringsverksamheten.»

Man respekterar alltså inte i planerna de avsättningar som gjorts för rekreationsändamål o. d. Dessa områden måste få en lika starkt markerad ställning som de områden vilka reserverats för industrier, för bostäder och annat.

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Vi hoppades att så skulle bli fallet när det nu tillkommit ett naturvårdsverk och en naturvårdslag som alla med stor enighet slutit upp omkring.

»3. För lokalisering av stora miljöstörande anläggningar bör utformas särskilda regler som garanterar att såväl riksplaneringssynpunkter som regionala och kommunala planeringssynpunkter beaktas.» Därigenom skulle minsta möjliga påverkan uppkomma på den natur som bör bevaras.

4. Staten bör själv såsom exploaterande part ta särskild hänsyn till dessa förhållanden, vilket hittills inte alls varit fallet.

5. Slutligen skall man när man avsätter reservat också komma ihåg att dessa skall skötas, vilket inte är det lättaste.

I ett naturreservat, som tidigare skötts genom betesdrift vilken dock upphört vid naturreservatets inrättande, krävs det i stället andra åtgärder. Man får tillgripa konstlade metoder såsom t. ex. kemiska bekämpningsmedel. Detta fungerar dock inte, och vi borde ha växt ifrån sådana försök efter de många bakslag som förekommit i samband därmed.

Fru SUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Tobé. Det framgick inte av herr Tobés uppräkningslista av alla de olika organisationer och institutioner, som skall vara representerade i den fristående forskningsnämnd herr Tobé föreslår, att det bara blir tre platser kvar, under vilka hela forskningen inklusive medicinsk, teknisk och övrig naturvårdsforskning skall inrymmas. Samtidigt har det uttalats att antalet ledamöter i nämnden skall vara nio. Är man när man förordar en sådan fristående nämnd på det klara med, att hela denna forskning skall inlemmas på tre ordinarie platser, vilka blir över när nämnden har tillsatts enligt herr Tobés förslag?

Vad jag tyckte vara det väsentliga i propositionens förslag var att man hade gått ifrån utredningens samtliga tre förslag, innebärande att nämnden skulle ha en tyngdpunkt på den organisatoriska sidan, och i stället hade skapat en riktig forskningsnämnd. Men herr Tobé kanske har något förslag till hur man skall få in de aktiva forskarna på de tre platser som blir kvar av de nio?

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag nämnde aldrig i mitt föregående anförande frågan om hur forskningsnämnden skulle se ut, men genom att jag har yrkat bifall till reservationen 1 har jag ställt mig bakom den utformning som där föreslås. Jag tog upp denna nämnd som ett exempel på hur många olika intressen som är berörda i detta sammanhang och för att visa att många av dessa inte hör samman med naturvårdsverkets organisation. Det kan naturligtvis vara svårigheter förenade med reservationens uppläggning i detta avseende, men jag vill inte gå in på någon debatt på denna punkt eftersom jag inte heller tidigare har tagit upp saken.

Jag vill dock ytterligare säga att jag tidigare många gånger talat i denna kammare, skrivit motioner, medverkat till utskottsutlåtanden o. s. v. varvid jag fört fram naturvårdsverkets intressen. Jag hyser alltså inte på något sätt en ovilja mot naturvårdsverket, men jag anser att det mår bättre av att forskningsnämnden blir fristående och får naturvårdsverket som sin största kund. Det är bättre än att naturvårdsverket har nämnden under sina vingars skugga med överdirektören som obligatorisk ordförande, såsom det föreslås i propositionen.

Herr ANTBY (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara understryka vad herr Tobé sade beträffande den föreslagna forskningsnämndens inplacering i naturvårdsverket. Jag vill på-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

peka att Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund — för att nämna endast två av de många remissinstanser som motsatt sig den föreslagna integreringen — framhållit att såväl praktiska som principiella skäl talar mot att forskningsfrågorna inordnas i naturvårdsverket.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! I anslutning till framläggandet av proposition nr 37 har herr Zetterström och jag väckt en motion, II:1007, vari vi föreslår viss retroaktivitet då det gäller statsbidrag till reningsverk enligt de nya och mer generösa bestämmelserna. Jag skall, herr talman, hålla mig till den del av propositionen som motionen berör. — Jag vill emellertid, liksom vi gör i vår motion, understryka angelägenhetsgraden av de frågor som behandlas i propositionen; departementschefens förslag syftar ju till att förhindra en fortsatt förstörelse av vår natur vare sig det gäller luft eller vatten. Vi är alla på ett eller annat sätt medskyldiga till förstörelsen och medansvariga för att någonting görs på området. Det gäller både när vi verkar som riksdagsledamöter och när vi arbetar på hemmaplan som kommunala representanter eller företagsledare.

Vi vet t. ex. hur våra moderna tvättmedel påverkar och rubbar den biologiska balansen i vattenområdena och vilken förstörelse detta för med sig. Rening av avloppsvatten har blivit ett alltmer påträngande problem i takt med att vårt västånd ökat. Standardstegringen har medfört en ökad vattenförbrukning, mer avfall och således ett successivt försämrat tillstånd för flertalet av våra vattendrag.

För att bemästra svårigheterna med avloppsvattenutsläppen bygger man reningsverk med s. k. höggradig rening — därmed menas i regel en effektiv nedbrytning av organiska ämnen. På senare tid har man emellertid blivit alltmer medveten om de skadliga verk-

ningar i vattendragen som orsakas av de s. k. närsalterna. Härvidlag är våra moderna tvättmedel en av de verkliga syndabockarna. Det måste därför göras något mer än vad vi vanligen menar med höggradig rening. Vi vet att det är möjligt att komma till rätta med närsalterna — på ett flertal platser i landet byggs i dag effektiva reningsverk med hög närsaltsrening. Att sådan närsaltsrening skall kunna ske bör enligt min mening vara ett krav för erhållande av högsta möjliga statsbidrag till byggande av reningsanläggningar.

I vår motion har vi också framhållit att vi anser det riktigt att kraven på rening av avloppsvatten skärps och att alla möjligheter tillvaratages för att stimulera och underlätta kommunernas verksamhet på området. Nuvarande bestämmelser för erhållande av statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar är i högsta grad invecklade, för att inte säga helt obegripliga åtminstone för oss vanliga människor. Dessutom stimulerar dessa bestämmelser inte i någon större utsträckning kommunerna att skapa effektiva reningsanläggningar. Syftet med nuvarande statsbidrag har väl heller inte varit detta, utan inriktningen har främst gällt själva vattenförsörjningen.

Departementschefen föreslår nu i propositionen att statsbidragsbestämmelserna skall ändras så att sambandet mellan skatteunderlaget och statsbidragets storlek slopas. Det understryks att storleken av statsbidraget i stället bör bli beroende av anläggningens reningsgrad och att syftet med statsbidraget skall vara att stimulera kommunerna att bygga reningsverk med mycket långt gående rening. Enligt departementschefens förslag skall bidragsprocenten sättas »till lägst 30 och högst 50 av de anläggningskostnader som ingår i bidragsunderlaget». Detta är, såvitt jag förstår, en utomordentligt god satsning på ett utomordentligt viktigt område. Förslaget har hälsats med tillfredsställelse ute

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

i kommunerna, då dessa reningsanläggningar är mycket kostnadskrävande.

De nya bestämmelserna skall träda i kraft den 1 juli i år, och några övergångsbestämmelser — eller rättare sagt någon övergångstid — finns tydligen inte i detta sammanhang. Det är detta vi vänder oss mot med vår motion II: 1007. Vi föreslår där en övergångstid på ett halvår, under vilken de nya och generösare reglerna helt eller delvis skulle få tillämpas. Det skulle helt naturligt endast gälla reningsverk med den höga reningsgrad man i propositionen anser som önskvärd. Vi anser att denna övergångstid borde finnas, ty de kommuner som känt sitt ansvar och verkligen bemödat sig om att få tillstånd högeffektiva reningsanläggningar utan att avvakta vad som möjligen skulle komma att göras från statsmakternas sida känner sig faktiskt en smula lurade på konfekten i dag.

Som exempel vill jag nämna min egen hemkommun, Kungsörs köping, med dess mångomtalade och mycket omskrivna reningsverk, vilket förresten jordbruksministern själv hade vänligheten att inviga för en tid sedan. Vi får i statsbidrag enligt nuvarande bestämmelser cirka 400 000 kronor, men om vi väntat skulle vi enligt de i propositionen föreslagna reglerna ha fått ytterligare 600 000—700 000 kronor i statsbidrag. Flens stad i Södermanland befinner sig i samma situation som Kungsör. Nu på vårkanten skall man ta sitt toppmoderna renningsverk i bruk. Dessamma är förhållandet i Filipstad i Värmland. Jämförelsen i statsbidragshänseende mellan de nuvarande och de föreslagna reglerna är inte så värst stimulerande för dessa och andra framsynpta kommuner. De får dessutom vara försöks- och demonstrationsobjekt för delegationer från när och fjärran och stimuleras på så sätt, i sin tur, andra kommuner till riktiga insatser på ifrågavarande område.

Vi ansåg således, och anser fortfa-

rande, att det vore riktigt med en viss retroaktivitet i fråga om de nya reglernas tillämpning. Utskottet har emellertid avstyrkt motionen och anför i motiveringen till avslagsyrkandet: »En retroaktiv tillämpning av nämnda villkor skulle enligt utskottets uppfattning stå i motsättning till bidragsgivningens syfte att stimulera till byggande av ifrågavarande reningsverk.»

Stå i motsats till bidragsgivningens syfte, skriver alltså utskottet. Jag tillåter mig verkligen, herr talman, att ha en annan uppfattning om konsekvensen av ett dylikt förfarande. Visserligen kommer de reningsverk som är under uppförande att färdigställas oavsett riksdagsbeslutet om bättre bidrag till de kommuner som vilar på hanen till efter den 1 juli 1968, men inte stimulerar väl sådana beslut kommunerna till att vara på alerten i dessa och liknande sammanhang.

Vidare anförs i utskottsutlåtandet att gränsdragningsproblemen inte kan elimineras utan ändå skulle finnas kvar. Visst är det riktigt att dessa problem inte helt kan elimineras, men de kan göras mindre kännbara om det finns särskilda övergångsbestämmelser under en övergångstid. Det är ett förfarande som vi ju inte är helt främmande för i riksdagen. Men inom utskottet har tydligen den uppfattningen inte funnits. Man har inte ens kostat på sig en s. k. välvillig skrivning, som ju brukar förekomma och som en motionär kan vara tacksam för.

Jag har samma uppfattning i dag som när motionen skrevs, och trots att det tydligen inte är någon mening att yrka bifall till motionen efter ett på denna punkt enhälligt utskottsutlåtande och med tanke på att det inte är så värst många kammarledamöter närvarande vid behandlingen av detta ärende vill jag ändå vädja till Kungl. Maj:t att vid utformningen av övergångsbestämmelserna ta hänsyn till syftet i motionen II: 1007, nämligen så till vida att de re-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

dan nu färdigställda höggradiga reningssverken får någon del av de generösare bidragen. Kommunerna måste dock göra stora investeringar av skattemedel för att rädda våra vattendrag.

Herr talman! Jag har således tyvärr inget yrkande.

I detta anförande instämde herr Göransson (s).

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag hade hoppats att vi i dag skulle få en ordentlig »remissdebatt» kring miljöfrågorna, att vi en gång under året skulle koncentrera oss mera på dessa frågor och ha de olika departementscheferna — i varje fall jordbruksministern — här, så att vi kunde ta upp en rad av de problem som hör till detta ämnesområde. Annars delar vi ju upp dessa frågor på hela året; vi skulle kunna slippa en hel del smådebatter genom en koncentration.

Låt mig först, herr talman, kommentera ett uttalande av herr Hansson i Skegrie: Forskarna själva bör styra forskningen som de finner bäst. Det är också detta Industriförbundet syftar på när det hänvisar till principiella skäl. I andra sammanhang har jag samma uppfattning, men just i denna fråga anser jag att man till att börja med måste styra aktiviteten till de områden som är mest utsatta och som naturvårdsverket och den expertis som är knuten till det har ögonen på. Naturvårdsverket får ju informationer från länen om vad som händer på det regionala planet. Fördenskull tycks det mig viktigt att det i början får möjlighet att styra denna forskning. Fru Sundberg har hävdat att det behövs samordning. Det håller jag med om; jag tror att denna samordning kan åstadkommas just genom den styrning som naturvårdsverket måste ansvara för. Det finns dock möjligheter till friare former av forskning genom att naturvårdsverket köper forsk-

ning, d. v. s. släpper ut forskningsförslag till olika institutioner och ger forskarna frihet att själva åstadkomma resultat.

Jag begärde egentligen ordet, herr talman, med anledning av det motionspar om vätternätet som jag svarar för i denna kammare. Herr Antby har liksom utskottsmajoriteten uttalat sig välvilligt om vikten av att ha uppmärksamheten riktad på denna fråga, och det framför jag mitt tack för.

Motionerna utgår från Vätterns specifika situation som framtida vattenleveratör till 600 000—700 000 människor eller kanhända ännu fler. Vättern är på grund av vattnets förnämliga renlighet en sjö som man borde ta vara på för undersökningar. Jag föreslår därför dels att medel skulle specialdestineras till områden kring denna värdefulla sjö, dels att vissa lån och bidrag skulle kunna ges till industrier och kommuner runt Vättern för sanering av vissa utsläpp.

Närsaltsproblematiken kommer vi att få kämpa med mycket länge. Att klara den är en av våra svåraste uppgifter. Alldeles speciellt hårt borde vi enligt min mening kämpa för att motverka de besvär med närsalter som kan uppstå i Vättern. Vättern är en sjö som skulle kunna utnyttjas för särskilda undersökningar, och erfarenheterna från dessa kunde sedan komma till användning för andra större sjöar och vattendrag i vårt land.

Nu har Industriförbundet såsom remissinstans gått emot förslaget att särskilda medel skall ställas till förfogande för industrier kring Vättern under hänvisning till att man skulle underlätta konkurrensen för dessa industrier om man gav dem vissa fördelar framför andra industrier. Men om på dessa industrier ställs särskilda krav — vilket jag menar att man måste göra — för utsläppet av avloppsvatten till Vättern, anser jag det inte oriktigt att lämna dem dessa anslag för att därmed

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. ge dem möjlighet att ordna avloppet på bästa sätt.

Vidare är det inte uteslutande på oss själva det beror att våra vattendrag förstörs; andra förhållanden kan också spela in, bl. a. vissa händelser ute i Europa och andra delar av världen. Sålunda inverkar exempelvis föroreningar som kommer från andra delar av Europa på surhetsgraden i vattnet. Det står för närvarande utom gränsen för våra möjligheter att med framgång angripa dessa problem, ehuru vi naturligtvis bör försöka nå fram till internationella överenskommelser.

Herr talman! Jag skall inte fördjupa mig mera i denna problematik, fastän det naturligtvis vore mycket att säga ytterligare. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få understryka att herr Lothigius två gånger uttalat tvivel på att detta organ bör inlemmas i naturvårdsverket. Han sade vid ett par tillfällen: *åtminstone i början* bör det inlemmas. Detta är väl ett halvt underkännande av utskottets uttalande och av vad fru Sundberg här tidigare har sagt.

Bland reservanterna har vi den uppfattningen, att det är bättre att redan från början göra denna forskningsnämnd fristående. Kommer den nämligen en gång in under naturvårdsverket, kommer den nog aldrig därifrån. Därför är vi inte intresserade av detta förslag.

Jag noterar också med tillfredsställelse att herr Lothigius betonade att forskningen bör vara fri. Jag sade tidigare att man här kommer in på problem som flätas in i varandra och att det skulle bli störande för forskningen, om man inte skulle kunna fullfölja en forskningsuppgift som eventuellt flätats in i en annan på ett område som man från början inte tänkt sig.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lothigius har tagit upp frågan om de intressanta undersökningar som det kan vara anledning att företa med hänsyn till att Vättern är avsedd som dricksvattenförsörjare i framtiden. Detta är synpunkter som man i den fortsatta forskningen kan ha starkt intresse av att vidareutveckla, och det får väl bli en framtida uppgift att se vad som händer därvidlag.

Fru Svensson tog upp frågan beträffande kommunernas reningsverk. Hon ansåg att några kommuner kommit i ett olyckligt läge. Det är naturligtvis riktigt, men en gräns måste dras någonstans, och utskottet kan inte lösa frågan enbart genom en välvillig skrivning. Det måste vara ett klart ja eller nej; det måste finnas ett klart besked om var man står. Fråga hade utan tvekan uppstått om hur långt bakåt gränsen skulle dras — en fråga som i och för sig skulle bli mycket knivig att lösa. Alla nya lagförslag måste väl ändå ta hänsyn till nuläget.

Herr Tobé tog upp frågan om forskningen i framtiden och samordningen av denna. När det gäller städer och tätorter kommer de frågor det gäller att i hög grad falla in under begreppet miljöfrågor. Det gäller luftföroreningar, föroreningar av vattnet och biocider. Det är naturliga och stora frågor för denna forskning.

Vad gäller sammankopplingen av planverkets forskning och naturvårdsverkets vill jag erinra om att de båda verken i sig själva är tillräckligt stora enheter. De behöver var för sig ha sin inriktning. Det hindrar naturligtvis inte att samordning kan ske mellan deras verksamhet beträffande forskning.

Vad gäller planverket slutligen skulle jag vilja säga att detta i sin organisation inte har nått den definitiva och slutliga utformningen utan i framtiden kan behöva justeras.

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Herr **LOTHIGIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan erkänna för herr Hansson i Skegrie att jag haft samvetskval när det gäller forsknings- sidan. Mitt ställningstagande har emellertid skett mot bakgrunden av nödvändigheten att sätta in resurserna där de nu behövs och där samhällsproblemen är störst på detta område. Med de erfarenheter jag fått av verksamheten på naturvårdsområdet kan jag säga att naturvårdsverket i allra högsta grad har möjlighet att överblicka var resurserna skall sättas in.

Jag ser att vår jordbruksminister nu är inne i kammaren, och då kan vi kanske trots allt få en liten remissdebatt kring de miljöpolitiska frågorna.

Fru **SVENSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Naturligtvis är det riktigt att en välvillig skrivning i ett utskottsutlåtande inte löser några problem, men vad ett utskott skriver eller inte skriver betyder väl i alla fall en hel del. Jag kan inte i utskottets utlåtande finna någonting positivt för de synpunkter som framförts i motion II: 1007, vilket jag beklagar.

När jag talar om att detta inte stimulerar kommunerna, tänker jag inte bara på byggandet av reningsverk; det finns andra initiativ som man från statlig sida gärna vill att kommunerna skall ta.

Herr **RIMÅS** (fp):

Herr talman! Debatten har i huvudsak hittills rört sig om jordbruksutskottets utlåtande nr 19, men jag kommer för min del att gå över till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23 angående åtgärder för miljö- och naturvård.

Bakom de önskemål som vi nu behandlar ligger en hel rad motioner i miljö- och naturvårdsfrågor. Allmänna beredningsutskottet har också under behandling en del andra, som man skulle kunna kalla punktmotioner i så-

dana ärenden. Under detta års riksdag har alltså en stor mängd motioner väckts i dessa frågor. Att motionerna i år är så många vittnar om att ämnet blir mer och mer aktuellt för varje år som går. Vi är dock, som herr Antby uttryckte det, sent ute. Vad som håller på att hända är helt enkelt att vi ökar vårt välstånd på bekostnad av den natur som måste vara frisk för att vi skall kunna leva. Vem trodde för några år sedan att t. ex. — som herr Lothigijs nämnde — svavelsyra från skorstenarna i Ruhrområdet skulle följa med regnet ner i Sverige och göra vattnet i sjöarna så surt att fisken dör? Vem tänkte sig för ett halvsekel sedan, när det fanns ett 50-tal kemiska ämnen i våra vattendrag, att 1968 skulle i samma vatten till följd av utsläpp antalet kemiska ämnen vara omkring 50 000 och att vi nu varje år skulle släppa ut 300 à 400 nya ämnen i vår omgivning?

För en tid sedan utkom en bok, som heter »Nu! Människans villkor, en bok av vetenskapsmän för politiker». Den innehåller ett kapitel, som heter Människans miljö. Där skildrar författaren den trefaldiga förstörelsen av luft, vatten och mark. Jag skall inte recensera det kapitlet, ty eftersom boken är ställd till politiker kan man väl förutsätta att de flesta av kammarens ledamöter har läst den, men jag kan inte underlåta att citera slutorden i ifrågavarande kapitel, som är en allvarlig varning för vad som håller på att ske.

»Det är laboratoriemässigt omöjligt att pröva alla ämneskombinationer, som människan är utsatt för. Den avgörande frågan är hela tiden hur människan reagerar inför den totala expositionen. Vad betyder litet DDT, litet lindan, litet kvicksilver, litet bly i vår föda tillsammans med ämnen som asbest, svaveldioxid, koldioxid, ozon och partiklar bemängda med cancerframkallande ämnen i vår andningsluft? För en biolog är det uppenbart att vi måste vara utomordentligt aktsamma med vår om-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

givande miljö. Vi kan, därför att vi ännu vet föga om orsakssammanhangen, starta förändringar och orsakskedjor som leder till katastrofala miljöförändringar. Det kan t. o. m. vara fråga om förändringar som direkt påverkar människan biologiskt. Att manipulera med miljön utan att känna ekologins lagar innebär samma risktagande som oförståndig lek med atomvapen. Alla försöker förhindra olyckshändelser som kan orsaka atomkrig, men ingen har ännu på allvar insett riskerna i samband med den i lavinartad takt pågående miljöförstörelsen.»

Detta är en oerhört allvarlig varning av en expert. Det är väl också oron för denna miljöförstörelse som ligger bakom de många motionerna. Utskottet har också vid behandlingen av dessa frågor sett allvarligt på ämnet. På den punkten råder alltså inga delade uppfattningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna.

Herr Tobé var inne på en del detaljfrågor, som gäller allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, och jag vet att andra talare efter mig kommer att mera gå in på detaljer, varför jag inte skall göra det. Det är dock en sak i detta knippe av problem som jag vill nämna och som vi väl så småningom återkommer till i ett särskilt utlåtande från allmänna beredningsutskottet. Det gäller sjön Vättern i min hemtrakt. Vikten av att den sjön bevaras och skyddas från ytterligare förstörelse har påpekats och kommer väl ytterligare att påpekas. Jag vill erinra om ett exempel, nämligen Bodensjön i Schweiz, som en gång var av samma kvalitet som Vättern men som nu är definitivt död. Den utvecklingen får inte Vättern gå till mötes — det måste förhindras. Därmed nog om detaljer.

Skillnaden mellan utskottsmajoritetens uppfattning och reservanternas är egentligen den, att utskottsmajoriteten menar att den verksamhet som bedrivs på detta område är tillräcklig för

närvarande. Man redogör för vilka myndigheter, utredningar, arbetsgrupper, forskningsobjekt o. s. v. som är i gång och anser det vara till fyllest. Vi reserverar inte övertygade härom. Vi tror inte heller att det nystartade naturvårdsverket, som — det får man väl lov att säga — har fått en god start, kan klara allt. Därför yrkar vi reserverar på att ett miljöpolitiskt handlings- och samordningsprogram skall upprättas under parlamentarisk medverkan samt att en parlamentariskt sammansatt utredning tillsättes för utformningen av en riksplanering. Vi anser att samhället på det sättet får ett bättre helhetsgrepp på dessa viktiga frågor. Det är av denna anledning som vi reserverar gått en annan väg än utskottsmajoriteten. Jag kommer senare att yrka bifall till reservationen vid allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23.

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Det är med mycket stor glädje som jag konstaterar att det blivit alltmer »inne» att resonera om miljöpolitik. Att detta är ett stort och mycket omfattande ämne exemplifieras bl. a. av att vi i denna fråga i dag har flera olika utlåtanden från olika utskott uppe till gemensam behandling.

Det är glädjande att intresset ökar. Det är också glädjande att de olika insatserna och de olika förslagen här i riksdagen i denna fråga präglas av en mycket positiv ambition att komma till rätta med alla de avigsidor som en bristande miljövard kan medföra. Det som skiljer oss åt är ofta bara ambitionsgraden, tillvägagångssättet och liknande detaljer.

I fråga om jordbruksutskottets utlåtande, som rör luft, vatten, grustäkter, naturvard och sådant, vill jag inskränka mig till att instämma i det anförande som hållits av herr Hansson i Skegrie.

Miljöpolitiken har dock kommit att

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

omfatta långt mer än vad som kan räknas till de yttre miljöfaktorerna. Det är just denna andra sida av miljöbegreppet som varit föremål för behandling i allmänna beredningsutskottet under en följd av år. I detta utskott har man mer och mer kommit fram till att miljöfaktorerna är någonting som hör samman med innehållet i vår levnadsstandard och atmosfären människorna emellan. Det är kanske denna stora och vida bas för debatten som i många fall gör det svårt att finna de riktiga lösningarna. Det är fråga om en satsning på en tredje dimension i vår levnadsstandard. Vi har nått långt när det gäller höjden på levnadsstandarden. Den höga levnadsstandarden är också ganska bred; den har nått ut till de flesta människor i vårt land. Frågan är emellertid, om det nu inte är tid att satsa på den tredje dimensionen: djupet och innehållet i den levnadsstandarden. Det visar sig nämligen att levnadsstandarden inte alltid är avhängig endast av materiella villkor, vilka i och för sig naturligtvis är en viktig bas som dock inte tycks vara tillräcklig. Jag har några gånger från denna talarstol tillåtit mig att uttrycka det förhållandet med orden: det räcker inte att människan har något att leva av, hon måste också alltid ha någonting att leva för.

Det blir något av en konfliktsituation emellan människans biologiskt grundade förmåga och samhällets ambitioner och önskemål när det gäller den tekniska utvecklingen. Det är inte fråga om att det ena skall utesluta det andra, det är fråga om att kunna ta till vara teknikens utveckling utan att man därmed samtidigt försämrar människans situation. Dessa värden är som sagt ganska svårgripbara men de finns dock med i bilden, och problemen i samband härmed måste hela tiden bli föremål för försök till lösningar.

Herr Björk sade att man redan mycket länge varit inne på detta när det

gäller miljön på arbetsplatser och liknande. Det är bra att man varit inne på det, men frågan är hur man har lyckats och hur långt man har kommit. Vi kommer inte förbi det trista faktum, att det av statistiken går att utläsa att allt fler människor blir disharmoniska och får psykiska besvär på grund av sin arbetssituation, att en tredjedel av alla sjukdagar är betingade av disharmoni och stressfaktorer och att den delen tenderar att öka. Detta är ett observandum som visar att man inte lyckats i sina ambitioner. Det är så många nya faktorer som påverkar människan i det moderna samhället, och forskningen och upplysningen måste därför vara mycket intensiv.

Det finns inga universallösningar på dessa problem. Man framlägger massor av initiativ och förslag i dessa olika motioner, och man använder en rad honnörsord som dock är tillämpbara. Det är fråga om hur samhället planeras, förhållandet mellan bebyggelseutveckling och befolkningsfördelning, det är i många fall fråga om att kunna ge upplysning och vägledning, att lämna råd och att intensifiera forskning. I vissa fall kan det vara fråga om förbud, stimulans, avgifter, kanske beskattning som rör just de yttre bekymren när det gäller miljöfaktorerna.

Efter det att centerkravet på ett miljöpolitiskt handlings- och samordningsprogram sedan 1962 ständigt avvisats och avhånats här i riksdagen är det med mycket stor glädje jag konstaterar att vi numera fått en betydande bredd kring denna debatt. Det är också intressant och glädjande att statsrådet Palme 1967 offentligt krävde ett sådant program. Så långt har vi ännu inte kommit när det gäller utskotts-majoriteten i allmänna beredningsutskottet. Jag har av de diskussioner vi tidigare har fört fått det intrycket, att man anser att detta är något som sköts av naturvårdsverket, att initiativen tas på departementsnivå och att det därför

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

är onödigt att motionärer gör sig besvär — det här klarar sig ändå. Vi får väl som motionärer finna oss i den behandlingen; huvudsaken är dock att det händer något på detta område, och det har hänt en hel del under de senaste åren. Vi får väl hoppas att det går att rätta till de skador som uppstått och att det också på sikt skall gå att på olika vägar söka sig fram till planering och forskning som kan ge människorna en riktig vägledning.

Jag har med det anförda bara velat understryka betydelsen av vårt krav på ett miljöpolitiskt handlings- och samordningsprogram, som också innebär att man tar sikte på en riksplanering av större omfattning än nu. För denna riksplanering anser jag att det behövs mera vidsträckta fullmakter än de som finns nu. Det blir nödvändigt med hänsyn till den framtida utvecklingen.

Herr talman! Jag ber att få återkomma med mina yrkanden i fråga om de olika utskottsutlåtandena.

Herr FROM (fp):

Herr talman! Jag ber att få säga några ord beträffande ett avsnitt av de många viktiga frågor som är under behandling just nu, nämligen den framtida vattenförsörjningen.

Vi har hittills varit mycket lyckligt lottade i vårt land i fråga om vattenförsörjningen. Vi ligger på tredje plats här i Europa, efter Norge och Island, vad beträffar avrinningsmängden per invånare. Denna tillgång har också lett till att man kanske har varit alltför benägen att lösa vattenfrågan efter ett punktänkande med lokala anläggningar och små verksamhetsområden. Men undan för undan har det visat sig att det uppstår vattenunderskott som leder till att man måste genomföra större och kanske långväga vattentransiteringar.

Den totala förbrukningen av vatten har också stigit mycket kraftigt och man räknar med att vid slutet av detta sekel förbrukningen är dubbelt så stor

som den nuvarande. Orsakerna härtill är naturligtvis ökad folkmängd, sanitär standardhöjning och större industriell förbrukning. Vidare har givetvis bebyggelsens strukturförvandling och koncentrationen av befolkningen väsentligt ändrat våra gynnsamma vattenförhållanden.

Under dessa omständigheter är det nödvändigt att mera vittgående planeringar görs, inte bara med regionplaner som hittills har varit fallet, utan sådana som syftar till en riksplanering. Jag tror att det blir mer och mer nödvändigt att vi siktar till att få klarhet i var vi skall få vårt vatten i framtiden.

För närvarande tar tätorterna ungefär 60 procent av sitt behov från ytvatten och 40 procent från grundvatten. Socialstyrelsen har i ett remissyttrande sagt att den framtida vattenförsörjningen för flera större orter är synnerligen allvarlig. Jag skulle vilja påstå att det inte dröjer länge förrän det kan gälla även vår landsbygd.

Det finns områden som blir mer och mer hotade. Grundvattnet löper risk att bli förorenat på grund av att alla de naturliga reningsanläggningarna, våra grusåsar, undan för undan har exploaterats, så att ytvattnet rinner direkt ned i grundvattnet. Våra vägdiken förorenar också, särskilt när ytvattnet förorenats av olja. Förorening uppstår även genom större kreatursbesättningar och inte minst genom ensilageanläggningar som i stor utsträckning saknar skyddsanordningar. Inom parentes kan nämnas vad miljövårdsforskningsutredningen framhållit beträffande föroreningen från dessa anläggningar. När det rör sig om en anläggning av normal storlek motsvarar föroreningen orenat avloppsvatten från ett samhälle med 5 000 invånare. Blir grundvattnet förorenat måste det på vissa håll på landsbygden dras fram vattenledningar för att friskvattenbehovet skall kunna tillgodoses.

Under dessa förhållanden måste uppmärksamheten inriktas på våra nuva-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

rande stora vattentillgångar, nämligen våra största sjöar. Dessa får inte bli förorenade i högre grad än vad som nu är fallet, och man måste försöka avhjälpa de nuvarande bristerna. Det har här talats om bl. a. Vättern. Jag vill påpeka att vattenomsättningen i våra sjöar är mycket olika. I regel brukar man räkna med en omsättningstid på fyra år för våra större sjöar — kanske tre år som i fallet Vänern. Men för Vättern är omsättningstiden 60 år vilket innebär att om Vättern skulle bli så förorenad att vattnet inte kan användas utan rening, skulle det förflyta 60 år innan man återfår friskt vatten genom naturlig omsättning.

I detta sammanhang kommer också planeringsfrågan in i bilden. Vilka delar av vårt land skall tillgodoses med vatten från våra större sjöar? Denna fråga blir alltmer aktuell, därför att även utlandet börjar uppmärksamma våra vattentillgångar. Detta gäller Danmark, Nordtyskland och Holland som faktiskt har kalkylerat med pipe-lines från Sverige för att få sitt vattenbehov tillgodosett. Då måste denna fråga ställas: Har vi planerat så, att vi nu klart kan säga ifrån, om vi kan lämna ett sådant vattenbidrag och i så fall varifrån? Det är därför nödvändigt med en riksplanering.

Dessa frågor har behandlats i motionen II: 547 av mig m. fl. Naturvårdsverket, som har till uppgift att behandla sådana spörsmål, säger i sitt remissutlåtande att en kartläggning av vattentillgångarna pågår. Men man förklarar sedan att takten i verksamheten självfallet blir beroende på de resurser som ställs till förfogande.

Det är ju beklagligt, om resurserna skulle lägga hinder i vägen för en sådan riksplanering inom den närmaste tiden. Därför är det nödvändigt att sådana resurser ställs till förfogande, att en riksplanering omedelbart kan sättas i gång och ge svar på de frågor som jag här har ventilerat.

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Jag vill beteckna miljövärden som det vid sidan av u-hjälpen helt dominerande politiska problemet, sett dels i framtidsperspektiv, dels i globalt perspektiv. De båda frågorna hänger i många avseenden ihop; man kan säga att det rör sig om en fördelning av naturresurserna i tiden och rummet.

Mot bakgrunden av en sådan principinställning betecknar jag naturligtvis naturresursutredningens betänkande och Kungl. Maj:ts proposition nr 37 som utomordentligt glädjande. Miljöpolitik har blivit något av en politisk »pop» på sista tiden. För att hämta en annan liknelse från populärmusiken, vill jag uttrycka den förhoppningen att miljöpolitiken måtte bli en »evergreen» — alltså alltid grön, ordagrant översatt. Det passar ju bokstavligen mycket bra på naturvårdsfrågor, men den mera bildliga betydelsen »alltid aktuell» är vad jag närmast åsyftar.

När det gäller satsningar på miljövärden har vi inte råd att spara. De tankegångar som exempelvis herr Larsson i Borrby utvecklade från denna talarstol för en stund sedan visar ju klart att det finns en svåruppnälig eller svåranalyserad ekonomisk effekt av miljöpolitiken, som uppenbarligen är av mycket stor samhällsekonomisk betydelse.

För egen del tycker jag att det nu kunde vara tid att gå över till benämningen miljövärd och lägga det föräldrade begreppet naturvård åt sidan. Att begreppet är föräldrat visar sig bl. a. däri att man ideligen måste tala om naturvård i utvidgad bemärkelse. Det är bättre att ha det samlande begreppet miljövärd. Den benämningen har inte antagits ännu, men det finns en god chans att så skernär immissionssakkunnigas betänkande relativt snart, hoppas jag, kommer att föranleda en proposition till riksdagen.

En glädjande och positiv företeelse i

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 37 är förslaget om en miljövårdsberedning. Tyvärr får riksdagen inte ta ställning till den viktiga frågan. Den tar Kungl. Maj:t hand om själv. Jag ser miljövårdsberedningen som ett första steg mot ett miljödepartement. Frågor som rör vår miljö är så väsentliga, att de bör samlas och samordnas inom ett departement i framtiden. Detta innebär givetvis en departementsindelningsprincip som avviker något från den nuvarande, men även i det fallet tror jag att man måste företa en strukturrationalisering.

En detalj som har diskuterats motionsvägen är frågan om den forskningsnämnd, som Kungl. Maj:t föreslagit, skall knytas till naturvårdsverket eller arbeta fristående. För närvarande finns det en tendens till att lägga in forskningsverksamhet och fördelning av forskningsanslag i administrativa organ. Det är en i många hänseenden betänklig utveckling. Och i detta fall tror jag det är speciellt olyckligt, eftersom miljövården måste expandera mycket snabbt och det därför är nödvändigt att inrätta flera organ som kan dela upp verksamhetsområdet. Man måste så att säga ha en kostym att växa i.

Vad sedan gäller de nya riktlinjerna för statsbidragsbestämmelser för kommunala avloppsreningsverk hälsar jag dem med största tillfredsställelse. Man kan rikta anmärkningar mot detaljer, exempelvis mot begränsningen i vad som föreslås skola ingå i bidragsunderlaget. Det kan i vissa fall vara fråga om väsentliga praktiska invändningar men jag tycker att principen, d. v. s. renodlade stimulansbidrag, är helt riktig. Målsättningen måste ju vara en så höggradig rening av vårt avloppsvatten att det i princip skall kunna återföras till samma vattenområde som det vilket utnyttjas som vattentäkt.

Dessa tankegångar har utvecklats tidigare i debatten och jag skall inte gå närmare in på dem annat än genom att antyda vilken betydelse detta har för

vattenbalansen och vilken effekt det har på möjligheterna till ett mer optimalt utnyttjande av vattnets självreningsförmåga. En hundra procentig rening av avloppsvattnet är ju praktiskt ouppnåelig.

Jag vill också anföra tveksamhet mot sådana regionala lösningar, som planeras och som utnyttjar tunnelsystem med Östersjön som recipient. Jag tror att ett realiserande av ett sådant förslag bara innebär en geografisk omfördelning av problemen. Man skall angripa problemen vid källan i stället för att flytta ut dem i Östersjön, som enligt uttalanden under den allra senaste tiden befinner sig så långt ute på det sluttande planet i nedsmutsningshänseende att det är mycket stor fara för hela detta innanhav.

Det är alldeles givet att man måste utveckla avloppsreningstekniken och det måste ske i en snabbare takt än hittills. Man får nu i någon mån organisatoriska resurser för en sådan utveckling av tekniken, men de ekonomiska resurserna räcker fortfarande inte till. I detta sammanhang kan man inom parentes peka på fritidsfiskeutredningens förslag om en allmän fiskeavgift, som kan ge betydligt ökade resurser för viss vattenvårdsforskning. Med den utformning som utredningen gett detta förslag är det inte fråga om en punktskatt utan om en helt separat fond som skall förvaltas fristående och som skall vara bl. a. vattenvården till gagn.

Jag anser också att man måste satsa på små, ekonomiskt konkurrenskraftiga anläggningar, som bygger på infiltration av det höggradigt renade vatten. Detta bör vara en målsättning. Man bör också sträva efter att få fram ekonomiskt mindre krävande avloppsledningssystem. På detta område arbetar vi ju med ungefär samma teknik som för 50 år sedan, och det förefaller inte vara i överensstämmelse med den tekniska utveckling som förekommit på andra samhällsområden.

Möjligheterna att få statsbidrag för

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

att restaurera förstörda vatten är också väsentliga. Det gäller också där att utveckla tekniken; på detta område är många experter ännu tveksamma. En punktsatsning här skulle betyda oerhört mycket och innebära synnerligen väl utnyttjade resurser inom miljövården.

Miljövårdens och miljöforskningens relativt knappa resurser i förhållande till dessa frågors oerhörda betydelse medför att kraven på ett optimalt resursutnyttjande blir mycket höga. Härvid har dokumentations- och informationsverksamheten en fundamental betydelse, något som vi också betonar i motionsparet I: 501 och II: 626.

Allmänna beredningsutskottet har i sitt utlåtande nr 22 uttalat sig mycket positivt om dessa motioner, men utskottsmajoriteten vill passivt avvakta vad naturvårdsverket kan komma att företa sig på området. Det krävs emellertid ett aktivt handlande även från riksdagen, och detta föreslås också i reservationen till det nämnda utlåtandet.

Speciellt väsentligt är det att nu trycka på dokumentations- och informationstekniken mot bakgrunden av att naturvårdsverkets relativt måttliga äskande i årets statsverksproposition prutades mycket hårt på t. ex. posten Bidrag till naturvårdsupplysning, d. v. s. just informationsverksamhet. Man begärde för detta ändamål en anslagshöjning med 250 000 kr. men departementschefen medgav endast 50 000 kr. Det är alldeles uppenbart att detta anslag är helt otillräckligt för den ifrågakvarande informationsverksamheten.

Man frågar sig om en satsning på forskning och en samtidig åtstramning på informationssidan innebär ett optimalt resursutnyttjande ur samhällsekonomisk synpunkt. Dokumentations- och informationsproblemet är av generell natur. Man kan konstatera att det kommer igen på verksamhetsområde efter verksamhetsområde. I stort sett all

mänsklig aktivitet dokumenteras i någon form — all mänsklig aktivitet leder till någon form av information. Men systematiseringen av dokumentation och information släpar efter på ett påtagligt sätt. Det är nödvändigt med översikter, sammanfattningar, söksystem, internationell samordning, samordning mellan olika mänskliga aktivitetsområden. Idémässig konkurrens mellan forskare är bra, men om konkurrensen bara beror på dubbelarbete på grund av bristfällig ömsesidig information mellan forskarna, så skulle jag vilja säga att detta har mänskligheten inte råd med när resurserna är knappa och när objektet för forskningen är miljövård.

Att snabbt föra ut forskningsresultaten i praktisk tillämpning är också någonting som måste underlättas. Forskningsresultat kan i och för sig vara intressanta, men ligger de i skrivbordslådor eller eljest oåtkomliga för dem som praktiskt kan tillämpa resultaten är de inte av särskilt stort värde. Här har vi just informationsproblemet — det problem som kommer igen på alla områden — och svårigheten att överblicka det väldiga informationsutbud som finns i samhället i dag.

Det är alldeles uppenbart att man här måste satsa på ett internationellt samarbete. Miljöproblemen är i stort sett desamma över hela jorden. Mot den bakgrunden framstår det som synnerligen märkligt att allmänna beredningsutskottet i utlåtande nr 22 skriver: »Först sedan uppbyggandet av en dokumentationscentral börjat komma till stånd inom den nya svenska organisationen för natur- och miljövårdsforskning finns möjligheter att verka för att en internationell dokumentationscentral för miljövård skall inrättas.» Ja, men så passiva får vi väl ändå inte vara. Och vi är det lyckligtvis inte heller. Det är inte så illa som utskottsmajoriteten påstår; åtskilliga internationella initiativ har tagits från svenskt håll

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.
i dokumentations- och informationsfrågor.

Vi vet också att internationella dokumentations- och informationssystem tar lång tid att bygga upp, inte minst om en rad nationella system redan har byggts upp. En inskränkt inriktning på att bygga upp en nationell dokumentationscentral, såsom utskottsmajoriteten förordar, är alltså i realiteten ett hinder för den internationella verksamheten. Man måste ju ha de nationella dokumentationssystemen som bas för ett internationellt system, och om de nationella systemen då inte direkt kan översättas måste man lägga ned stora kostnader och mycket arbete på att föra över information från ett system till ett annat. Här finns ett klart utrymme för initiativ i internationella organ, och på den punkten har vi i motionerna framfört konkreta förslag.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord om allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, vari de likalydande motionerna I: 501 och II: 626 behandlas. I dessa motioner har yrkats att riksdagen måtte uttala att Sverige i FN skall verka för inrättande av en internationell dokumentationscentral för miljövärd samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att förslag snarast föreläggas riksdagen om inrättande av en svensk dokumentationscentral för miljöforskning.

En av motionärerna, herr Norrby, talade omedelbart före mig för den reservation som fogats till utskottsutlåtandet. Utskottsmajoriteten har avstyrkt kraven i de likalydande motionerna. Det innebär emellertid inte att utskottsmajoriteten är ointresserad av själva sakfrågan. I vårt utlåtande anför vi också, »att frågor om organisation av forskning och dokumentation inom natur- och miljövärd är angelägna».

Orsaken till att majoriteten varit kall-

sinnig mot motionerna är främst att den nuvarande organisationen inom naturvärden nyligen tillkommit. Dessutom kan ytterligare organisatoriska förändringar med uppbyggnad av dokumentations- och informationsverksamhet väntas med anledning av det förslag som framlagts i propositionen angående naturvårdsforskningens organisation m. m.

Utskottsmajoriteten har, herr Norrby, för övrigt gott sällskap i sitt ställningstagande, eftersom samtliga de remissorgan som tillfrågats anser att ett tillstyrkande av föreliggande motionspar vore mindre lämpligt. Naturvårdsverket, som redan är sysselsatt med att lösa dokumentationsfrågorna, anför i sitt remissvar bl. a.: »Frågan om den lämpligaste utformningen av dokumentationen kan emellertid ej lösas i ett slag. De av verket inledda ansträngningarna att få en samordning till stånd bör fullföljas. Anledning att hos Kungl. Maj:t begära ett särskilt förslag i ämnet saknas därför för närvarande.»

Av naturvårdsverkets remissyttrande framgår också att en hel del arbete bedrivs på det internationella planet för att just få till stånd en dokumentation på miljövärdområdet som kan nyttjas i internationellt sammanhang. Naturvårdsverket hänvisar bl. a. till Europarådets aktivitet i detta sammanhang.

Även statskontoret har tillfrågats och avstyrker motionerna samt anser, i likhet med utskottsmajoriteten, att naturvårdsverket skall svara för uppbyggnad av dokumentations- och informationsverksamheten och även för det utredningsarbete som erfordras på detta område.

Naturresursutredningen har samma uppfattning.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag kommer senare att yrka bifall till hemställen av majoriteten inom allmänna beredningsutskottet i dess utlåtande nr 22. När jag gör det har jag alltså samtliga tillfrågade remissor-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

gan bakom mig och jag är säker på att ett bifall till utskottsmajoritetens hemställan innebär det bästa stödet till en lösning av de viktiga frågor som dokumentationen inom detta område utgör.

Herr NORRBY (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag underströk i mitt tidigare anförande att utskottsmajoriteten inte alls var ointresserad av motionen i sak. Det påpekade också herr Hugosson, men jag vill bemöta hans påstående att samtliga remissorgan avstyrker motionerna. Jag läser innantill i utskottsutlåtandet: »Statskontoret förordar, att naturvårdsverket får i uppdrag att närmare utreda förutsättningarna för en dokumentations- och informationsverksamhet på miljövårdsforskningens område av det slag motionärerna efterlyser.» Jag kan inte kalla det för ett avstyrkande.

Det är alldeles uppenbart att det internationella arbete som bedrivs på inlett sätt står i strid med upprättandet av ett nationellt dokumentationsorgan. Utskottsmajoritetens uttalande, som jag tidigare refererade till, framstår mot bakgrund av herr Hugossons anförande som synnerligen märkligt. Man har konstruerat en motsättning mellan internationell aktivitet och parallellt bedriven nationell aktivitet.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I dessa motioner kräver man att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om förslag snarast angående inrättande av en svensk dokumentationscentral för miljöforskning. Utskottsmajoriteten har anført — jag ber också att få läsa innantill i utlåtandet: »Utskottet finner därför lämpligt att den nya organisationen med förstärkta resurser får börja sin verksamhet och därvid uppta frågor om dokumentation.»

Utskottsmajoriteten förutsätter alltså att naturvårdsverket successivt skall

bygga upp en dokumentationsenhet. Det finns således ingen anledning att hos Kungl. Maj:t begära en särskild utredning i detta avseende. Frågan ligger inom naturvårdsverkets arbetsområde, och därför är det enligt vår mening alldeles onödigt att resa ytterligare krav.

Naturvårdsverket håller nu på att bygga upp dokumentationen. Utskottsmajoriteten har i sitt utlåtande understrukit vikten av att det får resurser, så att dokumentationen kan förbättras. Vi är eniga med motionärerna om detta. Därför är det mycket besynnerligt att det har fogats en reservation till detta utlåtande, ty reservanterna säger detsamma som utskottsmajoriteten. Denna reservation verkar i allra högsta grad påklitrad.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Ett nyckelord när det gäller det område vi nu diskuterar är samordning. Om riksdagens mening har betydelse för hur dessa frågor skall lösas, borde samordningen — inte som en symbolisk gest, utan som en reell åtgärd — ske redan vid behandlingen av dessa ärenden. Jag tvingas därför uttala mitt beklagande av att vi inte får hela frågan på en gång. Det hade varit en fördel om vi hade kunnat diskutera problemet om miljövärden och vilka åtgärder som bör vidtas i dess totalitet i denna debatt. Eftersom det föreligger en rad motioner som inte behandlas i dag, är det egentligen bara en del av spörsmålet som nu tas upp.

Mitt parti har under den allmänna motionstiden väckt en motion, vari vi krävt mycket konkreta åtgärder i form av lagstiftning. Den lagstiftning som kommer att bestämmas blir helt avgörande. Jag har tidigare från denna talarstol sökt formulera den allmänna princip som borde ligga till grund för all miljöpolitik, principen att *allmänt väl skall gå före enskild vinning*. Den måste bli vägledande, och det kan bara ske genom lagstiftning, ty andra åtgär-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

der har redan tidigare försökts. Därför tror jag att de motioner som siktar till lagstiftning blir, icke de enda verkningfulla, men de mest verkningfulla.

Jag beklagar att de motioner som har gått till tredje lagutskottet inte har kunnat samordnas med dem som i dag behandlas, så att vi fått diskutera hela frågan på en gång. Det är minst sagt illa; det innebär att vi bara resonerar om litet i taget när det gäller dessa frågor och inte får den realdebatt som vore önskvärd.

Att i dagens debatt kasta in fragment som belyser det allmänna tillståndet på den biologiska miljöns fält anser jag för min del inte ha något större värde, då denna debatt, såsom jag tidigare sagt, inte kan bli en debatt som omspannar hela problemet.

De flesta av oss som ägnar intresse åt detta problem är förmodligen så väl utrustade med material — vi har »satt i oss» kilovis med böcker — att vi känner oss mer eller mindre disponerade att själva bli författare, och det skulle behövas relativt lång tid om vi här skulle försöka yppa allt vad vi tycker och vet. Jag avstår därför från att försöka ge något bidrag till själva belysningen av problemet — dels har några talare redan gjort det i debatten, dels har det gjorts så många gånger förr, även då vi behandlat enskildheter i frågan.

Beträffande samordningen tycker jag alltså att man med en viss rätt klagar på att vi inte kan få en samordnad debatt, men beträffande det som kanske är mera reellt än en debatt, nämligen spørsmålet hur de samhälleliga resurserna nu skall användas, vill man ändå bedöma naturvårdsverkets tillkomst som ett viktigt led i samordningen av de åtgärder vi diskuterar.

Här uppstår frågan, var forskningen bör ligga. Herr Hansson i Skegrie och flera andra har talat för det fristående organet. Det andra alternativet är om forskningsorganet skall inrymmas inom

naturvårdsverkets ram. Frågan är: Var åstadkommes största möjliga effektivitet? Det kan tyckas vara en svår valsituation, och man kan endast utgå från vad man anser mest sannolikt. Mycket beror på naturvårdsverkets egen ambitionsnivå, på vad verket vill åstadkomma. Det är väl ingen som vill bestrida att det finns många goda tecken som tyder på att man verkligen vill göra något, även om jag inte skall neka till att jag personligen med mindre entusiasm sett när naturvårdsverkets chef har varit, jag höll på att säga, alltför nöjd med anslagsramarna till hans verksamhet. — Det är naturligtvis inte dåligt när en verkschef är nöjd med anslagen, men min enda anmärkning därvidlag är hittills att han varit litet för nöjd, då jag tycker att anslagsramarna är alltför snäva. Mycket beror på huruvida naturvårdsverket blir en byråkratiskt apparat som stänger in sig med de forskare som det, så att säga, kan anställa och inte lyssnar till alla de synpunkter som kan komma från forskningen i allmänhet i landet. Vi har faktiskt under senare tid haft vissa erfarenheter av att forskare mycket bryskt har måst anmäla sin mening innan statliga organ velat lyssna till dem. Det är emellertid min förhoppning att vi inte skall behöva uppleva detta när det gäller naturvårdsverket.

Det har anförts här, bl. a. av herr Hansson i Skegrie, att naturresursutredningen uttalat sig för ett fristående forskningsorgan. Utredningen talade egentligen för det, så långt stämmer det. Men det kan också tänkas att naturresursutredningen vid senare bedömningar av vad som hänt på detta område skulle kommit fram till modifieringar av denna ståndpunkt, då det finns så många positiva tecken från naturvårdsverkets arbete, att sådana modifieringar kan tänkas komma in i bilden hos dem som i likhet med utredningen är verkligt insatta i dessa frågor.

Den ståndpunkt som jag vill stanna

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

för innebär att naturvårdsverket skall handha både forsknings- och tillsynsverksamhet. Det sades här i debatten att om vi lägger forskning där, kanske den aldrig kommer därifrån. Vad skulle detta vara för risk? Om vi får ett verk, som tar hand om ledningen av både forsknings- och tillsynsverksamheten, kan det väl inte vara något önskemål att flytta forskningsverksamheten därifrån. Jag har mycket svårt att förstå den frågeställningen. Det måste vara en fördel med en så nära koppling som möjligt mellan forskningsverksamheten och den tillsynsverksamhet som skall omsätta forskningens resultat i praktiska miljöåtgärder.

Klarar då naturvårdsverket denna uppgift? Vi vet vad som behövs: En vetenskapligt högt kvalificerad personal som skall ha huvudansvaret för att sammanhålla forskningsverksamheten inom alla de fält som här måste bearbetas. Då kan jag inte komma fram till något annat än att det bästa är en förstärkning av naturvårdsverkets resurser för tillsyns- och forskningsverksamhet. De som inte vill stödja det förslaget tar risken av en fortsatt uppsplittring på detta område.

När naturvårdsverket skapades var man egentligen ganska enig om att de bristande åtgärder, som vi pekar på, i hög grad berodde på den tidigare uppsplittringen av hithörande frågor på en rad olika departement och en rad olika organ. Har vi nu nått en början till en samling av resurserna till ett enda verk, tror jag inte att vi skall hålla fast vid talet om »fri forskning», vare sig sådant tal är allmän fraseologi eller det ligger mera allvarliga begrundanden bakom. Jag tror det är missledande. Den forskning som naturvårdsverket här kan få möjligheter att leda kan ha alla önskade ingredienser av frihet, kombinerade med den effektivitet som nu måste sättas in.

Jag vill inte, herr talman, även om jag medger att det finns många kloka

och goda synpunkter i motionerna, gå med på de yrkanden som finns där, utan jag vill i stället ansluta mig till utskottets förslag.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! De frågor som behandlas i allmänna beredningsutskottets två utlåtanden och i viss mån också i jordbruksutskottets utlåtande om miljövärd berör ett mycket stort område.

När centerpartiet hävdar att det var centerpartiet som upptäckte att miljövärd var en viktig fråga, en fråga som det fått kämpa för, ligger det naturligtvis — det vet ju alla — inga fakta bakom. Sådant tal kan inte tas på allvar.

Det är däremot riktigt att det förekommit mycket »runds snack» i dessa frågor. Det enda som stått i dessa motioner och som nu återkommer i allvarliga sammanhang är just ordet miljövärd. Annars har det varit ett mera allmänt resonemang, utan konkreta frågeställningar.

Hur har vi kommit i en situation, där det — jag håller med herr Lothigius om detta — skulle kunna hållas en dagsdebatt om miljövärdfrågorna? De väcker intresse i alla partier, och de föranleder lagändringar. Ett nytt ämbetsverk är tillsatt. Forskning bedrivs på många miljövärdsområden och det förberedes ytterligare ingripanden i miljövärdande syfte. I kammaren har man till och med betecknat frågan som en popsak!

När jag försöker att för mig själv reda ut vad som fört oss i den nuvarande situationen finner jag att det huvudsakligen är tre anledningar. Så länge vi hade det vanliga dasset klarade vi miljön. Då var inte det biologiska skeendet stort. Så länge vi nöjde oss med att ha ohyra i sängarna, ohyra ute på gräsmattorna, ohyra i frukträden, över huvud taget så länge vi fann oss i hela det biologiska skeendet, hade vi i

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

ingen miljövårdsfråga av det slag vi har i dag.

Den tredje stora orsaken till en akut miljövårdssituation är det mycket stora energibehov, vilket måste tillfredsställas, och som inte längre tillfredsställes med att man eldar hemma i sin egen spis eller med att man använder våra älvar till kraftproduktion. För att framställa den energimängd som behövs följer stora störningar i naturen; vi får avloppsvatten som förorenar, luftförgiftningar o. s. v.

Att framställa detta som en följd av försumlighet hos ett regerande socialdemokratiskt parti, det är ingenting annat än det vanliga sättet att från borgerligt håll lösa problemen; man stöter dem ifrån sig och känner inget ansvar. Men vilka är det då som faktiskt haft intresse av miljövård? När vi fick en jordbruksminister som mera var en konsumenternas minister än en producenternas — Gösta Netzen — då kom plötsligt naturvården in i bilden som tidigare varit ovidkommande för jordbruksdepartementet.

Herr Lundberg i Uppsala har vidare varit en ropandes röst länge när det gäller naturvården. Men jag har inte hört att man vare sig från något enskilt borgerligt håll eller från centerpartiet gjort sig till tolk för att det allmänna bör tillgodoses på de enskildas bekostnad, så att vi räddas från en förstörd miljö.

Vi hade för länge sedan en typisk miljövårdsfråga uppe för den befolkning som bor i städerna och som enligt centerpartiet är dömd att föra ett besvärligt och ur naturvårdssynpunkt torftigt liv då vi införde strandlagen. Den frågan delade på ett typiskt sätt upp de borgerliga i fråga om miljövården. Justitieministern föreslog att ett 300 meter brett område, från stranden räknat, inte skulle få bebyggas och inte utnyttjas av enskilda. Det skulle ligga till hela befolkningens nytta och glädje.

Högern sade nej — ägarintressena borde gå först. Härvidlag håller jag med herr Jansson om att det egentligen är en rent socialistisk fråga om man vill skaffa god miljö till alla, oavsett om de äger mark, om de äger skog, oavsett om de över huvud taget äger någonting. Centerpartiet sade väl så småningom: Ja, vi kan vara med om det här, bara vi får bra betalt för våra bitar. Det är också en hållbar inställning som man inom det partiet alltid vill utgå ifrån.

När det gäller folkpartiet vill jag minnas att herr Ohlin sade att 300 meter vore för mycket, och herr Ohlin lade sig 100 meter från havet. Det är väl ungefär denna inställning som går igen i varje avgörande där det gäller att hävda de många intressen gentemot enskildas intressen. Det är mänskligt, men inte är det någon utvecklingslinje och allra minst någonting att åberopa om man vill kalla sig framsynt och vill rädda ren luft för alla, rent vatten att dricka och hyfsat vatten för fisken att leva i, växtlighet och möjlighet för människor, som inte äger något sommarnöje eller någon landremsa, att ändå kunna få tillgång till naturen. Vill man åstadkomma detta och trygga möjligheterna för de många måste man vara beredd att ställa stora gemensamma resurser till förfogande.

Det är en i djup mening socialistisk fråga, om man vill åstadkomma en riktig lösning. Det hindrar naturligtvis inte att borgerliga partier, på samma sätt som de gjort i många andra frågor, släpper den ena lilla biten efter den andra, modererar sin uppfattning och blir påverkade av de strömningar som vi närmast har företrätt. Så småningom säger man: Ja, det är nog riktigt att vi skall hjälpas åt litet grand. Åtminstone brukar man säga, att man vill gynna forskningen. Det tycker jag också är viktigt; vi bör ha en klar vetenskaplig grund att stå på när vi skall göra så allvarliga bedömningar som det här ofta blir fråga om.

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Herr Sören Norrby, som är en ovanligt utrerad folktoppartist, talade om hur snål regeringen varit i dessa frågor. Jag skulle vilja erinra herr Norrby om vad som hänt i hans egen kommun. Vad som hänt där avslöjar vilken kamp enskilda socialdemokrater och socialdemokratiska fullmäktigegrupper ofta får utstå för att driva igenom att kommunen höjer skatten så att det blir möjligt att skaffa ett reningsverk och få fram ordentligt dricksvatten. I Åkersberga stod det en enorm strid under många år. En — åtminstone på vårt håll — mycket aktad socialdemokratisk ledamot av första kammaren, som hette Thun, var en ledande kommunalman i Åkersberga. Jag vågar påstå att han är den som över huvud taget skapat förutsättningar för ett nytt och modernt Åkersberga, där Sören Norrby nu kan trivas.

Thun förde en hård kamp för att man skulle skaffa vatten och avlopp. En enskild person hade en liten brunn, som hette Syrénbrunnen, vilken han fick det ena uppbådet efter det andra av välbeställda människor i Åkersberga och Österskär att försvara. Ständigt sades det att herr Thun företrädde en diktatorisk inställning; han ville påtvinga hela kommunen gott vatten och riktigt avlopp. Jag tror inte att detta är ett enstaka fall utan bara ett exempel på hur enskilda socialdemokrater, burna av viljan att skapa gemensamma nyttigheter för de många, har fått gå till strids mot enskilda ägarintressen. Ofta har det tagit lång tid innan man vunnit gehör för sin uppfattning hos andra partiets företrädare i kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige.

Frågan om miljövården måste alltså ses i ett litet större perspektiv, både bakåt och framåt. Man löser inte någon större del av dessa frågor om man bara som herr Larsson i Borrby på ett älskvärdt sätt varje år talar om att folk blir stressade och förstörda i staden och

att vi måste ha en forskning, en aktiv miljövård o. s. v.

Man löser inte problemen om man inte är beredd att avstå en strandremsa, så att alla dessa förstörda människor kan få komma ut i naturen, eller om man inte är beredd att acceptera skattehöjningar så att man kan skaffa rent vatten och åstadkomma avlopp som inte förstör den närmaste sjön.

Jag vill inte påstå att man inom de borgerliga partierna i dag är helt utan intresse för dessa frågor, men det faktum att dessa har blivit pop visar att det redan måste ha gjorts ganska mycket på detta område; de borgerligas intresse brukar vakna och de brukar börja skriva motioner när man redan har tillsatt kommittéer och skrivit mycket bra direktiv för dem. De borgerliga brukar skriva av en bit av direktiven och göra en motion av det. När ett förslag redan gått igenom — de förslag vi nu åberopar i utlåtandet är naturligtvis inte fullkomliga ty här finns mycket att göra än — säger man att även de och de åtgärderna bort viddas; regeringspartiet är alltför snålt. Det är ingenting ont i detta; jag hoppas att de borgerliga även i fortsättningen skall agera på det viset. Det betyder att vi så småningom på det ena området efter det andra får dem med i utvecklingsarbetet. Så har skett när det gäller miljövården.

Jag har hört talas om — jag har inte läst det själv — att man i Skånska Dagbladet ofta påstår att just allmänna beredningsutskottet och de, som brukar tala för detta utskott, varit bromsar för miljövården och att det egentligen är de som orsakar dålig luft, dåligt vatten o. s. v. medan det är särskilt centerpartiet som vill ha bort oset och lorten. Faktum är ju att utvecklingen medfört att just oset och lorten flyttats från de enskildas hus till omgivningen där det kan förgifta och förstöra naturen för de många. Det är därför det, som herr Jansson sade, behövs lagstiftning

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

som förbjuder människor att släppa ut förorenat vatten. Detta har blivit så mycket viktigare sedan avloppsvattnet bemängts med ämnen, som direkt förgiftar naturen. Jag minns att när vi fick de nya tvättmedlen, så blev de debattämne på kvinnoklubb efter kvinnoklubb; man skulle slippa att använda skurborsten, man behövde inte ha såpa och soda och man behövde inte byka när man skulle tvätta; man behövde bara lägga ned lakanen i badkaret och kunde ta upp dem rena. Något helt nytt hade hänt; tvätten blev med en gång lustbetonad och lätt att sköta, och fler och fler i familjen skötte den. Men allting har en baksida, och för att man skall kunna upprätthålla balansen i naturen och ändå slippa stå med skurborsten i den egna bykstugan får man vara beredd att se till att tvättvattnet, som innehåller en förgiftning, inte släpps ut så att det kan förstöra sjöarna; dessa slammas annars upp så att vi till sist inte längre har några sjöar.

Herr Lothigius gick in på en fråga där det finns en särskild motion som skall behandlas senare; den gällde Vättern. Jag kan helt instämma med herr Lothigius i att det är svårt att se Vättern förstöras. Den som har bott där nere vet att Vättern är mer än en sjö — den är ett levande väsen. Bara på en liten stund kan den helt ändra karaktär. Den lär ha vulkanisk botten; den är som en levande människa, och man lever med Vättern när man är där nere. Vättern byter emellertid sitt vatten på 60 år, och det är därför ännu mer ödesdigert när förgiftningar drabbar Vättern liksom andra sjöar, den har så litet avlopp; där borde man kanske ha helt förbud mot utsläpp av förorenat vatten. Jag förstår helt både herr From och herr Lothigius när de om Vättern säger: Mätte den komma i förtur! Detta säger jag nu när vi har jordbruksministern här, och jag hoppas att han, om han inte känner Vättern och Vätterns själ, far dit ned och lägger sig i Gränna

eller ännu hellre i Jönköping — där kan han för resten sitta på Stora Hotellet och se sjön — ty då kommer han att förstå att det är mycket angeläget att se till att Vättern får behålla något av den säregna skönheten och fortsätta att vara till vederkvickelse för dem som bor runt omkring den,

Vi kommer emellertid att avstyrka denna motion i allmänna beredningen därför att vi litar på effekten av de åtgärder man har planerat, bl. a. en ändring av vattenlagstiftningen som skall hindra både avlopp från industrier och kommunala avlopp från att förgifta en sjö. Vi tror inte vi kan påskynda utvecklingen genom att yrka bifall till de förslag om åtgärder som förordas i motionen. Men det betyder inte att vi är mindre intresserade av att någonting sker snabbt och så snabbt som möjligt.

En annan av de motioner som behandlats av utskottet har jag själv åtminstone ägnat det största intresset, nämligen den som herr From talade om, om vattenförsörjningen. Vi har emellertid fått beskedet att det nu sker en kartläggning av vattenförsörjningen och att vi inte i dag kan påskynda några åtgärder i detta avseende. Lagstiftningen är förberedd, och åt den forskning, som vi önskar skall komma till stånd på detta område, har, som vi tror, getts förtur. Även om utskottet avstyrker motionen om en kartläggning av vattenförsörjningen, finns det ett lika stort intresse för frågan hos utskottsmajoriteten som hos motionärerna för att frågan skall behandlas med förtur och ägnas all nödig uppmärksamhet.

Vad beträffar de frågor, rörande vilka en annan lösning föreslås i reservationerna än den utskottet har kunnat godta i utlåtandet, är det förvånande litet som framgår av reservationerna. Det är allmänna resonemang och en konkret inriktning på två ting, nämligen först och främst riksplaneringen. Vi har nu en regionplanering,

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

men vi behöver en riksplanering. Man vill påskynda tillkomsten av en sådan och man säger därför att man borde tillsätta en kommitté, som inte bara består av de experter som nu förbereder direktiven i departementet, utan där riksdagsmän finns med. Eftersom jag är av den meningen att man så mycket som möjligt skall ha representanter ifrån den vanliga representationen, vanliga riksdagsmän utan några speciella titlar och utan några expertmeriter men med den skyldighet att redovisa sitt fögderi som är mera maktpåliggande för en riksdagsman än för en expert, hoppas jag liksom motionärerna att en sådan utredning skall komma till stånd. Det anser jag vara mycket viktigt. Jag har emellertid också fått det beskedet att de experter, som nu förbereder ärendet, får begränsa sig till att ange de frågeställningar som en parlamentarisk utredning skall behandla och ta ställning till. Dessa experter skall alltså förbereda ärendet så att det blir möjligt för parlamentariker att kunna ta ståndpunkt i det. Materialet bringas fram på ett sätt som är nödvändigt för att en parlamentarisk kommitté skall kunna arbeta. Jag har fått den bestämda uppfattningen från departementet att det kommer att tillsättas en parlamentarisk utredning. Jag hoppas att man då tar med dem som har visat särskilt stort intresse, så att de ytterligare kan följa frågorna och få än mera kunskap på området.

Den andra frågan som berörs i reservationerna är ett miljöpolitiskt handlings- och samordningsprogram. Det problemet ställer jag mig litet mer frågande inför. Herr Tobé framförde i sitt anförande tidigare i dag en moralkodex, kanske inte precis tio Guds bud men fem Tobé-bud. De uttryckte en moralisk hållning till frågorna men sade ganska litet om vilka lösningar som önskas. De var mycket allmänt hållna och det är kanske ingen mening med att räkna upp dem. Det skulle vara

mycket lätt att foga in dem i vilken skrift som helst, ty ligger inte denna moralkodex till grund är det över huvud taget ingen mening att syssla med miljöfrågor. Man måste vara beredd att se till de mångas väl och naturens skydd, och jag förutsätter att alla direktiv för lösningar av dessa frågor grundar sig på den moralinställningen. Man kommer emellertid inte närmare frågornas lösning genom att yrka bifall till reservationen i den del, där det föreslås en parlamentarisk medverkan för ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram. Frågornas behandling har nu avancerat så långt att man mycket väl kan inrikta sig på lösningen av enstaka detaljer. Vissa saker har utrettats och andra står på tur.

Jag hörde med intresse på fru Sundbergs utomordentligt kunniga anförande rörande forskningen och kan helt instämma med henne i allt vad hon sade. Vi har något berört forskningen i allmänna beredningsutskottets utlåtande, men det som föreslås i jordbruksutskottets utlåtande är ju ett beslut med verkningar. Det är en bedömningsfråga var forskningen skall förläggas och jag kan inte uttala mig om vad som är riktigt. Enligt min mening är det viktigaste att forskningsmaterial föreligger som underlag, innan drastiska beslut fattas som sedan upptäcks vila på otillräckligt underlag.

Det bästa man kan säga om de här motionärerna som i många år tagit upp frågorna och som kan mer och mer och därför lämnar allt intressantare motioner — i år föreligger det ju motioner från alla partier — är att de åtminstone tvingar allmänna beredningsutskottet att lära sig det hela och att motionärerna kanske också tvingar sig själva att konkretisera frågeställningarna. På det sättet grundas i längden, liksom vid all annan ABF- och cirkelverksamhet, en bättre miljö för miljövärdfrågornas lösning.

Med dessa ord och utan att gå in

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

på andra enskilda frågor som berörts i motionerna vill jag yrka bifall till utskottets hemställan. Utlåtandet innehåller för övrigt så mycket värdefullt att de som läser det inte längre behöver delta i debatten.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få upplysa fru Eriksson i Stockholm om strandlagen. I utredningen om denna lag var centern, folkpartiet och socialdemokraterna eniga, och jag förmodar att vi då också var eniga på alla punkter i den frågan. Fru Eriksson försöker här göra gällande att de borgerliga ville sabotera strandlagen, och hon sade att vi inte ens ville upplåta strandrensor för friluftsliv; men jag förstår inte varifrån hon har fått detta.

Fru Eriksson sade vidare att de borgerliga inte ville satsa pengar på reningsverk för att rena vatten som annars förstör näraliggande sjöar. Kanske har hon inte observerat att mycket stora, socialdemokratiskt styrda städer inte har inrättat reningsverk förrän under den allra senaste tiden.

Sedan förstår jag att fru Eriksson känner sig besvärad över socialdemokratins förflutna i denna fråga. Fru Eriksson upprepade att centerns tal om att det är centerpartiet som har tagit initiativet i denna fråga inte är någonting att bry sig om. Då vill jag bara säga att sedan 1962 har centern fört fram denna fråga varje år och fått den avslagen av riksdagen, varvid fru Eriksson har spelat en mycket framträdande roll. Riksdagstrycket innehåller där många för fru Eriksson synnerligen obarmhärtiga sanningar.

Sedan drog fru Eriksson fram några forntida, stora gestalter, bl. a. landshövding Netzén. Hon nämnde också herr Lundberg — som ju ännu inte hör till

de fornstora. Men varför vara så blygsam, fru Eriksson? Varför inte gå litet längre tillbaka? Om jag inte har fel, talar Stockholms stads protokoll om att man här i staden redan på 1500-talet beklagade sig över den dåliga miljön; människor kastade ut sopor och skräp i gränder och på gator, vilket försvårade trafiken och förstörde miljön. Jag tycker att fru Eriksson skall forska litet i den saken. Man hade kanske på den tiden socialdemokratisk majoritet i Stockholms stadsfullmäktige, och därför är det möjligt att fru Eriksson kan hitta nya fina argument.

Jag upprepar vad jag sade i mitt tidigare anförande, nämligen att huvudsaken är att något blir gjort på det område det här gäller. Sedan kan vi sluta kivas om vem som gjorde vad och vem som ingenting gjorde.

Fru SUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Trots fru Erikssons i Stockholm vänliga ord kan jag inte låta några av hennes senaste yttranden passera opåtalande.

Fru Eriksson sade att frågan om miljövården är en djupt socialistisk fråga. Jag undrar då om fru Eriksson har riktigt förstått vad det här rör sig om. Miljövården i vårt land och i många andra länder är i dag en fråga om att överleva. Det är mycket luxuöst — jag vill använda det ordet — att anlägga enbart estetiska bedömningar på miljövården, men diskussionen i dag har rört väsentligare saker. Debatten har inte, fru Eriksson, rört sig om huruvida Vättern är en vacker sjö eller inte, utan den har handlat om kvaliteten på Vätterns vatten och om vattnet går att dricka. Det är de fysikaliska, kemiska, biologiska och ekologiska sambanden som är det väsentliga. Strandlagen, Vätterns skönhet och naturen där är också mycket viktiga faktorer, men fru Eriksson var en smula ologisk när hon i det sammanhanget sade att jordbruket är en för naturvården ovidkommande faktor. Hur

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

skall det kunna kombineras med den estetiska uppfattningen?

Slutligen är jag glad över att de borgerliga motionerna i jordbruksutskottet inte har betraktats som »pop» och propositionerna som politik. Vi har en känsla av att våra förslag i många fall har accepterats. Men detta tycks inte vara fallet med de borgerliga motioner som hänvisats till allmänna beredningsutskottet i frågor som gäller natur- och miljövård.

Herr LARSSON i Borrby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Som jag sade redan i mitt förra anförande är vi ganska vana vid att bli avhånade av utskottets ordförande fru Eriksson i Stockholm, när det gäller sådana frågor som vi nu diskuterar, och den traditionen har ju också upprätthållits i dag. Jag behöver kanske inte här ingå på några detaljer.

Jag kan emellertid förstå fru Erikssons irritation. Det måste vara bekymmersamt att år efter år avslå samma krav som statsrådet Palme reser i den offentliga debatten. Är det verkligen bara en djupt socialdemokratisk fråga denna om miljö? Om så är beklagar jag att inte socialdemokraterna med sin majoritet har klarat av dessa problem långt tidigare.

Irritationen är kanske betingad av att man ständigt finner tips och förslag från oppositionen vara godtagbara men ändå samtidigt av prestigeskäl måste avstyrka samtliga sådana framställningar. Jag tycker dock att det är en framgång när fru Eriksson här i dag säger att oppositionen inte är *helt* utan intresse i dessa frågor. Jag vill hoppas att nästa framgång skall bli att fru Eriksson inte fortsätter att misstänkliggöra vår uppriktiga och ärliga ambition i dessa sammanhang.

Jag nämnde aldrig något om att stads-människorna var stressade, men det fick fru Eriksson ändå med i sitt anförande av bara farten. Jag gjorde inte

heller någon kategoriklyvning i detta sammanhang när det gällde de stressfaktorer och de psykiska besvär, som statistiskt kan utläsas i en ökande tendens till följd av den djupt socialistiska majoritetens sätt att sköta miljöfrågorna. Jag skulle dock mera direkt vilja fråga, om fru Eriksson kan anförda *ett enda* sakskaäl mot vårt krav att ge parlamentarisk insyn i den utredning, som skall skissera det miljöpolitiska handlingsprogram vårt land förr eller senare måste skaffa sig. Vad kan det bero på att man inte kan ge riksdagen en sådan möjlighet till insyn och medverkan? Statsrådet Palme har kommit längre, ty han kräver detta.

Jag vill avsluta denna debatt med att säga att huvudsaken för oss inte är att få rätt utan att veta att vi har rätt.

Herr RIMÅS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson ironiserade något över vad hon kallade herr Tobés moralkodex, men samtidigt accepterade hon denna. Jag tyckte att det inte gick riktigt ihop.

Anledningen till att jag begärde ordet var dock protesten mot reservanternas förslag om en parlamentariskt sammansatt utredning för utformningen av en riksplanering. Detta är ju inget nytt. Det är på det sättet vi brukar gå till väga i stora frågor, och vi har i dag varit rörande ense om att detta är en av de största frågor som vi har för framtiden. Att man under sådana förhållanden inte vill acceptera det breda underlag som en parlamentariskt sammansatt utredning skulle innebära har jag svårt att förstå.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rimås hörde tydligen inte att jag sade att jag anser, att det är riktigt att ha en parlamentariskt sammansatt kommitté för riksplaneringen. Men jag sade också att förberedelserna för denna kommittés arbete nu

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

pågår i departementet och att vi ingalunda kan påskynda dessa. Det måste göras en sortering av arbetsuppgifterna och man måste utarbeta väl genomgångna direktiv, om en sådan kommitté över huvud taget skall kunna lyckas. Jag hade en lång vers om hur viktigt jag tyckte det var att vi vanliga människor kom i kontakt med experterna i frågor av detta slag.

Jag ansåg däremot att reservationskravet om ett miljöpolitiskt program var mycket mera diffust. Vi har ju på detta område inrättat ett par ämbetsverk och stiftat lagar i många hänseenden. Jag stärks ytterligare i min uppfattning om att programkravet är diffust av den motivering som centerpartiet brukar anföra för detta program, nämligen att det skall motverka stressen och främja sambandet mellan människorna, varvid man blandar in beteendevetenskap o. s. v. Man tar med för mycket för att en sådan parlamentarisk kommitté skulle kunna bli en realistisk utredning.

Beträffande den socialdemokratiska majoriteten, herr Hansson i Skegrie, vill jag fråga om han verkligen tror att en sådan fanns på 1500-talet. När man på den tiden slängde ut avfallet på gatorna i Gamla stan fanns det ingen socialdemokrati, och därför kan väl detta inte skyllas på vårt parti. För övrigt har vi inte någon majoritet vare sig i Stockholm, Göteborg eller Umeå men däremot i Malmö, och där har man också börjat göra en del. Men det hindrar inte att även socialdemokrater kan ha svårt att rå med mycket dyrbara lösningar av vissa frågor.

Här gäller det emellertid att offra gemensamma pengar för gemensamt väl, och det är därvidlag jag menar att det finns en skillnad i själva åskådningen, en skillnad mellan borgerliga partier och socialdemokratiska partier. Enligt en borgerlig åskådning skall den enskilde i största utsträckning klara sig själv och i minsta mån offra för gemensamma ändamål, enligt en socialistisk

skall de gemensamma behoven gå före den enskildes bekvämlighet. Därför är man på den socialistiska sidan mer beredd — dock inte alltid så beredd som man borde vara — att göra offer gemensamt för att vinna gemensamma fördelar.

Herr Larsson i Borrby sade att de borgerliga ger så många tips. Ja, jag bara frågar: Vad är det för tips ni ger? Jag bryr år efter år min hjärna med att försöka analysera förslagen men hittar ingenting annat än sådant som är genomfört, befinner sig under utredning eller står i utredningsdirektiv. Några nya tips hittar jag alltså inte. — Detta med Vättern tog jag fasta på, ty det var något nytt. Vattenförsörjningen har inte tidigare poängterats så som i år. Det blev jag också intresserad av och tyckte att vi skulle understryka. Men vad är det annars för tips ni givit? Ni har ältat samma motion i fem eller sex år, och den motionen innehåller inte några tips.

När det gäller riksplaneringen har jag redan sagt att jag vill ha en utredning. Fru Sundberg sade, att det inte var fråga om socialdemokrati eller borgerlighet utan att det gällde att överleva. Vi anser på vårt håll att skall man kunna överleva måste man i en demokrati göra mycket större gemensamma ansträngningar för det gemensamma bästa. Det kallar vi socialism.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm uppträder ibland på ett förbluffande sätt. I dag diktar hon om folkpartiets ståndpunkt vid strandlagens genomförande. Den bild fru Eriksson tecknade har ingenting med verkligheten att skaffa. Strandlagen antogs på grundval av ett utskottsutlåtande bakom vilket folkpartisterna stod, och vi folkpartister röstade för strandlagen. Vi hade också väckt en motion som var så väl motiverad att vi i mycket väsentliga delar vann gehör för våra synpunkter rörande ersättningsgrunderna — att

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

man inte skulle behandla ägarna annorlunda än enligt byggnadslagstiftningen utan beräkna ersättningen efter vissa grunder. Detta accepterade alltså utskottet.

Det verkar som om fru Eriksson anser att hon blir något slags profet för naturvård genom att antyda att man väl inte skall betala så mycket. Men rättsprincipen måste gälla även härvidlag, och det tog riksdagen hänsyn till genom att ställa sig bakom ifrågavarande utskottsutlåtande.

Nu talar fru Eriksson högrävande om gemensamma pengar för gemensamt väl. Men om det är någon logik i vad fru Eriksson säger innebär det närmast att hon var anhängare av att man sköt de enskildas ägandeintressen åt sidan och begagnade möjligheterna att på de enskildas bekostnad genomföra åtgärder av allmänt intresse. Den ståndpunkt som blev riksdagens — delvis på grundval av folkpartimotionen — innebar däremot att vi gemensamt skulle bära kostnaden för en gemensam angelägenhet. — Man blir, fru Eriksson, inte mer naturvårdsvänlig genom att dra in denna ersättningsfråga i debatten.

Fru Erikssons tal om att vi ville utsträcka gränsen bara till 100 meter i stället för till 300 meter är helt grundlöst. Jag förstår att fru Eriksson betraktar detta tillfälle såsom utmärkt för att göra propaganda, men jag tror att propagandan skulle bli effektivare om det fru Eriksson framförde hade något samband med verkligheten.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill nämna något om de fem punkterna. Fru Eriksson i Stockholm påpekade vilka besvärligheter en riksdagsman inom oppositionspartierna har när det gäller att åstadkomma förslag som kompletterar, avviker från och i vissa fall kan förbättra kungliga propositioner. Hon nämnde att vi skriver av, tar bitar ur direktiv, ploc-

kar ur statsrådsprotokoll, socialdemokratiska partiprogram o. s. v. Hon anser att vi över huvud taget plockar och att vi inte har några egna idéer.

Vid författandet av de likalydande miljövårdsmotionerna, som jag talade för och där dessa fem punkter förekom, var det litet bråttom. Jag har sysslat med dessa frågor länge och det var synnerligen svårt att sovra. Motionstiden höll på att gå ut och jag var tvungen att försöka fatta mig kort. Jag ville naturligtvis att motionerna skulle bifallas och i sista stund kollade jag dem mot en intervju som tidningen Vi gjort med statsminister Erlander i dessa frågor. Jag konstaterade att den ena punkten efter den andra låg mycket nära vad statsministern sagt. Jag var alltså övertygad om att motionerna skulle vinna bifall.

Fru Eriksson säger att man kan gå med på allt som står i de fem punkterna men inte godta motionerna. Det är alltså hennes inställning till uppslag från en riksdagsman i ett oppositionsparti.

Herr RIMÅS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm trodde att jag inte hört vad hon sade. Hon läste en lång vers om vår enighet beträffande den parlamentariska utredningen. Det hade varit värdefullt om den versen hade stått i utskottsutlåtandet.

Jag ber att få läsa refrängen till den vers som inte finns: »Utskottet finner sålunda att de av motionärerna upptagna frågorna redan beaktats av det nytillkomna planverket och genom det pågående arbetet med riksplanering samt att ytterligare åtgärder är att förvänta genom den aviserade utredningen om planlagstiftningen. Utskottet anser sig därför inte kunna tillstyrka bifall till motionerna.»

Reservanterna har skrivit en vers i sista stycket av reservationerna, om ni vill läsa det.

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få upplysa fru Eriksson i Stockholm om att jag känner till så mycket när det gäller socialismens och socialdemokratins historia att jag vet att dessa ideologier tillkom på ett mycket senare stadium än 1500- eller 1600-talen. Jag utgick från att fru Eriksson, med sin förmåga att göra svart till vitt, utan tvivel — om hon ville — skulle kunna bevisa att det fanns något liknande socialdemokrati i Stockholm på 1500-talet. Kanske det är en överskattning av fru Eriksson, men jag vill gärna framföra mina synpunkter i alla fall.

Fru Eriksson sade vidare att vi inte ger nya tips. Vi är mycket tacksamma om vi kan få bifall till de tips vi fört fram ända sedan 1962, vilka fru Eriksson systematiskt tillbakavisat. Får jag ställa en fråga till fru Eriksson: Varför har fru Eriksson år efter år visat tillbaka centerens krav på åtgärder i miljö-
vårdsfrågor?

Vi har samma uppslag nu. Ändå skall de visas tillbaka. Låt mig än en gång stryka under att jag gläder mig över att de ledamöter av denna kammare som tidigare varit ljumma för dessa frågor nu tydligen börjar få ett positivt intresse. Det är på tiden att vi slutar kivas om vem som var först på plan. Huvudsaken är att vi tar gemensamma tag och försöker göra så mycket vi kan på detta viktiga område.

Herr JANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie har en ganska raffinerad debatteknik. Han går upp på nytt och säger att centerpartiet naturligtvis var först och slutar samma inlägg med att för andra gången förklara att vi inte skall kivas om vem som var först. Jag skall inte ge mig in på den saken, ty det är helt meningslöst att diskutera vem som först har lagt fram förslag. Emellertid kan jag inte underlåta att erinra om att

många som tidigare har yttrat sig i dessa frågor har talat allmänt välvilligt utan att presentera några konstruktiva idéer. Om man börjar söka litet i riksdagsprotokollen, finner man, herr Hansson i Skegrie, att det faktiskt inte har rört sig om så mycket av verkliga förslag till åtgärder, i varje fall inte längre tillbaka.

När fru Eriksson i Stockholm sade att detta är en fråga om socialistisk politik eller borgerlig tyckte säkerligen många i kammaren att formuleringen var för brant. Om man ser litet närmare på saken, kan man ändå inte komma ifrån att den explosionsartat snabba miljöförsämringen, som är den tekniska revolutionens baksida, är en följd av privatkapitalistisk rovdrift, som samhället — det måste sägas — inte i tid har stoppat. Den miljöförsämring som nu pågår är det moderna samhällets baggböleri, varken mer eller mindre. Det är privata finansintressen som har den stora skulden till luft- och vattenförsämring i detta land. Naturligtvis har också kommunerna sitt ansvar, ty utvecklingen har gått hastigt. Kanhända är det möjligt att hitta socialdemokratiska kommuner som har försummat lika mycket som de som centerpartiet regerar i, men det vill jag inte närmare beröra.

Skall man diskutera olika partiers inställning i detta avseende, förmodar jag att jag råkar representera det parti som kan uppträda med det bästa samvetet. Det beror naturligtvis delvis på att mitt parti inte har haft ansvar för någon kommun i större utsträckning — så enkelt ligger det till — men det kan hända att om det hade haft det, hade det kunna sköta en och annan sak bättre.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att herr Jansson skulle ta upp fru Erikssons i Stockholm uttalande att detta i djup mening är en socialistisk fråga och kasta sig över privatkapitalismen såsom en

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

orsak till våra miljöproblem. Jag trodde att herr Jansson visste hurdan situationen ter sig i öststaterna, att han hade gjort tillräckligt många besök där för att känna till att miljöfrågorna är lika prekära i dessa länder, att man har mycket stort behov av att försöka rätta till den situation som de själva har skapat sig. Enligt min mening, herr Jansson, är detta en fråga som hör ihop med den tekniska utvecklingen över huvud taget och som vi alla för sent har uppmärksammat.

När det gäller vem som har gjort vad i de olika sammanhangen påminner jag mig att många ledamöter har uppträtt som motionärer och talare i miljöfrågor sedan åtskilliga år. Låt oss som exempel ta frågan om Vindelälven, som har runnit genom denna kammare i så många år! Det var väl inte socialdemokratin som tog upp den från början, men det var fru Eriksson i Stockholm som lyckades vända upp och ned på sina egna pojkar och därigenom kunde medverka till att åstadkomma ett positivt beslut om Vindelälven. Jag uttalar ett varmt tack till henne för hennes starka inlägg i den debatten, då hon alltså gick emot sina egna partikamrater.

Herr JANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Om jag får ytterligare utveckla den synpunkt som fru Eriksson var inne på, nämligen sambandet mellan miljövärd och socialistisk politik, vill jag säga att uppfattningarna därvidlag naturligtvis inte sammanfaller med partigränserna. Hur det förhåller sig med den saken får vi emellertid se; senare kommer nämligen i riksdagen frågan om en ändamålsenlig lagstiftning i ämnet att behandlas. Då får vi hoppas att det bakom förslaget om en ändamålsenlig lagstiftning — hur skall jag formulera min mening utan att utesluta någon? — kan bli en uppslutning av alla socialister och dessutom av medlemmar av partier som sträcker sig så långt åt höger som man över huvud ta-

get kan spåra en allvarlig vilja att rädda den biologiska miljön. Då är ingen utesluten från att kunna bidra till att vi samlas kring mycket konkreta lagstiftningsåtgärder för att lösa problemet. I varje fall blundar inte jag för att det även bland borgerliga ledamöter i denna kammare finns en allvarlig ambition att komma till rätta med dessa frågor; den ambitionen är uppmärksammas redan tidigare och inte först i dag.

Får jag sedan till herr Lothigius beträffande de socialistiska ländernas miljöproblem säga att jag tror att de inte i allt kan vara föredömen för oss — en del länder är ju heller inte utvecklade industriländer och har tydligen mycket plötsligt uppmärksammat miljöförstöringen och blivit överraskade över den liksom vi har blivit i vårt land. Det de har försummat må inte vara något försvar för våra försummelser! För min del kan jag inte tackla dessa frågor från någon annan utgångspunkt än den utgångspunkt som mitt eget land bjuder mig att ta itu med dem.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Herr talmannen och jag har känt fru Nancy Eriksson i så många år att vi inte är förvånade — hon är oberäknelig, lika oberäknelig som Vätterns vatten! Jämförelsen haltar kanske bara på den punkten, att Vätterns vatten ännu så länge är något klarare än den framställning som hon har presterat i dag.

Hon har givit mig litet huvudbry på den punkten, att hon påstår att en önskan om frisk luft och friskt vatten är en socialistisk tanke. Då skall jag, herr talman, deklarerat, att i så fall är jag socialist! Ifall man skall göra en så snäv bedömning står det en felaktig bokstav vid mitt namn i riksdagskatalogen.

Jag skulle emellertid där vilja — jag vet egentligen inte varför man säger »jag skulle vilja», när man sedan gör det; jag vill alltså — göra en marginal-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

anteckning till denna fråga. Vi vill allesamman ha frisk luft, och vi vet att det blir dålig luft när det kommer rök ur skorstenar och bilavgasrör och att den även uppstår på flera olika sätt. Där skall vi lagstifta för att få bättre förhållanden; jag håller alldeles med herr Axel Jansson om den saken. Sedan skall vi se till att förslaget följs upp. Men det kommer rökgaser, som är betydligt farligare än dessa, ur många av kammarens ledamöters munnar, och det är också en luftförstöring av mycket allvarliga mått.

Jag bara konstaterar detta. Det är ingen som kan bestrida att det förhåller sig så. Jag säger inte att vi skall lagstifta mot denna sak, men jag vill, herr talman, liksom många gånger tidigare ge den tankeställaren att det är litet besynnerligt att vi själva står och producerar giftiga gaser, medan vi med handen på hjärtat försäkrar att vi måste skaffa mera frisk luft i vårt land.

Jag skulle vilja avsluta mitt inlägg med denna lilla tankeställare. Det har ställts en hel del yrkanden, men det finns för mig ingen anledning att ytterligare precisera vad jag vill.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! På en punkt skulle jag vilja instämma med fru Eriksson i Stockholm, nämligen när hon säger att det förekommer mycket »rundsack» i frågor som rör miljöpolitiken över huvud taget. Det värsta är dock att fru Eriksson i Stockholm själv gör sig skyldig till sådant »rundsack». Jag skall be att få belysa detta med ett par utdrag av vad hon har sagt.

Fru Eriksson sade att miljöpolitiken var en för jordbruket ovidkommande fråga. Jag förstår inte vad fru Eriksson menar med detta. Att förorening av våra vattendrag, nedskräpning av naturen och dylikt skulle vara en för jordbruket ovidkommande fråga är helt orimligt, inte minst med tanke på de förefintliga förgiftningsriskerna. Det

kan inte vara möjligt. Frågan berör jordbruket i allra högsta grad.

Sedan talade fru Eriksson vidare om att inställningen till miljöpolitiken blev annorlunda när vi fick en konsumentminister. Menar verkligen fru Eriksson att vi skall döpa om jordbruksdepartementet till konsumentdepartementet, och jordbruksministern till konsumentminister? Skulle det möjligen vara ett uttryck för ett socialistiskt tänkesätt? Det kan jag aldrig tänka mig. Jag förmodar att jordbruksministern betackar sig för att bli titulerad konsumentminister. Att främja produktionen måste väl vara en av huvuduppgifterna för jordbruksdepartementet även i fortsättningen.

Jag ville bara ta detta som ett exempel på det aggressiva och utmanande sätt, på vilket fru Eriksson uttryckte sig i denna debatt.

Fru Eriksson sade vidare att en vinst med de många motionerna angående miljöpolitiken o. s. v. skulle vara att beredningsutskottet tvingats att sätta sig in i dessa frågor. Det vore ingen dålig vinst, men ni är troligen långt ifrån fullärda — inte minst utskottets ordförande — i denna fråga.

I ett annat inlägg sade fru Eriksson att man inte fått några värdefulla tips. Slutsatsen av detta resonemang måste vara att ordföranden i beredningsutskottet inte lärt sig någonting. Det är bara de övriga ledamöterna av utskottet som lärt sig en del.

Jag delar herr Janssons uppfattning att man inte vunnit så särskilt mycket positivt sett av denna debatt när det gäller spørsmålet hur vi i fortsättningens skall behandla miljövårdsfrågorna. Man har givit jordbruksministern en komplimang — och i det vill jag gärna instämma — för vad som gjorts på det mera centrala planet och för vad som har utträttats i departementet. Vi har fått ett naturvårdsverk, och vi har fått i gång en hel mängd värdefulla utredningar. En del av dessa är avslutade

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

och en del pågår. Vad som hänt på den centrala nivån är utomordentligt värdefullt. Men detta måste fullföljas, och vi måste gå vidare om vi skall rå på dessa problem. Vi måste försöka komma åt problematiken på tre punkter.

Det gäller lagstiftningsområdet. Vi måste se över vattenlagstiftningen. Vattenlagens 8 kap. 30 och 35 §§ t. ex. är helt otidsenliga. Vi får hoppas att en översyn kommer till stånd. Själva domstolsförfarandet och domstolarnas organisation måste också ses över. Vi måste få en immmissionslagstiftning, och vi måste framför allt få en organisation ute på det lokala fältet, i kommunerna, för att komma till rätta med dessa frågor. Det arbetet måste gå vidare och här gäller det gemensamma uppgifter, där jag föreställer mig att de politiska partierna kan vara överens om att ta gemensamma tag för att föra frågan vidare.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var värst vad det tänkte, mitt tidigare inlägg. Det är f. ö. riktigt med sådana reaktioner från oppositionspartierna. Ty här gäller frågan: Skall man öka den offentliga sektorns resurser eller anse, att den enskildes ekonomi skall skyddas på det sättet att han skall ge mindre del ifrån sig till det allmänna än vad socialdemokratien ständigt kräver?

Det är inte ovidkommande resonnement att tala om socialism kontra en borgerlig politik i den här frågan. Vi har dock kunnat konstatera att de borgerliga partierna bit för bit får erkänna, att vi i ett modernt och industrialiserat samhälle inte kan klara oss, om vi inte är beredda att göra mer gemensamt än tidigare. Detta är inte fullt så dumt, som somliga påstår att det är.

Jag har inte döpt om någon minister till konsumentminister, men jag förstår inte varför det skulle vara så försvivlat genant för någon att represen-

tera konsumenterna. Jag sade att vi med Netzen för första gången fick en jordbruksminister, som i större utsträckning representerade konsumenterna än producenterna. Jordbruksministern tacklade sina problem från annat håll än hans företrädare brukat göra, än t. ex. herr Norup. Det var skillnad på jordbruksministrarna Norups och Netzens sätt att tackla miljöproblemen, en skillnad som avslöjade olika intressen. Jag tycker för min del att herr Netzen var bra.

Man påpekar att jag påstått att vi inte fått några miljövärdstips från centerpartiet. Herr Larsson i Borrby sade att han år efter år lämnat tips. Då frågade jag vilka tips han avsåg. Motionerna från centern har i allmänhet utgjorts av meningar, tagna ur redan fattade beslut, eller förslag om utredningar som skulle tillsättas o. s. v. Jag kan inte erinra mig att man kommit med något så konkret tips att det kunnat ligga till grund för direkta beslut i kammaren.

Allt som t. ex. herr Grebäck tog upp var sådant som vi i utskottsutlåtandet framhållit som nödvändigt men som redan håller på att undersökas eller genomföras. Det gäller en omdaning av vattenlagen, som vi redogjort för. Det gäller vidare frågan om vattendomstolarnas nuvarande befogenheter är av sådan art att de bör bibehållas eller överflyttas till ämbetsverket.

Man bör komma ihåg att naturvårdsverket ännu icke är ett år gammalt. Det har haft en rivstart. Utskottet har så mycket förtroende för verket efter dess goda start, att vi inte i år på nytt vill återkomma med krav som redan från början ställts på verket och som enligt dess åligganden kommer att realiseras. Att ett år efter det verket kommit till börja hysa farhågor för att det inte kan sköta sina åligganden kan utskottet icke vara med om. Detta är skälet till att vi inte upprepar kraven. Reservanterna har inte heller så mycket att komma med. De vill ha ett allmänt

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.

miljöprogram och medverkan av parlamentariker i en kommitté för riksplanering, och på den senare punkten är jag helt överens med dem. Men jag litar på att det förslaget kommer att genomföras ändå, eftersom man förbereder det i departementet. Detta är alltså en fråga om förtroende för departementet eller inte och har ganska litet att göra med inställningen till parlamentariskt inslag i en utredning. Jag tycker inte som sagt att experter skall lösa dessa problem utan kontakt med dem som sedan får ta ansvaret ute i bygderna. Det som skiljer utskottet från reservanterna är förtroende respektive misstroende för departement och ämbetsverk. De reella skillnaderna mellan klämmarna i reservationen och i utskottsutlåtandet är obetydliga.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Låt mig uttala min stora tillfredsställelse över att miljö- och naturvårdsfrågorna har kommit att omfattas av ett så stort allmänt intresse. Jag har den uppfattning i politiska och andra frågor som Carlyle en gång gav uttryck åt: En människas mål är en handling, ej en tanke, vore den aldrig så ädel.

När vi nu fått ett naturvårdsverk, när vi för första gången har en jordbruksminister som vill övergå från fromma tankar till handling och när vi fått ett intresse i vårt land för dessa frågor, som är större än förut, då är det märkligt att dessa praktiska åtgärder utlöst en flod av önskemål, som om de tillgodosågs troligen bara skulle innebära att vi fördröjde de praktiska åtgärderna.

Varför var inget av partierna intresserat av naturvården på 1940-talet när vi försökte skydda våra grusåsar — våra förnämsta vattenrenare? Varför ville man inte 1950, då frågan om gräns mot vatten och vattenfrågorna i övrigt var aktuella, ge samhället möjligheter att vidta åtgärder på detta område?

Jag vill emellertid nu bara uttala min tillfredsställelse över att miljö- och naturvårdsfrågorna ställs i förgrunden. Vem som tagit det ena eller andra initiativet spelar mindre roll; huvudsaken är att någonting blir gjort. Jag hoppas nu att naturvårdsverket skall få tillräckliga resurser för sitt arbete. Men framför allt önskar jag att statsrådet ser till att de redan uppbyggda och mycket förnämligt utrustade institutionerna får den personal som är erforderlig för att de effektivt skall kunna uträtta någonting. Det behövs inte fler utredningar, och det behövs inte fler institutioner. Men de institutioner vi har önskar vi skall kunna utnyttjas effektivt.

Ett par ord till herr Hansson i Skegrie. Jag har väckt motioner om ytterligare tjänster inom mikrobiologin och även inom limnologin. Men herr Hansson var då som ordförande i utskottet inte lika intresserad som i dag, och de av mig föreslagna tjänsterna kom bort. Jag hoppas att man i framtiden skall få större förståelse för sådana åtgärder.

Jag har med glädje konstaterat att det både i departementet och riksdagen liksom annorstädes blivit ett brinnande intresse för dessa frågor. Må nu detta ge de resultat som åtminstone jag önskar!

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 1 b och c

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-

Naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.
ringspropositionen upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 1 b) och c) i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Skårman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 61 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. 1 d—f

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 2 a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 2 a) i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Harald Pettersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 136 ja och 40 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 b—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. 4) i utskottets utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Skårman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens leda-

Dokumentationscentral för miljövarldsforskning

möter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 60 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Dokumentationscentral för miljövarldsforskning

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner om en dokumentationscentral för miljövarldsforskning.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna I: 501 av herrar *Wirtén* och *Thorsten Larsson* samt II: 626 av herrar *Grebäck* och *Norrby*, vari hemställdes att riksdagen måtte uttala, att Sverige i FN skulle verka för inrättande av en internationell dokumentationscentral för miljövard, samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om att förslag snarast förelades riksdagen om inrättande av en svensk dokumentationscentral för miljövarldsforskning.

Utskottet hemställde,

att de likalydande motionerna I: 501 och II: 626 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Kristiansson* (cp), fru *Hultell* (h) samt herrar *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Dickson* (h), *Rimås* (fp), *Larsson* i Borrrby (cp), *Nilsson* i Bästekille (h) och *Johansson* i Växjö (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 501 och II: 626 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanterna anført om utredning av frågan om dokumentationsverksamhet på miljövarldsområdet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Borrrby (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Borrrby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Borrrby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 96 ja och 87 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Åtgärder för miljö- och naturvård, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motioner angående åtgärder för miljö- och naturvård, m. m., om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram, om en långsiktig planering av miljövärden, om kartläggning av vattentillgångarna, m. m., samt om riktlinjer för en regional miljövärd.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats

1. de likalydande motionerna I: 49 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 77 av herr *Bohman m. fl.*, vari hemställdes,

I. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

a) att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt »Kommittén för barns utemiljö» att i sitt fortsatta arbete beakta de synpunkter på samhällsplaneringen som framförts i förevarande motioner,

b) att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om olika åtgärder ägnade att bevara de delar av kulturlandskapet som av landskapsvårdande skäl borde bibehållas;

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att statens naturvårdsverk finge i uppdrag

a) att i samråd med statens naturvetenskapliga forskningsråd verka för utökad forskning inom naturvårdsområdet, särskilt med avseende på luft- och vattenföroreningar,

b) att fastställa normer för de högsta tillåtna restvärdena i avgaser från förbränningsmotorer och uppvärmningsanordningar samt för högsta tillåtna föroreningsgrad för vatten som utsläppes i recipient,

c) att i samarbete med socialstyrelsen och statens vägverk utreda frågan om den framtida vattenförsörjningen,

Åtgärder för miljö- och naturvård, m. m.

d) att intensifiera upplysningsverksamheten då det gällde föroreningar i naturen;

III. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t medverkade till att frågan om luftföroreningar gjordes till föremål för behandling inom Världshälsoorganisationen (WHO);

2. de likalydande motionerna I: 442 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 548 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ett under parlamentarisk medverkan upprättat miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram i enlighet med de riktlinjer som i motionerna anförts;

3. de likalydande motionerna I: 502 av herr *Wirtén m. fl.* och II: 631 av herr *Tobé m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning för att inpassa miljövärden i ett långsiktigt planeringsprogram;

4. de likalydande motionerna I: 448 av herr *Wirtén m. fl.* och II: 547 av herr *From m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en riksomfattande kartläggning av vattentillgångarna och planering av deras ändamålsenliga utnyttjande i förening med kraftiga åtgärder till skydd mot ytterligare föroreningar; samt

5. de likalydande motionerna I: 728 av herr *Bengtson m. fl.* samt II: 932 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig och förutsättningslös parlamentarisk utredning med uppgift att i samarbete med naturvetenskaplig expertis utarbeta riktlinjer för regional miljövärd genom någon form av internationellt kontrollorgan.

Utskottet hemställde,

att de sinsemellan likalydande motionerna I: 442 och II: 548, I: 502 och II: 631, I: 49 och II: 77, I: 448 och

Den psykiska folkhälsan

II: 547 samt I: 728 och II: 932 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Kristiansson* (cp), fru *Hultell* (h) samt herrar *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Blomquist* (h), *Wirtén* (fp), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Dickson* (h), *Rimås* (fp), *Larsson* i Borrby (cp), *Nilsson* i Bästekille (h) och *Johansson* i Växjö (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 442 och II: 548, I: 502 och II: 631, I: 49 och II: 77, I: 448 och II: 547 samt I: 728 och II: 932 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om *dels* ett under parlamentarisk medverkan upprättat miljöpolitiskt handlings- och samordningsprogram,

dels att en parlamentariskt sammansatt utredning tillsattes för utformning av en riksplanering.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 88 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Den psykiska folkhälsan

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner angående den psykiska folkhälsan.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 294 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 377 av herr *Wedén m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära

a) utredning angående formerna för tvärvetenskaplig forskning om förebyggande psykisk hälsovård, social missanpassning, sociala behandlingsmetoder m. m.,

b) utredning rörande vissa personalfrågor inom vårdområdena, i första hand rekrytering av läkare till psykiatri, fortbildning av socionomer, kompletteringsutbildning av yngre samhällsvetare samt utbildning av psykoterapeuter och observationsklasslärare,

c) direktiv till den aviserade utredningen om reformering av sociallagstiftningen att beakta vad i motionerna

Den psykiska folkhälsan

anförts om behovet av kommunal basorganisation för behandling av sociala och mentala störningar,

d) förslag till en fast organisation för familjerådgivning och utredning om förbättrad föräldrautbildning, avsedd att bereda barnen en god psykisk uppväxtmiljö.

Utskottet hemställde,

att de likalydande motionerna I: 294 och II: 377 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson* (fp), *Axel Kristiansson* (cp), *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Hamrin* i Kalmar (fp) och *Johansson* i Växjö (cp), fru *Frænkel* (fp) samt herr *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 294 och II: 377 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

dels hemställa om utredning rörande vissa personalfrågor inom vårdområdena, i första hand fortbildning av socionomer, kompletteringsutbildning av yngre samhällsvetare samt utbildning av psykoterapeuter och observationsklasslärare,

dels ock hemställa att motionerna jämte utskottets utlåtande över desamma i vad avsåge principerna för den kommunala och landstingskommunala basorganisationen för behandling av sociala och mentala störningar överlämnades till socialutredningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Det förekommer allt oftare nuförtiden att vi litet tveksamt och famlande tar itu med stora och viktiga frågor, vilket väl beror på den snabba samhällsutvecklingen och på den omställning vi tvingas företa med anledning av urbaniseringsprocessen och annat. För en stund sedan avslutade vi en stor debatt om miljöfrågorna och

jag tycker att den illustrerar vad jag nyss sade.

Vi behandlar nu ett utlåtande från allmänna beredningsutskottet, nr 17, angående den psykiska folkhälsan. Det har föranletts av ett par likalydande partimotioner från folkpartiet i vilka det i stort sett görs yrkanden på fyra punkter.

För det första gäller det en utredning om formerna för en tvärvetenskaplig forskning om förebyggande psykisk hälsovård, social missanpassning och sociala behandlingsmetoder.

För det andra är det fråga om en utredning rörande vissa personalfrågor inom vårdområdena som angår denna psykiska hälsovård — främst gäller det rekrytering av läkare till psykiatri, utbildning av socionomer, kompletteringsutbildning av yngre samhällsvetare samt utbildning av psykoterapeuter och observationsklasslärare.

För det tredje begär motionärerna »direktiv till den aviserade utredningen om reformering av sociallagstiftningen att beakta vad i motionerna anförts om behovet av kommunal basorganisation för behandling av sociala och mentala störningar».

För det fjärde begär motionärerna »förslag till en fast organisation för familjerådgivning och utredning om förbättrad föräldrautbildning, avsedd att bereda barnen en god psykisk uppväxtmiljö».

Vad beträffar behovet av kraftigare tag på detta område kan jag fatta mig kort. Vid utskottets behandling av motionerna tror jag inte att någon ifrågasatte att vi här står inför ett problem som växer för varje dag och som är så allvarligt att vi måste gripa oss an med det på ett helt annat sätt än tidigare. Jag vill bara erinra om — vilket också har gjorts i miljövårdsdebatten — den stress och de störningar i arbetslivet och bland skoleleverna som blir allt vanligare, om den ökade självmordsfrekvensen och de allt fler miss-

Den psykiska folkhälsan

lyckade äktenskapen. Jag påstår inte att allt detta beror enbart på psykiska störningar, men utan tvivel bottnar mycket av ungdomsproblemen och de sociala problemen samt narkotika- och alkoholmissbruk liksom även en stor del av den nuvarande asocialiteten i otillräckliga resurser för den förebyggande psykiska vården.

Nog sagt om anledningen till motionerna.

Beträffande utredningen angående den tvärvetenskapliga forskningen är jag i likhet med utskottets majoritet helt på det klara med att ett arbete där pågår. Här gäller det kanske mer resursernas storlek. Jag fick i går en tankeställare när jag tillsammans med allmänna beredningsutskottets ordförande lyssnade till utbildningsministern, som inför sammanslutningen Riksdagsmän och forskare (RIFO) redogjorde för resursernas fördelning på olika slags forskning. Han nämnde då att vi har satsat åtskilliga miljoner på trafikforskning, därför att vi har ansett det riktigt och nödvändigt att lägga om från vänster- till högertrafik. Den forskningen har säkerligen sparat många liv, och det var riktigt och nödvändigt att satsa de pengarna. Det var medel som tvingades fram genom den reform vi genomförde på trafikens område. Det vore skäl i att nu fundera över om vi inte genom en kraftig satsning på forskningen på det område det nu gäller skulle kunna spara minst lika många liv som vi gjorde på trafikforskningen. I varje fall skulle vi befrämja hälsa och lycka för medborgarna, om vi satsade på en tvärvetenskaplig forskning av här ifrågakarande slag.

Vad personalfrågorna inom vårdområdena beträffar råder det heller ingen tvekan om att de inte har blivit tillräckligt översedda. Vi kan inte meddela den utbildning som erfordras för att vårdpersonalen skall klara de mycket svåra uppgifter som den ställes inför. I reservationen har framhållits att för-

slag rörande läkares vidareutbildning har framlagts av socialstyrelsen och universitetskanslersämbetet efter det att motionerna väcktes men att det i det förslaget inte avslöjas hur utbildningstjänsterna kommer att konstrueras.

Denna fråga uppskjutes alltså, vilket betyder att vi fortfarande inte vet hur rekryteringen skall kunna styras till psykiatri i tillräcklig omfattning. Motionärerna och reservanterna förutsätter att vidareutbildningen ordnas så att den av socialstyrelsen och universitetskanslersämbetet beräknade tillströmningen av psykiatrer verkligen kommer till stånd. Det är en angelägenhet av verkligt stort intresse att förhållandena ordnas så att en riktig avvägning skapas mellan olika områden inom läkarutbildningen.

Beträffande socionomernas vidareutbildning kan vi inte vänta hur länge som helst på ett beslut om inrättande av professorer vid socialhögskolorna. Det lär dock tydligen ännu dröja länge innan vi får en sådan utbildning. Utskottsmajoriteten förmodar vidare att utbildningen i psykoterapi kommer att beaktas inom läkarutbildningen. Det är möjligt att så blir fallet, men motionärerna och reservanterna har yrkat på att en sådan utbildning skall äga rum inte bara för läkare utan också för psykologer, socionomer och eventuellt andra kategorier som vi behöver i den basorganisation vilken jag strax skall gå närmare in på.

Beträffande specialklasslärarutbildningen gäller frågan om denna skall vara gemensam för alla specialklasslärare. I motionerna påpekas att observationsklasslärare har artskilda uppgifter, och det är heller inget tvivel om att en sådan uppfattning stöds av dem som verkligen står i nära kontakt med dessa problem.

I en skrivelse till skolöverstyrelsen från de experter som ägnar sig åt dessa vårdfrågor i barnbyn Skå, från specialister på området och från studiecir-

Den psykiska folkhälsan

keln för observationsklasslärare i Stockholm påpekades redan i april förra året att det behövs en bättre ordnad utbildning av observationsklasslärare. I skrivelsen uttalas att en placering i observationsklass ofta utgör den enda formen av behandling för störda barn, som alltså inte åtnjuter någon annan form av terapi. Den gemensamma utbildning som kommer att leda till en för samtliga lärare gemensam kompetens visar sig ej täcka behovet av utbildning av observationsklasslärare vilket framgick av undersökningen Observationsklass, som tillställdes skolöverstyrelsen och där dessa frågor tas upp.

Det tredje av motionärernas krav, en kommunal basorganisation för den psykiska hälsovården, tror jag är en av de viktigaste frågorna i detta sammanhang. Utskottsmajoriteten hänvisar härvidlag till den utredning som pågår rörande en sammanföring av de sociala behandlingsfrågorna på det kommunala planet. Det kan vara riktigt att sammanföra barnavård, nykterhetsvård och socialvård, men jag tror också att en sådan basorganisation behöver förstärkas med de specialister och den yrkespersonal på den förebyggande psykiatriens område, om vilka jag talat och vilka behandlas i motionen.

Jag tror att den basorganisationen kommer att ha mycket stor betydelse när det gäller att ta hand om alla dem som råkar ut för sådana här störningar och ge dem den behandling som man har rätt att fordra när man blir sjuk, vare sig det gäller den ena eller den andra åkomman.

Den fjärde frågan — rörande förslag till en fast organisation för familjerådgivning och utredning om föräldrabildning — har också fått ett mycket starkt stöd i ett yttrande från en remissinstans som känner väl till dessa frågor. Jag brukar konstatera, herr talman, att beträffande nästan alla uppgifter i vårt samhälle, som man sätts att sköta, fordras det numera att man

klarar det man ger sig i kast med. Men för en uppgift har vi tydligen av naturen fått de gåvor som erfordras. Det är en av de ömtåligaste och allvarligaste uppgifter som vi kan åläggas, nämligen uppgiften att fostra våra egna barn. Härvidlag gäller det enligt min mening att tänka om — inte så att vi skall rikta alla föräldrar men så att vi ger dem de elementära kunskaper som erfordras för att våra barn, som vi har hand om i hemmet och som skolan sedan tar hand om och försöker fostra till vuxna medlemmar i vårt samhälle, inte ögonblickligen skall råka ut för de störningar som allt fler nuförtiden råkar ut för. Jag tror att föräldrabildning och föräldrabildning är områden som vi i fortsättningen måste satsa mer på.

Herr talman! Det vore mycket att säga om motionerna och reservationerna. Men jag skall sluta ungefär som jag började och säga, att det fordras ibland en viss ihärdighet för att skapa den opinion som behövs när man skall lösa vissa frågor. Den ihärdigheten besitter nog vi reservanter, som stannat för att kraftigare än utskottsmajoriteten understryka behovet av den personalutbildning som erfordras och den organisation som vi behöver på det kommunala planet. Vi kommer inte att förtrötts i vår uppgift att skapa opinion för att dessa frågor skall föras vidare.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet förgade reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! De likalydande motioner som behandlas i förevarande utskottsutlåtande innefattar en hel del frågor där man är litet tveksam. Man säger sig att här föreligger ett behov av hjälp åt människor vilket vi inte kan

Den psykiska folkhälsan

tillfredsställa — kanske vi skulle ha en annan utbildning, kanske vi skulle ha nya mottagningar, kanske vi skulle ha en, som det står, »kommunal basorganisation».

Jag håller med om att allt detta är frågor som kan resas därför att förhållandena nu är otillfredsställande. Att vi avstyrkt motionerna beror på att vi, liksom reservanterna, på en del punkter funnit att förslag för närvarande är under prövning. Jag kan nämna att socialstyrelsen i dag tagit ställning till bl. a. frågan om en social forskning, förlagd till socialhögskolorna. Vi har länge väntat på detta ställningstagande, och det har rätt viss tvekan huruvida forskningen skulle förläggas till socialhögskolorna, till universiteten eller till särskilda institut. Det har inte varit klart. Kanske det klarnar nu. Det är egentligen bara en fråga om otålighet eller brist på förtröstan om man vill skynda på lösningen genom ett beslut i dag i enlighet med reservationen. Reservanterna har avstått från att i reservationen ta upp en hel del av det som begärts i de likalydande motionerna just därför att de ansett sig ha bevis, t. ex. när det gäller familjerådgivningen, för att dessa frågor upptas av den tillsatta allmänna socialvårdsutredningen. På det sättet har en del av de krav som ställts i motionerna inte tagits med i reservationen.

Motsättningarna mellan oss utskottsledamöter är väl inte så stora. Kanske otåligheten blir större hos alla utskottsledamöter om vi inte skulle se resultat av det arbete som — enligt erhållna besked — pågår på olika håll. Onekligen behövs mer utbildat folk och folk med en ny typ av utbildning. Det är nödvändigt med fler centra — kanske inte bara vanliga sjukhuskliniker — som kan ta emot människor som har besvär med nerver och svårigheter som hänger samman med sociala bekymmer.

Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens hemställan, men jag står inte så långt från dem som stöder reservationen. Jag är beredd att — om vi kommer i en situation då vi ser att de löften vi fått inte infrias — verka för att dessa frågor tas upp på nytt.

Våra önsknings skiljer sig som sagt inte så särskilt mycket. Det finns kanske större förtröstan hos en del av utskottets ledamöter än hos andra. I och för sig är dessa ting så väsentliga att vi inte kan föra en debatt som motståndare mot varandra.

Jag yrkar alltså bifall till utskottsmajoritetens hemställan, men jag förstår även dem som är reservanter.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamrin i Kalmar begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Petersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hamrin i Kalmar begärde emellertid rösträkning, varför

Förbättrade arbetsförhållanden m. m. för de handikappade — Införande av professionell fotboll

votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 58 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av motioner angående den psykiska hälsovården.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Förbättrade arbetsförhållanden m. m. för de handikappade

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av motioner om förbättrade arbetsförhållanden m. m. för de handikappade.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24 behandlar en partimotion, framförd i båda kamrarna gemensamt av folkpartiet och centerpartiet. I detta motionspar begäres en »utredning för att förbättra de handikappades inkomstförhållanden och skapa klarare och mer enhetliga regler, som ökar deras valfrihet och trygghet och underlättar anpassning till arbetslivet».

Under utskottsbehandlingen har jag och mina meningsfränder fått klart för oss att en hel del pågår på detta område, och vi är tacksamma för det. Herr Eric Gustaf Peterson i första kammaren och jag har emellertid i ett särskilt yttrande konstaterat att det går oerhört långsamt. Vi måste vänta på

den kartläggning som rör låglönegrupperna. Innan den är klar och dess material har lämpats över till statskontoret kan man inte sätta i gång med dessa uppgifter, som är verkligt angelägna för dem som berörs, nämligen de handikappade. Vi har ett mycket oenhetligt system med pensionering, bidrag och inkomster från olika håll som gör hela fältet svåröverskådligt både för myndigheterna och för dem som skall få del av det ekonomiska stödet.

Låt mig med anledning av det särskilda yttrandet förklara att vi avvaktar men hoppas att det sker någonting snart. Om så inte blir fallet, kommer vi att låta höra av oss på ett eller annat sätt. Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Införande av professionell fotboll

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av motion om införande av professionell fotboll.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **WENNERFORS** (h):

Herr talman! Att en fråga om fotbollsporten i vårt land behandlas just i dag, när en av våra mest framstående ledare inom denna sport jubilerar efter många års oegennyttiga och fruktbringande insatser kan se ut som en tanke, ägnad ett ledarskap som kan stå som ett föredöme för andra.

Motionärernas syfte med motionen kan vara gott; emellertid finner jag utskottets förslag till beslut klokt i den situation som fotbollsporten nu befinner sig i, vilket också Svenska fotbollförbundet har givit uttryck för.

Införande av professionell fotboll

Därutöver — och det var egentligen därför som jag begärde ordet — vill jag uttala den förhoppningen, att det i dagarna mycket omskrivna och omdebatterade köpet av en fotbollsspelare i elitklass och de därvid omnämnda stora penningbeloppen inte skall ge politiker och den stora allmänheten det intrycket, att majoriteten av fotbollsklubbarna i vårt land har dylika resurser. Förhållandet är det motsatta.

Genom medlemskap i stockholmsklubben AIK under många år har jag fått sätta mig in i en klubbs stora ekonomiska problem. Här, herr talman, skär man sannerligen inte guld med täljknivar! Den som tror det rekommenderas ett studium av en utomordentligt klagörende redogörelse för det verkliga förhållandet i påskdagens nummer av Svenska Dagbladet.

Frågan om professionell fotboll utreds för närvarande i Svenska fotbollförbundet. Låt oss avvakta resultatet av den utredningen!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Jag hade ursprungligen inte tänkt säga någonting i detta ärende. Jag har heller inte ansett mig behöva begära ordet med anledning av att herr Wennerfors gjort det, eftersom jag inte på något sätt vill polemisera mot honom.

Jag är en av motionärerna i denna fråga. Det verkar som om vi antingen har formulerat motionen oklart eller blivit missuppfattade när det som rubrik i utlåtandet står att vi önskar »införande av professionell fotboll». Vi vill emellertid ingalunda ha en utredning för att införa professionell fotboll. Vi är medvetna om att vi redan har professionell fotboll i Sverige; detta bevisar inte minst de senaste dagarnas händelser inom detta område.

Jag tänker inte heller på något sätt anmärka på allmänna beredningsutskot-

tets behandling av vår motion — det finns ingen anledning att göra det. Vi har i slutet på motionen kraftigt understrukit, att om inte idrottens organisationer själva är angelägna om att få en sådan utredning till stånd, någon sådan inte heller skall tillsättas, och Fotbollförbundet har ställt sig negativt till den tanken. Jag tycker dock att det är litet egendomligt att man inom Fotbollförbundet har intagit denna attityd. Vi kan väl konstatera att vi redan nu har någon form av professionell fotboll i Sverige: vi har det i elitserien och i division II, och vi har det kanske i enstaka fall även i de lägre serierna. Jag tror att det skulle ha varit hälsosamt med en utredning som hade kunnat klargöra hur vi skall, inte införa proffsfotboll utan hur vi skall kunna få en sådan utformning av professionalismen inom fotbollen, att vi har några möjligheter att konkurrera med utlandet för att få behålla de duktigaste av våra fotbollsspelare i Sverige. Det är just detta vi har syftat till med vår motion. Vi vet att många av våra allra skickligaste elitspelare lockas till utlandet, där man kan betala bättre. Det är detta som vi finner beklagligt. Som motionärer skulle vi mycket väl ha kunnat acceptera att man utökade den nu sittande idrottsutredningens direktiv med studium av elitidrottsmännens problem i fråga om försörjningen. Det är inte bara inom fotbollen som man har dessa problem. Inom alla idrottsgrenar har toppidrottsmännen problem med att klara sin försörjning samtidigt som de måste träna upp sig till sådan klass, att de kan konkurrera med världseliten.

Jag tror, herr talman, att det skulle ha varit hälsosamt med en utredning som klarlagt de förhållanden som för närvarande råder, och jag beklagar att den inte kan komma till stånd.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag kan i mycket instämna med vad herr Sundkvist fram-

hållit, men herr Sundkvist måste väl ändå medge att det i föreliggande situation ändå vore bäst om Svenska fotbollförbundet först får utreda frågan. Sedan får vi se vilka åtgärder vi möjligen kan vidtaga.

Herr **SUNDKVIST** (cp):

Herr talman! Det håller jag gärna med om. Jag har understrukit att även motionärerna har sagt att vi inte skall ha någon utredning, om Svenska fotbollförbundet inte vill vara med om en sådan. Men jag kan ändå inte riktigt förstå att Svenska fotbollförbundet inte kunde ta den halvt framsträckta handen för att via de statliga myndigheterna få ekonomisk hjälp med en utredning.

Herr **ALLARD** (s):

Herr talman! Jag begärde ordet när jag lyssnade till herr Sundkvist och i hans anförande kunde spåra en kritik av Fotbollförbundets ställningstagande i denna fråga.

Det förhåller sig ju så att motionärerna, som vill ha en utredning, själva säger att förutsättningen för att en statlig utredning skall ske är att ansvariga idrottsorganisationer kan ansluta sig till tanken. Fotbollförbundet, som väl känner sin egen marknad, som bättre än någon annan organisation känner till förhållandena och som har tillsatt en egen utredning om fotbollidrottens organisation, har klart sagt ifrån att man inte finner någon utredning om professionell fotboll påkallad i dag. Under sådana förhållanden anser jag inte att det finns någon anledning att rikta kritik mot Fotbollförbundet. Det har säkert ansvar för den idrottsgren som det har att administrera.

En av vårt lands mest kända fotbollledare, Eric Persson i Malmö, som nog känner till såväl svensk som internationell fotboll bättre än någon annan, fyller 70 år i dag och har intervjuats med anledning av sin 70-årsdag. Intervjun

Införande av professionell fotboll

finns återgiven i Svenska Dagbladet. Han har blivit tillfrågad om han tror att vi har professionell fotboll här i landet inom tio år. Denna fotbolledare, som väl känner den professionella fotbollens fördelar och nackdelar, säger i intervjun bl. a.: »Det hoppas jag verkligen att vi inte har. Jag har sett för mycket av proffsfotbollens grymma sociala avigsidor för att önska en sådan utveckling.»

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1968/69 till avsättning till fonden för idrottens främjande jämte motioner, och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1968/69 i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m. jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 27, med anledning av motioner om rätt till skattefri avsättning av medel för omskolning av personal m. m.;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 23, i anledning av motioner angående ombildning av Sveriges investeringsbank AB,

nr 24, i anledning av motioner angående näringslivets kapitalförsörjning m. m.,

nr 25, i anledning av motioner angående återlån från allmänna pensionsfonden,

nr 26, i anledning av motioner om teknisk utredning av en inkomstpolic, och

nr 27, angående överlämnande till statsutskottet av vissa motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till smittskyddslag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av motioner om höjning av maximihastigheten för fordon med släpvagn,

nr 36, i anledning av motioner angående dels visst kungörelseförfarande i mål om vattenförorening, dels viss utredning i mål angående vattenförorening, och

nr 37, i anledning av motioner om viss översyn av reglerna för hyresgästs rätt till skadestånd; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av motion om en upplysningskampanj angående alkoholen skadeverkningar,

nr 27, i anledning av motioner om förbättrade ekonomiska villkor för diabetiker, och

nr 28, i anledning av motion om hälso- och sjukvård utomlands för svenska medborgare.

§ 13

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 160, till Konungen i anledning av motioner om förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel.

Vidare anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 161, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 162, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 163, till fullmäktige i riksbanken angående användande av riksbankens vinst för år 1967; och

nr 164, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående kostnadsfritt tillhandahållande av broschyren »Sveriges riksdag».

§ 14

Anmälades följande motioner:

nr 1135, av herr *Svenning m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt giltighet av lagen, m. m.,

nr 1136, av herrar *Andersson* i Örebro och *Berndtsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m., samt

nr 1137, av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 22—26 april 1968 för deltagande i ministermöten i Köpenhamn och Oslo.

Stockholm den 18 april 1968

Torsten Nilsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 16

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Gomé*r (cp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående begärd utredning rörande en civilrättslig lagstiftning om mäklarverksamheten, och

herr *Adolfsson* (h), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående användandet av naturvårdslagen för att förhindra viss villabebyggelse.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.36.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 23 april

Kl. 16.00

§ 1

Svar på interpellation ang. forskningen om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet **PALME**, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg har frågat, om jag vill redogöra för omfattningen av den forskning som bedrivs i fråga om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster och för de resultat denna forskning redovisat, samt om jag är beredd att ta ytterligare initiativ för att åstadkomma en vidare forskning på detta område.

Massmedia och massmedias påverkan på publik har varit föremål för forskning från skilda utgångspunkter relativt intensivt sedan 1930-talet. Som exempel kan tas att en UNESCO-bibliografi över litteratur enbart om filmens påverkan på barn och ungdom upptar 491 arbeten under perioden 1930—1959.

Massmediaforskningen i Sverige är inte samlad till en institution utan återfinns dels inom forskningsprojekt vid universiteten, dels i vissa andra sammanhang. Till den senare kategorin hör filminstitutets filmforskningsgrupp som samarbetar med filmcensurutredningen.

Undersökningar av påverkan genom etermedia företas i viss utsträckning av Sveriges Radios sektion för publikundersökningar. I detta sammanhang kan även nämnas den forskning som bedrivs inom reklamutredningens ram.

I filmcensurutredningens förra året avlämnade delbetänkande om filmens inflytande på publiken har sammanfattats resultaten av de undersökningar som den nyssnämnda forskningsgruppen låtit företa. För närvarande pågår en undersökning av de s. k. vildavästernfilmerna, deras publik och attitydbildande effekter. Beträffande attitydbildning via etermedia kan nämnas den undersökning av barns upplevelser av våld i TV som planeras av radions publikundersökningssektion.

Om massmediaforskningen med tonvikten på attityd- och beteendeförändringar kan slutligen rent allmänt sägas, att den hittills främst tagit fasta på korttidseffekterna.

Effekterna på längre sikt är, av naturliga skäl, svårare att mäta och utvärdera men fördenskull inte mindre viktiga från forskningssynpunkt. Filminstitutet avser att anordna ett symposium i maj i syfte att få till stånd nya forskningsinitiativ rörande filmens långsiktiga verkningar, däribland även våldsfilmernas.

Jag anser det viktigt att massmedias

Svar på interpellation ang. forskningen om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster

påverkan på beteenden och handlings-sätt undersöks kontinuerligt. Det är bl. a. angeläget att uppmärksamma verkningarna av utbudet av våldsinslag i massmedia. Frågan om en ökning av den åsyftade typen av massmediaforskning bör bedömas med hänsyn till bl. a. de pågående utredningarna om filmcensur och reklam jämte de undersökningar som företas av filminstitutets filmforskningsgrupp. Jag önskar därför tills vidare avvakta resultatet av dessa undersökningar och är för närvarande inte beredd att vidta några speciella åtgärder för att öka denna forskning.

Vidare anförde:

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation.

Det framgår av svaret att massmediaforskningen inte är av någon större omfattning i vårt land, och det var heller inte mycket av resultat som utbildningsministern kunde redovisa. Det finns ingen samlad sådan forskning, och den som förekommit har ofta varit av mera tillfällig natur — kanske med undantag för den forskning som har bedrivits av filminstitutets filmforskningsgrupp, vilken under de fyra år den verkat har sysslat med ett antal forskningsprojekt, däruv två ännu inte slutförda. Inte heller den gruppen har emellertid för närvarande några nya projekt att gripa sig an.

Den forskning som förekommit har också främst tagit sikte på korttidseffekterna, men vi har anledning anta att effekterna på lång sikt är de mest betydelsefulla. Jag delar statsrådets mening angående vikten av att massmedias påverkan på beteenden och handlings-sätt undersöks kontinuerligt och att det är angeläget att uppmärksamma verkningarna av utbudet av våldsinslag i massmedia.

Jag hälsar med tillfredsställelse att Sveriges Radios sektion för publikundersökningar planerar en undersökning av barns upplevelser av våld i TV och att filminstitutet avser att anordna ett symposium i maj i syfte att få till stånd nya forskningsinitiativ rörande filmens och däribland även våldsfilmernas, långsiktiga verkningar. Men — och det är enligt min mening det väsentliga — det är onekligen angeläget att vi får så stor bredd som möjligt på denna viktiga forskning och att massmedias, och då särskilt TV:s möjligheter att påverka beteenden och handlingssätt verkligen blir ordentligt utforskade.

Jag beklagar att statsrådet säger sig för närvarande inte vara beredd att vidta några speciella åtgärder för att öka forskningen på området. Den debatt som pågår i frågan visar tydligt att det är en ganska allmän uppfattning att massmedia har stora möjligheter att påverka människors inställning och handlingsmönster, och många som arbetar bland barn och ungdom anser att TV har ett synnerligen stort inflytande. Häromdagen kunde vi i en rubrik över fem spalter i en kvällstidning läsa: Förbud High Chaparral — den förstör ungdomen. Några som kom till tals i tidningsartikeln menade att denna våldsfilm saboterar vettig barnuppfostran och att ungdomsorganisationer, lärare och föräldrar står maktlösa. TV påverkar barnen starkt, och det är svårt att kämpa emot.

Detta är alltså en uppfattning. Andra menar att det inte har så stor betydelse vad som bjuds i radio, TV och andra massmedia. Meningarna är också delade i fråga om hur olika åldersgrupper påverkas av film och hur påverkan från film skiljer sig från påverkan av liknande slag från andra massmedia. Detta torde, enligt de direktiv som dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet gav filmcensurutredningen, del-

Svar på interpellation ang. forskningen om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster

vis sammanhånga med att problemen på området är — som det hette — otillräckligt utforskade. Det borde vara möjligt att genom en vidgad forskning på området klarlägga hur det i verkligheten förhåller sig. Enligt min mening är det angeläget att så sker och att vi i det fallet inte försitter tiden.

Den begränsade forskning som redan ägt rum visar dock att film kan förändra attityder. När man studerat filmen som pedagogiskt hjälpmedel har man bl. a. funnit att kunskapsbortfallet genom den s. k. glömskeeffekten visat sig vara mindre för filmens än för de andra metodernas vidkommande. Filminstitutets filmforskningsgrupp har också ansett sig kunna konstatera att massmedias effekter på attityder och värderingar är mer omsorgsfullt belagda i forskningslitteraturen än mer iögonfallande effekter som tillskrivits filmpåverkan i form av skräckreaktioner, våldsuttryck och brottsförövanden. Att döma av undersökningar utförda med betryggande statistisk analys kan en film otvivelaktigt medföra förskjutningar i individernas attityder och värderingar, uttalar samma forskningsgrupp. Flera filmer med likartad tendens ger tillsammans större effekt än enstaka filmer. Sambandet mellan filmvanor och asocialitet är visserligen långtifrån kartlagt, men enighet råder om att de socialt och kulturellt svagast rustade konsumerar mest våldsfilmer och påverkas mest i sina attityder.

På flera håll har man särskilt uppmärksammat och vänt sig emot det s. k. underhållningsvåldet i TV. Faran med det våldet är inte i första hand de omedelbara mentalhygieniska verkningarna utan de långsiktiga ideal- och moralbildande effekterna av det massutbud av seriehjältar som förekommer. Även om vår forskning är otillräcklig — jag vill gärna understryka det — går det inte att komma ifrån detta problem genom att låtsas att det angenäma våld

det inte skulle ha några verkningar alls. Vi vet redan nu att idol- och hjältebeteenden imiteras, i första hand av ungdomar. Det är orealistiskt att handla som om detta inte skulle gälla även på våldsområdet. Man tror inte, man vet, säger sociologen Kerstin Elmhorn, att påverkan genom massmedia får effekt och att TV är det effektivaste medlet av alla. Televisionen är särskilt viktig därför att den når ut till alla svenska hem. Den finns i vardagsrummen. Den når även de mycket unga och mest påverkbara tittarna, och det hjälper föga om det skulle vara riktigt, som somliga påstår, att det endast är de redan sköra som kan få några men eller om påverkan endast skulle förstärka och befästa attityder. Redan detta vore illa nog. Tanken att underhållningsvåldet skulle verka avreagerande och av detta skäl vara försvarbart motsägs av de flesta undersökningar, och det finns undersökningar som tyder på en långsiktig aggressions- och normpåverkan.

Man vet också att ett budskap, ett handlingssätt, en regel, en attityd inlärs effektivast om sammanhanget är behagligt och ofta upprepas. Därför torde det underhållande våldet i form av serier vara särskilt effektivt i att omedvetet, långsamt och smygande överföra värderingar som går stick i stäv mot de ideal som vi talar för: basideal av typen respekt för livet, humanitet, tolerans, rättssäkerhet. Även andra beteenden, t. ex. impulser till stillöshet, alkoholbruk och liknande, överförs säkerligen effektivt, om sammanhanget är behagligt och ofta upprepas och påverkan därtill sker genom radio och TV, som når ut till de många hemmen. Utan tvivel medverkar också förhållandet att radio och TV är samhällsägda. Det ger för många en större auktoritet åt det som bjuds genom dessa media, men det ökar också ansvaret för dem som har att avgöra vilka program som skall förekomma.

Svar på interpellation ang. forskningen om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster

Regering och riksdag har visserligen genom avtal överlåtit detta ansvar på Sveriges Radio AB, som förbundet sig att i programverksamheten hävda de grundläggande demokratiska värdena och att programverksamheten skall bedrivas med beaktande av ljudradions och televisionens centrala ställning i samhället. Programmen skall bl. a. skänka god förströelse och underhållning med beaktande av olika smakriktningar, som det står i avtalet. Det kan med fog ifrågasättas om de påtalade programmen fyller de krav som här har fastslagits. Även om ansvaret för programverksamheten överflyttats på Sveriges Radio AB, har dock regering och riksdag det slutgiltiga ansvaret; det kan vi inte komma ifrån. Detta har även kommit till uttryck i möjligheten för Kungl. Maj:t att uppsäga avtalet.

Om det är riktigt — enligt min mening visar flera forskningsresultat liksom erfarenheten att det är riktigt — att TV-programmen påverkar människors inställning och handlingsmönster i betydande grad, måste det vara angeläget att med särskild uppmärksamhet följa programvalet i TV. Redan ett sådant förhållande som att antalet registrerade ungdomsbrottslingar ökat med 40 procent under de senaste tio åren kallar på uppmärksamhet.

För att möjliggöra en bättre belysning av de enligt min mening viktiga frågeställningar det här gäller behöver vi ökad forskning. Det räcker inte med att hänvisa till utländska undersökningar. Ju viktigare vi anser frågeställningarna vara, desto angelägnare är det att studera förhållandena i vårt eget land. Jag vore därför synnerligen tacksam om statsrådet Palme snarast ville ta ett initiativ för att åstadkomma vidare forskning på detta område, och jag vore ännu mer tillfredsställd om statsrådet redan nu ville säga något om möjligheterna till att ta ett sådant initiativ. Jag betonar än en gång att jag finner det an-

geläget att så sker. Jag vill ställa en direkt fråga till statsrådet: Kan statsrådet tänka sig att ompröva sitt ställningstagande och redan nu ta initiativ till en sådan vidgad forskning som jag här talat om?

I väntan på resultatet av denna forskning borde radio-TV enligt min mening gå fram med en viss försiktighet. Redan möjligheten och sannolikheten för skador motiverar vaksamhet utan att man inväntar full bevisning. Jag är intresserad av att få veta huruvida statsrådet delar min uppfattning att radio-TV bör gå fram med försiktighet i avvaktan på de forskningsresultat som här efterlysts!

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Mitt svar sönderfaller i tre delar.

Herr Westberg var missnöjd med att det forskas för litet, men frånvaron av konkreta uppslag från hans sida beträffande ytterligare forskning tyder närmast på att han anser att en hel del just nu är på gång: vi har filminstitutets filmforskningsgrupp som arbetar kontinuerligt med dessa frågor, Sveriges Radios publikundersökningssektion, som skall företa vissa undersökningar, filmcensurutredningen, för vilken hela denna problematik tillhör dess viktigaste frågor, reklamutredningen, som företar stora undersökningar på detta område, och dessutom det symposium om precis det område som herr Westberg berört vilket kommer att äga rum under maj månad. En rad olika ansträngningar, inriktade just på massmedias inverkan, pågår alltså parallellt, och jag finner inget skäl att i avvaktan på resultatet av dem ta ytterligare initiativ, särskilt som ingen lagt fram ett konkret uppslag. Dessutom finns universitetet och de samhällsvetenskapliga forskningsråden, men över deras arbe-

Svar på interpellation ang. forskningen om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster

te kan jag inte bestämma, utan det är deras sak att initiera.

Mitt ställningstagande kan sålunda inte omprövas, eftersom det var starkt positivt till de stora aktiviteter som pågår.

Beträffande våldsinslagens inverkan tycker jag att det är utomordentligt angeläget att vi får till stånd en debatt där-om. Herr Westberg sällade sig till Kerstin Elmhorn, det socialdemokratiska kvinnodistriktet i Stockholms län och Unga Örnar som just under de senaste månaderna varit med om att föra in debatten härom i centrum. Jag tycker det är utomordentligt värdefullt att den debatten förs; många av de synpunkter som Kerstin Elmhorn och kvinnodistriktet framför måste vi mycket allvarligt begrunda i samband med t. ex. den fortsatta filmpolitiken.

Slutligen tog herr Westberg upp Sveriges Radio-TV och gjorde frågan till en principfråga — jag vet inte om anledningen var att jag skulle få möjlighet att diskutera den — genom att säga att den skadliga inverkan av våldet kan bli särskilt stor, eftersom det rör sig om ett samhällsägt företag; en samhälls- eller »smocka» skulle alltså ha värre psykisk inverkan än en kommersiell privat. Jag är något tveksam huruvida man kan dra sådana slutsatser. Däremot står det alldeles klart att man när det gäller ett av folkrörelserna och av staten ägt företag måste ställa helt andra krav på underhållningsprogrammets kvalitet än när det gäller de gängse kommersiella företagen ute i världen. Vi kan ju vara glada och lyckliga över att vi slipper det mesta av den enorma mängd av skräpprogram, som dundrar fram i de amerikanska TV-bolagens kanaler just på underhållningsvåldets område.

Om nu herr Westberg är missnöjd med vissa delar av Sveriges Radios programpolitik — jag tyckte mig höra att han speciellt nämnde programmet High

Chaparral — vill jag erinra om att jag av kända skäl är förhindrad att uttala mig om enskilda inslag i Sveriges Radios program. Jag vill däremot på det varmaste hänvisa herr Westberg till radionämnden, som ju har att pröva frågor av detta slag och som för det fall att herr Westberg gör en anmälan beträffande programmet High Chaparral självfallet kommer att ta upp en sådan till allvarlig prövning. Men det är i så fall den riktiga instansen — det är inte jag som är den behöriga instansen i sådana fall.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag finner helt skilda synpunkter i statsrådets första och i hans andra inlägg. I sitt svar sade han först klart ifrån att vi har en alltför begränsad forskning i vårt land på detta område. Han menade att vi härvidlag vet för litet, och han hade synnerligen små resultat att redovisa.

I sitt andra inlägg försökte herr statsrådet göra gällande att det motsatta förhållandet skulle föreligga. Han menade tydligen att det förekommer en betydande forskning på detta område. På detta sätt ville han komma undan problemställningen.

Jag vill påminna om att det finns ett stort intresse för forskning på detta område. Det är inte utan orsak som Riksbankens jubileumsfond i torsdags beslöt anslå medel för utarbetande av ett program för masskommunikationsforskning. På detta håll var man alltså beredd att verka för en vidgning av denna forskning. Jag tycker att det skulle vara motiverat, att utbildningsministern härvidlag verkligen gick i spetsen och tog de samlande initiativen för att få till stånd en vidgad, sammanhållen forskning, som kunde nå fram till snabba och välgrundade resultat. Jag tror att det vore utomordentligt värdefullt om så kunde ske.

Utbildningsministern framhöll vida-

Svar på interpellation ang. forskningen om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster

re att jag inte hade några konkreta uppslag. Jag hoppas att det av mig nämnda programmet kommer att inrymma några sådana. Herr statsrådet vet lika väl som jag att det gäller att angripa ett mycket vitt område. Det är inte tillräckligt att ta upp några enskilda detaljer, utan det gäller en mycket omfattande forskning.

Herr statsrådet tror vidare inte att det förhållandet, att Sveriges Radio-TV är samhällsägt, betyder att följderna av dess programpolitik när längre och blir kraftigare. Jag framhöll gentemot detta att den omständigheten att företaget är samhällsägt ändå i mångas ögon ger det en större auktoritet, och man menar också på andra håll i världen att så är fallet. Jag hänvisar t. ex. till vad Kerstin Elmhorn uttalar om förhållandena i England. Hon har nämligen ansett, att det där kan föreligga ett samband mellan programpolitikens verkningar och TV-bolagens ägendeförhållanden.

Herr statsrådet säger också att han inte kan uttala sig om enskilda program, och det är jag fullt medveten om. Därför har jag inte heller begärt att han skulle göra det. Vad jag ville var att han skulle svara på frågan om han delar min mening att radio och TV bör gå fram med en viss försiktighet, innan vi fått ta del av de forskningsresultat som vi önskar få fram och som så småningom kommer att lämna oss en bättre grund att bygga på. På den punkten trodde jag att statsrådet ändå skulle kunna säga något. Att vi skall ha stora krav på programmen tycker jag också. Därvidlag delar jag hans mening. Men för närvarande finns det, som sagt, en hel del övrigt att önska.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Den motsättning som herr Westberg tyckt sig finna mellan

mitt interpellationssvar och min replik kan jag efter förnyad genomläsning av interpellationssvaret inte finna spår av. Herr Westberg måste ha hört fel.

När det gäller forskningen på detta område tror jag att det kan vara värt att litet grand klara upp begreppen. Hur bedrivs forskning av ett departement som det jag arbetar i? Den bedrivs inte direkt av departementet utan via de kommittéer som departementet har tillsatt och via de verk eller institutioner som är underställda departementet. Forskning sker också — men då på ett helt självständigt sätt — via de fonder eller liknande som departementet ger pengar till. Jag har glädjen att kunna konstatera att det för en rad av de kommittéer, till vilka departementet under senare år tagit initiativet, har varit naturligt att initiera en forskningsverksamhet om inverkan av massmedia — censurutredningen, reklamutredningen, filminstitutet och dess filmforskningsgrupp samt det symposium som anordnats av dessa gemensamt. Dessutom har glädjande nog också samhällsvetenskapliga forskningsrådet och Riksbanksfonden givit sig in på detta område. Detta är uttryck för den expansion av och anknytning till det aktuella samhällsarbetet som nu präglar beteendevetenskaperna.

Vad jag har sagt är att massmediaforskningen inte finns samlad hos en institution i Sverige, och det tror jag är klokt. Den är spridd till universitet, fonder, institut, utredningar o. s. v. Och ur dessa olika initiativ får vi fram en samlad bild. Jag tror att det samlade resultatet skulle bli sämre, om vi försökte koncentrera hela forskningen till en institution, ty sådana är forskningens villkor inte minst inom områden som dessa. Därför vidhåller jag att vi visserligen inte vet så mycket nu men att vi har vidtagit en rad åtgärder under senare tid för att få veta mera.

Beträffande Sveriges Radios program

Svar på interpellation ang. forskningen om massmedias påverkan på människors beteenden och handlingsmönster

vill jag slutligen säga att jag givetvis anser att program av underhållningskaraktär skall ge en god förströelse. Att det skall vara kvalitet på den förströelsen står i avtalet mellan staten och Sveriges Radio. Huruvida de aktuella programmen motsvarar det kvalitetskrav som vi är angelägna om tillkommer det inte mig att bedöma. Det tillkommer däremot i hög grad radionämnden att bedöma den saken. Sådana företeelser som »underhållningsvåldet» tror jag kommer att vara viktiga faktorer vid kvalitetsbedömningen av TV-programmen i framtiden, och de kommer säkerligen i olika sammanhang under radionämndens prövning. Jag kan inte underlåta att också uttrycka min tillfredsställelse över att herr Westbergs hela argumentation, som jag har sympati för, samtidigt utgör ett mycket kraftigt slag mot varje tanke på kommersiell TV i vårt land.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Den sista meningen i statsrådet Palmes inlägg skall vi inte diskutera i dag. Den frågan tillhör inte dagens ämnesområde, och jag har sålunda ingen anledning att ta upp den.

Nu talar statsrådet om att forskningen på detta område är uppdelad på många händer — kommittéer, verk och institutioner, fonder etc. Ja, det är alldeles riktigt; denna forskning är verkligen utspridd på många händer. Det finns inget samlat grepp över den. Det finns inget enhetligt program för den. Man kan inte få den effektivitet och den sammanhållning i forskningsarbetet, som jag tror att man skulle ha nytta av. Vad jag efterlyser är alltså initiativ i två riktningar, nämligen dels för att komma fram till ett mer samlat grepp, dels för att få en väsentligt utvidgad forskning på detta område.

Till sist upprepar jag att det inte var fråga om några enskilda program. Jag har i det här fallet inte fört in radio-

nämnden i sammanhanget. Det var inte heller fråga om program som ges nu eller som har getts tidigare. Frågan var: Delar statsrådet min mening att radio och TV, i avvaktan på resultatet av den vidgade forskning som jag här har talat för, bör gå fram med viss försiktighet i fortsättningen?

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Herr Westbergs senaste resonemang är litet farligt för honom. Jag hoppas att det inte är ett representativt uttryck för folkpartiets syn på forskningspolitikens bedrivande här i landet, ty det skulle i så fall verkligen tvinga mig att hålla en stor plaidoyer för forskningens frihet och säga att det är nog bra med koncentration av insatserna men alltför samlade grepp kan samtidigt bli mycket starkt kvävande grepp.

När det gäller en svår forskning är det en mycket stor styrka att arbetet med den ligger på olika händer, ty det ger spelrum åt initiativ och idériakedom — och det tänker jag verkligen slå vakt om. Jag drömmer inte om att placera alla, som sysslar med frågan om vilken inverkan våld m. m. i massmedia kan ha, i en byggnad med instruktionen att här får ni nu hålla ett samlat grepp över ert arbete. Kontakter skall finnas mellan dem som arbetar på detta område, men samtidigt skall det finnas frihet i forskningen.

Visst finns det skäl till försiktighet när det gäller våld i alla tänkbara sammanhang. Och i själva avtalet mellan Sveriges Radio och staten, med det kvalitetskrav som detta innehåller, ligger ju också att sådana här frågor måste handhas med stor försiktighet. Jag har sagt att ett av de stora argumenten för att inte ha ett kommersiellt företag är just det ohämmade flöde av våld som förekommer i kommersiella företag. Däremot saknar jag varje möjlighet att gå in

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barn tillsyn

på en bedömning av enskilda program och programpolitiken över huvud taget i Sveriges Radio.

Till slut vill jag erinra om att det var herr Westberg som förde in frågan om systemet för TV genom att säga för det första att smockor, utdelade inom ett samhällsägt företags ram, vore särskilt farliga — detta tror jag dock är tveksamt — och för det andra att man bör ställa särskilt stora krav på ett av staten och folkrörelserna ägt företag. På den punkten kan jag inte annat än hundra procentigt dela herr Westbergs mening. Just därför att herr Westberg sålunda vill ställa kvalitetskravet högt, vill undvika alltför stora, förödande inslag av en våldsmentalitet, hälsar jag med glädje hans principiella anslutning till motståndet mot ett kommersiellt TV-system här i landet. Det är den otvetydiga konsekvensen av hans resonemang. Hur det sedan i praktiken ter sig är som i så många andra fall en annan historia.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för hans klara uttalande att han delar min uppfattning att radio och TV bör gå fram med försiktighet på detta område, inte minst med hänsyn till — jag vet inte om statsrådet sade det, men jag hoppas han menade det — att forskningen på detta område är så ofullständig. Vi har alltså anledning att i avvaktan på resultat av en vidgad forskning gå fram med försiktighet. Jag anser detta uttalande värdefullt.

Sedan menar statsrådet att jag framför farliga meningar när jag anser att ett samlat grepp behövs här. Han säger att ett samlat grepp kan bli ett kvävande grepp. Det är möjligt att det kan bli så. Jag hade aldrig tänkt mig att statsrådet Palme var beredd att ta kvävande grepp. Men skulle det bli fallet, då är det klart att jag hellre ser att man inte tar något grepp alls, ty jag är lika mån som statsrådet att slå vakt om vår fria forskning. Det måste dock vara en väl-

dig skillnad mellan att slå vakt om den fria forskningen och att se till att forskningen får ett program som täcker området, så att vi verkligen kan nå ett allsidigt resultat. Jag kan aldrig tänka mig att det på något sätt skulle kväva forskningen eller hindra dess frihet. Självfallet kan man dela ut uppgifterna åt olika håll och på olika kommittéer eller forskningsgrupper, men man bör ändå se till att man får ett program som täcker fältet. Det anser jag vara angeläget.

Statsrådet delar min mening att man har anledning att ställa särskilt stora krav på ett monopolföretag. Det tycker jag att man har rätt att göra. Företag som har monopol på ett visst område får finna sig i att man ställer speciellt stora krav på dem, och vi måste ha rätt att ställa stora krav på radio och TV.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barn tillsyn

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Werner har frågat om socialministern vill medverka till att en undersökning genomförs för att klarlägga på vilket sätt sådana barn, som enligt familjedaghemsutredningens undersökningar är utan särskild tillsyn under föräldrarnas förvärvsarbete, tillbringar sin tid och om socialministern därefter vill vidta de åtgärder som behövs. Enligt fastställd ärendesfördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Familjedaghemsutredningens undersökningar visade att det år 1966 fanns drygt 150 000 barn under sju år med förvärvsarbete föräldrar. För cirka 3 000 av dessa barn — alltså för 2 procent — uppgavs att de inte hade någon

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barntillsyn

särskild tillsyn. Till dessa barns föräldrar ställdes frågor om på vilket sätt föräldrarna ordnat med måltider åt barnen och om barnen hade någon vuxen att vända sig till om något skulle inträffa. Det visade sig då att dessa barn i regel inte var helt utan någon form av tillsyn. Barnen stod vanligen under uppsikt av någon vuxen under den tid då inte någon av föräldrarna var hemma, och denna tidrymd var i regel mindre än tre timmar om dagen.

Jag tror inte att en ny centralt bedrivna utredning i fråga om tillsynen av dessa barn skulle fylla någon praktisk uppgift. Däremot bör barnavårdsnämnderna var och en på sin ort ha särskild anledning att vidta åtgärder för att ordna tillsynen bättre för dessa barn. Vad som behövs för dessa och andra barn till förvärvsarbetande föräldrar är en fortsatt snabb utbyggnad av den av samhället organiserade barntillsynen. Familjedaghemsutredningen har genom sina riksomfattande undersökningar kartlagt det behov av barntillsyn som föreligger. För att i ökad omfattning tillgodose detta behov genom insatser från samhällets sida har i årets statsverksproposition föreslagits en betydande höjning av anslagen till barnstugor och införandet av statsbidrag till kommunala familjedaghem. Båda dessa förslag från regeringen har numera bifallits av riksdagen.

Vidare anförde:

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Odhnoff för svaret, som jag väl inte är särskilt imponerad av. Jag tycker nog att statsrådet tar litet väl lättvindigt på detta allvarliga problem med de många barn som saknar tillsyn medan föräldrarna förvärvsarbetar. Statsrådet talar om de 3 000 barn som är under sju år och som utgör två procent av detta klientel. Men problemet rör ju också 62 000 andra barn, om vi

tar med barn upp till nio år. De utgör 20 procent av detta klientel.

Jag tycker att hela detta problem avfärdas väl enkelt med den vanliga hänvisningen till att det inte är så allvarligt. Tillsyn existerar här och var. Det gäller bara en kort tid av dagen, och så finns det barnavårdsnämnder. Vidare skall vi förstås utbygga barndaghemmen. Så är i stort sett saken klar.

Statsrådet anför att de 3 000 barn som är i förskoleåldern i regel inte helt saknar tillsyn och att barnen vanligen står under annans uppsikt. Det är möjligt. Det framgår dock inte av utredningen, men det kan ju vara sant ändå. I så fall är det väl underligt, att dessa barn inte har blivit redovisade under en annan rubrik såsom »Tillsyn i hemmet» eller den kombinationsrubrik, som också förekommer i tablån. Rubriken »Klarar sig själva» skulle under sådana förhållanden inte vara motiverad, tycker jag.

Nu undrar man onekligen, vad det är för uppsikt dessa barn i så fall står under eller på vad sätt de vänder sig till en vuxen om något skulle inträffa. Skall fyraåringen ta telefon och slå numret till tanten en trappa upp, eller räcker det att gråta så högt att det hörs genom trossbotten till tanten en trappa ned? Den tillsynen är inte godtagbar. Man kan befara att många vuxna då anlitas, vilka inte är lämpliga för uppgiften och vilka barnen drar sig för att söka upp om något skulle inträffa.

Även om barnen i dessa fall »vanligen» och »i regel» står under någon slags uppsikt, frågar man sig hur det går för de andra barn som faller utanför detta »i regel» och detta »vanliga». Hur kan man påstå att barn under sju år klarar sig själva? Det är verkligen att ha god tro. Den adekvata rubriken skulle ha varit »Lämnade åt sig själva». Den andra rubriken ger helt felaktiga associationer.

Jag måste säga, herr talman, att det är ett kusligt faktum att det förekommer att små människor lämnas ensam-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barntillsyn

ma utan vård och tillsyn i vårt s. k. välfärdssamhälle. Det är verkligen en stor blotta i vår välfärd. Vi får se till att begreppet hög levnadsstandard inkluderar andra ting än sådant som räknas i kronor och kalorier. Det är väldigt viktigt, om vi över huvud taget skall tala om hög levnadsstandard, att vi också väger in trygghet och föräldraomsorg samt närhet till medmänniskor. Väldigt många i dagens samhälle saknar det senare, inte bara de barn som vi nu talar om. Jag är övertygad om att det för många barn kan innebära en ganska svår form av misshandel att bli lämnade ensamma. De läkare jag har rådfört mig med i dessa frågor har också sagt sig vara på det klara med att sådan ensamhet medför dämpad livsglädje, otrygghet och ångest. Dessutom har man lagt märke till att sådana barn ofta får svårigheter med språkutvecklingen, när de sedan kommer till skolan.

Man kan också visa på de mycket vanliga olyckshändelserna när barn råkar ut för förgiftningar och brännskador. Inte mindre än 95 procent av förgiftningsfallen inträffar före fem års ålder, och 80 procent av olycksfallen med brännskador drabbar barn under sex års ålder. Den utredning som sysslar med barnolycksfall anför just att »barnens friare tillvaro i en mera teknisk miljö har ökat faromomenten. Barntillsynen har inte i motsvarande grad blivit mer betryggande», skriver utredningen. I det sammanhanget nämner utredningen också som några orsaker dubbelarbetande föräldrar, trötta hemmamammor o. s. v. Man kunde i sammanhanget också anförda de mammor och pappor som inte alls finns på plats.

Nu menar statsrådet att det är barnavårdsnämndernas sak att åtgärda dessa problem. Men det är ju en from önskan att barnavårdsnämnderna skulle besitta sådan klärvoajans att de kan uppvisa alla behov som barnen kan ha i detta sammanhang. Det är också en populär

åtgärd att överantvarna ansvaret på kommunerna, utan att samtidigt se till att kommunerna får ekonomiska möjligheter att fullgöra uppdraget.

Det har också anförts att en utbyggnad av den kollektiva barntillsynen genom barnstugor av skilda slag skulle vara en lösning, men det vet vi ju alla, fru statsråd, att den dagen ligger mycket långt borta då vi har täckt in behoven den vägen. Och det blir inte lättare att lösa barntillsynen i vissa kommuner genom att vi inför spärregler för inrättande av familjedaghem. Beträffande barndaghemmen vet vi också att man räknar med att vid nästa budgetårs slut ha 26 000 barndaghemspplatser, men det finns 300 000 barn till förvärvsarbetande föräldrar. Därför är det ljusblått att hänvisa till utbyggnad av barndaghemmen. I dagens läge går 3 000 småttingar omkring utan tillsyn. Det är fel som det står i interpellationssvaret, att barnen i regel är utan tillsyn under tre timmar, ty för 1 000 barn, står det i utredningen, är barnen ensamma mellan tre och åtta timmar. En tredjedel av gruppen ensamma barn är alltså utan tillsyn mellan tre och åtta timmar. Då kan man inte säga att de i regel är utan tillsyn mindre än tre timmar.

Nu kan vi väl ändå knyta vissa förhoppningar till utvecklingen. Vi har ju fått regeringen att ta initiativ till bidrag åt kommunala familjedaghem. Det är ett steg i rätt riktning. Kanske vågar regeringen till och med ta ännu ett steg, så att vi kan hoppas på att även tillsynen av barnen i det egna hemmet blir föremål för statens intresse och uppskattning. Så är inte fallet nu. Att passa andras barn lönar sig, men att se till egna barn straffar sig. Den enda lösningen är därför att byta barn — och egentligen är det ju också den principen som ligger i idén med familjedaghemmen.

Om statsmakterna ägnade hemmen litet större intresse och gjorde det möj-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barntillsyn

ligt för de föräldrar det här gäller att stanna hemma och se till sina barn, så vore det mycket god terapi. Det får inte vara så i ett välståndsland, att somliga människor skall tvingas ut i förvärvslivet till det höga priset av att lämna sina barn ensamma.

Problemet med den bristande tillsynen gäller ju inte bara barnens trygghet och trivsel medan de är små. Det är ett problem som får konsekvenser för framtiden — det följer barnen upp i tonåren. Och är man hänvisad till sig själv eller till gruppen på gården — ofta en ganska hård umgängeskrets — får man ingen trygghetskänsla. Enighet råder också om att många tonårsproblem just bottnar i en bristande anpassning under de tidiga åren. Alla vettiga psykologer är ju överens om att de viktigaste åren i en människas liv är förskoleåldern. Detta behöver jag inte undervisa statsrådet om — statsrådet känner naturligtvis själv väl till saken.

Men just därför att det förhåller sig på detta sätt borde man ta litet allvarigare på frågan om den grupp vi här talar om. Statsrådet säger att det inte behövs någon mer utredning utan att frågan är tillräckligt utredd. Nej, så är inte alls fallet. På några få rader anges i utredningen siffror rörande detta klientel. Men vad som sker med denna grupp vet vi mycket litet om, och därför borde man ta fasta på det förslag jag rest i min interpellation, nämligen att det skulle göras en undersökning av hur dessa småttingar tillbringar sin dag, så att vi fick veta vad som ligger bakom påståendet att barnen »klarar sig själva». En mycket känd kvinnlig forskare på det psykologiska området har föreslagit att forskning skulle initieras på detta klientel. Uppgifter på klientelet finns tillgängliga genom statistiska centralbyrån, och det vore alltså ganska enkelt att göra en undersökning.

Herr talman! Jag vill än en gång understryka att dessa frågor är viktiga

och att något måste göras för att lösa problemen. Varken samhälle eller föräldrar kan stå till svars med att barn lämnas ensamma i späda ålder. Det är ett välfärdens u-landsproblem.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Herr Werners intresse för »småttingarna», som han så rart säger, har väl i denna kammare främst manifesterats genom herr Werners önskan att man skall få aga barnen. Ur denna synpunkt är det naturligtvis ett stort framsteg att herr Werner nu menar att en utredning borde göras rörande vad som brister i fråga om föräldrarnas tillsyn av sina barn. Men den utredning som herr Werner anser sig behöva för att kunna agera har enligt regeringens mening redan gjorts. Vi anser att vi genom Gördis Hörnlunds utredning redan fått tillräckligt underlag för en bedömning, och vi vet alltså vilka brister som finns.

Regeringen anser därför att i stället för att fortsätta att försöka att ta reda på vad som händer med gråtande fyraåringar, skall vi snabbt ta hand om dessa barn. Står man inför en gråtande fyraåring vill man väl inte i första hand tillsätta en utredning, utan det är främst barntillsyn som man vill åstadkomma.

Vi vet att utbyggnadstakten för barnstugeverksamheten har ökat i sådan omfattning att igångsättningen av nya barnstugebyggen under innevarande budgetår kan förmodas ligga omkring 50 procent över det tidigare beräknade platsantalet. I stället för ett förut beräknat tillskott på 5 000 platser kan vi nu räkna med ett tillskott på 7 500 platser. För statsbidrag till detta ytterligare platstillskott har regeringen för ett par veckor sedan föreslagit riksdagen ett tilläggsanslag på 12 miljoner kronor.

Herr Werner påstår att jag i mitt svar far med felaktiga och vilseledande uppgifter. Jag ber därför att få uppehålla kammaren med en stunds högläs-

Svar på interpellation ang. planeringen för skolväsendets lokalbehov

ning ur det förslag som framlades av familjedagshemsutredningen och som jag har hänvisat till. På s. 30—31 står beträffande barn utan tillsyn: »I undersökningen ställdes ett par speciella frågor till de föräldrar vars barn var utan tillsyn. Det gällde dels en fråga på vilket sätt föräldrarna ordnat med måltider åt barnen under den tid de är ensamma, dels en fråga om barnet har någon vuxen att vända sig till om något — t. ex. ett olycksfall — skulle inträffa. Svaren på förstnämnda fråga framgår av tabell 11.

Den tid barnen är utan tillsyn är i övervägande antalet fall så kort att barnen enligt föräldrarna inte är i behov av någon måltid. Av de övriga uppges ingen sakna tillgång till mat under den tid av dagen de klarar sig själva.

Frågan om barnet står under uppsikt av någon vuxen under den tid föräldrarna förvärvsarbetar besvarades jakande av 82 % av de intervjuade. Av de återstående 18 % barn kunde 15 % kontakta grannar eller föräldrarna på deras arbetsplats om något särskilt skulle inträffa. 3 % — omkring 1 500 barn — hade dock ingen vuxen att vända sig till.»

Herr WERNER (h):

Herr talman! Frågan om aga behöver jag kanske inte ta upp, ty den hör verkligen inte hit. Statsrådet fru Odhnoff kan säkert inte ha fått den uppfattningen av mitt anförande att jag vill söka lösningen på den vägen.

Utredningen gäller ett avgränsat klientel. Man vet hur många och vilka tider det är fråga om. Klämman i min interpellation går emellertid ut på att »klarlägga på vilket sätt de yngre barnen, som — — — 'klarar sig själva', tillbringar sin tid, och därefter vidtagna nödiga åtgärder». I det sammanhanget skulle jag vilja koppla in den forskning, som jag antydde i mitt tidigare anförande. Det tror jag är mycket viktigt.

Vad tillsynstiderna beträffar kan jag

också läsa högt ur utredningen. På s. 19 står det att barnen »i 73 % av fallen är utan tillsyn mindre än 3 timmar per dag. Det återstår dock ca 3 000 förskolebarn utan tillsyn varav ca 1 000 är detta mellan 3 och 8 timmar per dag».

I statsrådets svar anföres tydligt att »denna tidrymd var i regel mindre än tre timmar om dagen». Detta vill jag alltså vända mig mot.

Jag har inte något emot den kollektiva barn tillsynen, men i detta kritiska läge måste man pröva andra möjligheter. I ett välfärdssamhälle måste det allmänna ge en förälder möjlighet att vara hemma och se till sina egna barn. Den ekonomiska nöden får inte vara så stor att så drastiska åtgärder måste tillgripas.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag vill bara påpeka för herr Werner att det som står på s. 19 och som herr Werner läste upp sedan följs upp på s. 30 och 31. Kämpa vidare, herr Werner, och läs vad som står i utredningen! Där har man nämligen gjort den kartläggning som jag nyss redogjorde för. Om herr Werner hade givit sig tid att läsa tillräckligt långt hade han fått svar på sin fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. planeringen för skolväsendets lokalbehov

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Turesson har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han vill medverka till att planeringen för skolväsendets lokalbehov i tillräcklig utsträckning beaktar vikten av att onödiga värdetörstörrelser undviks. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Svar på interpellation ang. planeringen för skolväsendets lokalbehov

Jag delar helt interpellantens åsikt om det angelägna i att vid all planering för skolväsendets lokalbehov söka utnyttja befintliga skolbyggnader i största möjliga utsträckning. Jag vill erinra om det uttalande härom som dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet gjorde i propositionen 1964:171 angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. Han anslöt sig till gymnasieutredningens och fackskoleutredningens uttalande om att stor uppmärksamhet måste ägnas frågan om skollokaler, så att de blev utformade ändamålsenligt och så att tillgängliga resurser utnyttjades på bästa sätt.

I överensstämmelse härmed gäller också för skolöverstyrelsens planering den principen att befintliga användbara skolbyggnader skall utnyttjas för undervisningsändamål. I fråga om befintliga gymnasiebyggnader övervägs i första hand möjligheten att använda dessa för den gymnasiala skolan, d. v. s. gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan. Det har emellertid i flera fall visat sig att befintliga gymnasieanläggningar avsedda för det tidigare allmänna eller tekniska gymnasiet är otillräckliga för detta syfte. Därvid har man i varje särskilt fall haft att överväga vilket av olika handlingsalternativ som är det fördelaktigaste från olika synpunkter, exempelvis antingen att bygga om och bygga till — varvid hänsyn måste tas till om resultatet skulle bli en funktionsduglig gymnasieskola — eller att utnyttja den befintliga skolanläggningen för annat undervisningsändamål, i regel för grundskolans högstadium. I flera fall har det senare alternativet visat sig mest ekonomiskt, bl. a. därför att en befintlig läroverksbyggnad kunnat användas för högstadiet utan omdisposition eller med mycket små ändringar. I sådana fall har sålunda nybyggnad för den gymnasiala skolan visat sig vara den mest ekonomiska och även i övrigt bästa lösningen. I enstaka fall kan det på grund av markförhållanden m. m.

vara den enda lösningen. Genomgående gäller dock kravet på att de befintliga resurserna skall tas till vara och komma till god användning.

Vidare anförde:

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret. Egentligen skulle jag kunna göra processen mycket kort, men eftersom jag inte besvärar några ledamöter av kammaren kanske jag något kan utveckla mina synpunkter.

Statsrådet börjar sitt svar med att säga att han helt delar mina åsikter, och det är tillfredsställande att konstatera att vi är sams. Statsrådet påpekar också att för skolöverstyrelsens planering gäller den principen att befintliga användbara skolbyggnader skall utnyttjas. Den huvudregel som gäller är att man skall ta till vara vad som går att använda. Det borde vara självklart. Finansministern har ju vid ett par tillfällen framhållit hur nödvändigt detta är i det ekonomiska och investeringspolitiska läge vi för närvarande befinner oss i.

Men tyvärr fungerar det inte alltid på det sättet. Beklagligtvis har man kanske inom de planeringsgrupper ute i kommunerna som har att lägga upp planerna för den nya skolan — i huvudsak den gymnasiala skolan — inte alltid riktigt klart för sig vad god hushållning med allmänna medel kräver. Det arbetas mycket med detta ute i landet, och självfallet är det för alla planerare en önskedröm att få börja planläggningen från botten för att erhålla en ur alla synpunkter så förnämligt utformad skolanläggning som möjligt. Men det innebär tyvärr att man frestas att kassera ofta väl utrustade befintliga byggnader — många gånger i gott skick — som kanske inte exakt passar in i den ideala mönsterlösningen.

När sedan byggnadsfrågan skall avgöras råder det ofta tidsnöd, och då

Interpellation ang. finansieringen av de politiska partiernas verksamhet

tvingas de beslutande myndigheterna både på den statliga och den kommunala sidan många gånger att fatta beslut mer eller mindre i panik. Därför menar jag att det är synnerligen angeläget att skolöverstyrelsen på ett tidigt stadium under planeringen bevakar dessa frågor, håller kontakt med kommunerna, anvisar lösningar och ger råd om hur kommunerna skall förfara.

Men jag tror inte att detta räcker. Det är också nödvändigt att skolöverstyrelsen iakttar en viss restriktivitet då det gäller statsbidrag till sådana nybyggen, som vid närmare eftertanke skulle kunna bedömas vara onödiga. Det är en ambition som skolöverstyrelsen måste ha för att kunna åstadkomma den goda hushållning som är nödvändig i dagens läge. Jag tror å andra sidan att statsrådet Mobergs mycket entydiga uttalande här i dag bör vara ett gott stöd för ett sådant handlande inom skolöverstyrelsen.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Herr Turesson och jag är ju överens. Jag vill bara med anledning av att herr Turesson i interpellationen använt och sedan upprepat ordet »kassera» fastslå, att vi faktiskt har studerat de fall som ligger bakom interpellationen. Jag vill försäkra herr Turesson om att skolöverstyrelsen i dessa fall verkligen gjort omfattande försök att få till stånd ett maximalt utnyttjande av de lokaler, som tidigare varit läroverkslokaler men som inte kunde utnyttjas för gymnasieändamål. Det var mycket få delar av dessa lokaler som kunde användas utan väsentliga ombyggnader och det var icke i något fall fråga om att, såsom herr Turesson säger, kassera dem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionen nr 1135; samt till bevillningsutskottet motionerna nr 1136 och 1137.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 59 och 63, bevillningsutskottets betänkande nr 27, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 23—27, andra lagutskottets utlåtande nr 24, tredje lagutskottets utlåtanden nr 34, 36 och 37 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 26—28.

§ 6

Interpellation ang. finansieringen av de politiska partiernas verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr **HAGLUND** (s), som yttrade:

Herr talman! De politiska partiernas sätt att finansiera sin verksamhet har åter kommit i blickpunkten bl. a. genom beskedet vid ASEA:s bolagsstämma, att bidragen till de politiska partierna för år 1967 uppgick till 0,18 promille av koncernomsättningen eller cirka en halv miljon kronor. Enligt referat från bolagsstämman lämnas bidragen »i första hand till organisationer med anknytning till bolagets intressefär och sådana verksamheter vilka mest främjar en näringsvänlig utveckling baserad på fri företagsamhet, marknads-hushållning och privat äganderätt och som är till fördel för företaget, dess aktieägare och anställda».

De borgerliga partierna har medgivit, att de erhållit bidrag från olika företag tidigare samt förklarat sig villiga att redovisa sina finansieringsformer. Någon redovisning har emellertid inte gjorts. Det är väsentligt ur demokratisk synpunkt att en sådan redovisning kommer till stånd. För att åstadkomma detta torde det socialdemokratiska partiet och regeringen, liksom på så många andra områden, få verka som pådrivare.

Interpellation ang. finansieringen av de politiska partiernas verksamhet

Någon längre historisk beskrivning av frågans tidigare behandling torde inte vara nödvändig. Jag vill dock hänvisa till konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 år 1966 där utskottet gör ett referat, i vilket det sägs: »En framkomlig väg borde vara, att partierna träffar överenskommelse om sättet och tiden för redovisningen. Det borde kunna förväntas, att partiledningarna, sedan frågan åter aktualiserats, skulle göra bemödanden i den riktningen. Skulle emellertid svårigheter uppkomma för partierna att åstadkomma överenskommelser, borde det ankomma på Kungl. Maj:t att överväga, om något initiativ borde tagas i syfte att främja en lösning. Utskottet hemställde, att riksdagen måtte ge Kungl. Maj:t till känna vad sålunda anförts. Detta bifölls.»

Med stöd av ovan anförda hemställor jag hos kammaren att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande fråga:

Överväger regeringen taga något initiativ till att en tillfredsställande offentlig redovisning kommer till stånd om hur de olika partierna finansierar sin verksamhet?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Till bordläggning anmälades andra lagutskottets memorial nr 34, angående överlämnande till statsutskottet av viss del av två till lagutskott hänvisade motioner.

§ 8

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från andra lagutskottet:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Inter-

nationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut; och från jordbruksutskottet:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. jämte motioner.

§ 9

Anmälades följande motioner:

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående teknisk och medicinsk utbildning och forskning i Linköping m. m., motionen nr 1138, av herr *Hugosson*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m., motionerna:

nr 1139, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., och

nr 1140, av herrar *Persson* i Heden och *Jonasson*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 87, med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972, m. m., motionerna:

nr 1141, av herr *Dockered* m. fl., och nr 1142, av herrar *Nyberg* och *Wiklund* i Stockholm;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt giltighet av lagen, m. m., motionerna:

nr 1143, av herr *Bengtson* i Solna, nr 1144, av herr *Bengtson* i Solna m. fl.,

nr 1145, av herr *Bengtson* i Solna m. fl.,

nr 1146, av herr *Bohman* m. fl.,

nr 1147, av herr *Hedlund* m. fl.,

nr 1148, av fru *Holmqvist* m. fl.,

nr 1149, av herr *Karlsson* i Huddinge m. fl.,

nr 1150, av herrar *Lindkvist* och *Kellgren*,

nr 1151, av fröken *Ljungberg*,

nr 1152, av fröken *Ljungberg m. fl.*,

nr 1153, av herr *Nordgren* och fröken *Ljungberg*,

nr 1154, av herr *Nyberg m. fl.*, och

nr 1155, av fru *Sundberg*;

i anledning av Kungl Maj:ts proposition nr 92, med förslag till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, motionerna:

nr 1156, av herr *Magnusson* i Tumhult,

nr 1157, av herrar *Nyberg* och *Enskog*,

nr 1158, av herrar *Svensson* i Vä och *Dockered*, och

nr 1159, av herr *Wedén m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m., motionerna:

nr 1160, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., och

nr 1161, av herr *Magnusson* i Borås m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till förordning om mervärdesskatt, m. m., motionerna:

nr 1162, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 1163, av herr *Boo*,

nr 1164, av herr *Börjesson* i Glöminge m. fl.,

nr 1165, av herr *Hermansson m. fl.*,

nr 1166, av herrar *Johansson* i Skärstad och *Johansson* i Växjö,

nr 1167, av herrar *Jonsson* och *Nordgren*,

nr 1168, av herrar *Josefson* i Arrie och *Boo*,

nr 1169, av herr *Kellgren m. fl.*,

nr 1170, av herr *Lothigius m. fl.*,

nr 1171, av herr *Nordgren* och fröken *Wetterström*,

nr 1172, av herr *Nordgren*,

nr 1173, av herrar *Nordgren* och *Jonsson*,

nr 1174, av herrar *Nordgren* och *Oskarson*,

nr 1175, av herr *Nordgren m. fl.*,

nr 1176, av herr *Nordgren m. fl.*,

nr 1177, av herr *Nordgren m. fl.*,

nr 1178, av herrar *Nordstrandh* och *Björkman*,

nr 1179, av herr *Persson* i Skänninge,

nr 1180, av herrar *Söderström* och *Thylén*,

nr 1181, av herr *Söderström m. fl.*,

nr 1182, av herr *Thylén m. fl.*,

nr 1183, av herr *Turesson*,

nr 1184, av herr *Ullsten*,

nr 1185, av herrar *Wedén* och *Hedlund*,

nr 1186, av herr *Werbros*,

nr 1187, av herr *Werbros*,

nr 1188, av herr *Werbros m. fl.*,

nr 1189, av herr *Åberg m. fl.*,

nr 1190, av herrar *Öhval* och *Jonsson*,

nr 1191, av herr *Öhval m. fl.*, och

nr 1192, av herr *Öhval m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående avgift för innehav av navigeringsmottagare, motionen nr 1193, av herrar *Åberg* och *Norrby*;

i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor skrivelse angående provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform, motionen nr 1194, av herr *Ullsten m. fl.*;

i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor skrivelse angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt, motionen nr 1195, av herr *Sterne m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 92, med förslag till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, motionen nr 1196, av fru *Frænkel*.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Hector* (vpk) till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående upprättande av diplomatiska förbindel-

ser med Demokratiska republiken Vietnam.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.11.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

In fidem

Sune K. Johansson
